

Základní škola, Dobré, okres Rychnov nad Kněžnou

Preventivní program školy

2022/23

Zpracovala: Mgr. Kateřina Guldánová

Obsah

1. Základní údaje o škole
  - 1.1 Úvod
  - 1.2 Charakteristika školy
  - 1.3 Cíle školní preventivní strategie
  - 1.4 Informační zdroje
    - 1.4.1 Vnitřní informační zdroje
    - 1.4.2 Vnější informační zdroje
  - 1.5 Spolupráce s dalšími organizacemi
  - 1.6 Realizační tým preventivního programu školy
  - 1.7 Školní poradenské pracoviště (ŠPP)
2. Analýza současného stavu ve škole
  - 2.1 Plnění preventivního programu školy
    - 2.1.1 Zaměření preventivních programů podle cílové skupiny
  - 2.2 Techniky a metody práce
  - 2.3 Aktivity
  - 2.4 Volnočasové aktivity
  - 2.5 Spolupráce se zákonnými zástupci
  - 2.6 Postupy při řešení problémových situací
  - 2.7 Monitoring a evaluace

Přílohy:

1. Minimální obsah Preventivního programu školy pro jednotlivé formy rizikového chování a věkové skupiny žáků ZŠ
2. Strategie předcházení školní neúspěšnosti
3. Strategie předcházení školní šikaně a dalším projevům rizikového chování
4. Přehled základní legislativy
5. Síť služeb kraje
6. Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS
7. CO DĚLAT- INTERVENCE PEDAGOGA Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept – školní šikana
8. Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních
9. Krizový plán školy

1. Základní údaje o škole

Název školy: Základní škola, Dobré, okres Rychnov nad Kněžnou

IČO: 70979723

Telefon: 605128418

e-mail: info@zsdobre.cz

web školy: www.zsdobre.cz

právní forma: příspěvková organizace

zřizovatel: obec Dobré

ředitelka školy: Mgr. Kateřina Guldánová

1.1 Úvod

Preventivní výchovné vzdělávání je neoddelitelnou součástí vzdělávání žáků i života školy. Každodenní život školy musí reagovat na společenské změny v posledních letech, které s sebou nesou zrychlený životní styl, změny hodnotového systému, nástup nových způsobů komunikace, výměny informací a s tím související nebezpečí negativního ovlivňování zdraví žáků. Hlavním úkolem primární prevence rizikového chování je ovlivnit a připravit žáky dříve, než bude postaven do situací, na které nebude schopen reagovat. Program primární prevence je program, který provází žáka v průběhu celé školní docházky tak, aby u žáků podporoval osvojení takových znalostí, dovedností a kompetencí, které budou efektivně snižovat riziko výskytu konkrétních forem rizikového chování. V současné školní prevenci rozlišujeme několik oblastí rizikového chování: záškoláctví, šikana a extrémní projevy agrese, rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, rasismus, xenofobie, negativní působení sekt, sexuální rizikové chování, prevence v adiktologii (závislosti), spektrum poruch příjmu potravin, okruh poruch a problémů spojených se syndromem CAN-syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Preventivní program je dokument školy zaměřený na výchovu žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a sociální rozvoj a jejich sociálně komunikativních dovedností. Na realizaci programu se podílí škola ve spolupráci s dalšími odbornými subjekty. Preventivní program školy vychází z materiálu Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j. 21291/2010-28.

Primární prevence je považována za klíčovou oblast, bez které tak závažný společenský problém nemůže být vyřešen.

Při práci proto klademe důraz na následující činnosti:

- Učit žáky řešit konfliktní situace.
- Vést je ke schopnosti odmítat činnosti, které by mohly mít negativní důsledky.
- Posilovat sebevědomí dětí.
- Informovat je přiměřeně věku o následcích.
- Podporovat mimoškolní činnost, aj.

1. 2 Charakteristika školy

Naše škola je plně organizovanou školou rodinného typu, v tomto školním roce s osmi třídami a devíti postupnými ročníky. Třídy s menším počtem žáků umožňují více individualizovat vzdělávání, učitelé mají k žákům blíže, znají jejich rodinné zázemí. Vysoký počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami klade zvýšené nároky na práci pedagogů, na jejich profesní růst či na spolupráci s asistenty pedagoga, kteří tvoří nedílnou a nezastupitelnou součást pedagogického sboru školy.

Při práci se žáky vycházíme z jejich potřeb, klademe důraz na komunikaci a spolupráci, snažíme se v co největší míře podporovat jedinečnost každého žáka, učit žáky myslet v souvislostech, vést je ke kritickému myšlení. Škola otevírá perspektivu pro rozšíření zásad zdraví, zdravého životního stylu, podporu pohybu v propojení s možnostmi, které nabízí prostředí a okolí školy. Usilujeme o budování důvěry, úcty, spolupráce, odmítání nezdravých forem života.

1. 3 Cíle školní preventivní strategie

Cílem preventivní strategie školy je vést žáky k podpoře zdravého životního stylu a péči o zdraví, k zodpovědnosti, samostatnosti, usilovat a podporovat toleranci, vytvářet příznivé klima vzájemné důvěry a komunikace.

Dlouhodobé cíle:

- vytvoření pedagogického sboru, který bude vzájemně spolupracovat při řešení problémových jevů
- prohlubování spolupráce mezi ŠPP a ostatními pedagogickými pracovníky včetně asistentů pedagoga
- zavádění metod a postupů, které pomohou co nejefektivněji snížit rizikové chování

Krátkodobé cíle:

- Mapovat potřeby v oblasti primární prevence.
- Zaměřit se na práci v třídních kolektivech, zavedení pravidelných třídnických hodin ve všech ročnících, aktivity do třídnických hodin pravidelně zařazovat každý týden do výuky žáků, a tím posilovat kladné vztahy mezi žáky a předcházet vzniku rizikového chování.
- Nabídnout pravidelnou činnost kroužků, ukázat žákům vhodné formy trávení volného času.
- Zaměřit se na akce (besedy, programy pro žáky) v oblasti aktuálních rizikových jevů dle vyhodnocení potřeb školy (monitoring a evaluace).
- Zvýšit informovanost pedagogů v oblasti sociálně patologických jevů, šikany, kyberšikany, problematice školní neúspěšnosti.
- Pokračovat ve spolupráci s okolními školami, hledat další možnosti pro spolupráci.
- Vytvořit individuální vzdělávací plány, případně individuální výchovné plány pro žáky s potřebou podpůrných opatření či mimořádně nadané žáky.
- Zaměřit se na chování a vzájemnou pomoc žáků a dospělých (hledat formy spolupráce)

1. 4 Informační zdroje

1. 4 .1 Vnitřní informační zdroje

K problematice rizikového chování využíváme především odbornou a metodickou literaturu, která je k dispozici všem pedagogickým pracovníkům v prostorách sborovny-školního poradenského pracoviště (ŠPP). Podněty k řešení rizikového chování čerpáme i ze schránky důvěry, která je nainstalována v budově 2. stupně. Všichni žáci i zaměstnanci školy mají k dispozici nástěnky a hlavní nástěnka k primární prevenci se nachází v prostorách šatny žáků. Vhodnou formou na různé příklady rizikového chování ukazuje i občasný školní časopis. Rodiče i žáci naleznou nejdůležitější informace na webových stránkách školy.

Poradenské služby poskytuje Školní poradenské pracoviště, na které se mohou obracet žáci, rodiče i pedagogové při řešení různých situací. Jednotlivé členy mohou oslovit prostřednictvím emailové adresy, telefonicky nebo osobní konzultací.

1. 4 .2 Vnější informační zdroje

Mezi zdroje, které využíváme, mimo školu v rámci prevence patří především webové stránky:

- www.adiktologie.cz
- www.prevence-info.cz
- www.minimalizacesikany.cz
- www.odrogach.cz
- www.ibesip.cz
- www.proskoly.cz
- www.linkabezpeci.cz
- www.domaci-nasili.cz
- www.zivot-bez-zavislosti.cz/
- www.spolecnekbezpeci.cz/
- www.linkaztracenedite.cz
- www.bezpecnyinternet.cz
- www.anabell.cz (poruchy příjmu potravy)
- www.e-bezpeci.cz
- www.saferinternet.cz
- www.nematonacele.cz
- www.bezpecne-online.ncbi.cz
- www.nevypustdusi.cz

Dále čerpáme ze základní legislativy (příloha č. 4)

1. 5 Spolupráce s dalšími organizacemi

- oblast školství-PPP a SPC v Rychnově n. K.
  - NPI a další vzdělávací organizace pro pedagogické pracovníky
  - okolní školy
- oblast zdravotnictví – dětský lékař, specialisté
- oblast sociálních věcí – OSPOD v Dobrušce, kurátor, Úřad práce
- Policie ČR – lektorské služby, dopravní výchova
- SZÚ – propagační materiály, předávání zkušeností v síti Zdravých škol
- HZS – lektorské služby
- obec Dobré – podpora aktivit v dané oblasti

1. 6 Realizační tým Preventivního programu školy

Realizační tým na naší škole tvoří ředitelka školy, která má odpovědnost za podporu, vytváření a realizaci programu, je zároveň školní metodik prevence, koordinuje přípravy a realizaci programu. Dále výchovní poradci (zástupci ředitelky školy) a pedagogičtí pracovníci, kteří začleňují preventivní témata do výuky svých jednotlivých předmětů, třídní učitelé, kteří monitorují výskyt rizikového chování ve svých třídách, ale také i žáci, kteří aktivně spolupracují na přípravě a realizaci preventivních programů.

1. 7 Školní poradenské pracoviště (ŠPP)

ŠPP vytváří širokou základnu primární prevence školní neúspěšnosti a rizikového chování, realizuje preventivní programy na škole a sleduje jejich účinnost, zajišťuje kvalitní služby kariérového poradenství pro žáky, připravuje podmínky pro integraci žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a nadaných žáků, buduje příznivé sociální klima na škole i v jednotlivých třídách, vytváří předpoklady pro dlouhodobé snižování neprospěchu žáků, zajišťuje včasnou intervenci při aktuálních problémech žáků a třídních kolektivů, poskytuje metodickou podporu pedagogickým pracovníkům, prohlubuje a zlepšuje komunikaci mezi školou a rodiči, koordinuje služby ŠPP s dalšími poradenskými institucemi.

Školní poradenské pracoviště tvoří:

- výchovní poradce (kariérové poradenství), zároveň zástupce ředitelky školy:
Mgr. Luděk Preininger
- metodik prevence, zároveň ředitelka školy: Mgr. Kateřina Guldánová
- výchovní poradce (školní speciální pedagog), zároveň zástupkyně ředitelky školy pro oblast vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami: Mgr. Petra Novotná

Výchovní poradce

Poskytuje poradenství v oblasti vzdělávání a kariérového poradenství, informace k přijímacímu řízení na SŠ, vyhledává žáky, jejichž vývoj a vzdělávání potřebují zvláštní pozornost.

Výchovní poradce-speciální pedagog zajišťuje diagnostiku speciálních vzdělávacích potřeb, připravuje podmínky pro integraci, koordinuje tvorbu individuálních vzdělávacích plánů na 1. a 2. stupni, řeší výchovné potíže (záškoláctví, školní neúspěšnost, ...), iniciuje schůzky

s třídním učitelem a dalšími pracovníky ŠPP. Vykonává činnosti zaměřené na odbornou podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a všech ostatních žáků, kteří potřebují speciálně pedagogickou podporu a péči založenou na krátkodobých či dlouhodobých podpůrných opatřeních. Pomáhá žákům, kteří mají problémy se začleněním do vyučovacího procesu. Poskytuje konzultace pedagogům, asistentům pedagoga a rodičům.

Školní metodik prevence

Poskytuje poradenství a informační činnost v oblasti prevence rizikového chování pro učitele, rodiče, žáky. Podílí se na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislosti, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sextami, kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších typů rizikového chování. Spolupracuje s třídními učiteli při zachycování varovných signálů spojených s rizikovým chováním, iniciuje schůzky s třídním učitelem a dalšími pracovníky ŠPP.

2. Analýza současného stavu ve škole

Východiska:

Na naší škole proběhla během loňského školního roku řada seminářů z oblasti Etické výchovy pro celý pedagogický sbor, která se týkala mimo jiné nejrůznějších preventivních aktivit. Učitelé jsou proškoleni v mnoha oblastech, které se týkají rizikového chování. Během školního roku probíhají pracovní porady a setkání pedagogického sboru. Vždy se řeší organizační a pedagogické záležitosti, ale i situace, které jsou charakteristické pro věk jejich žáků. Škole se daří vyřešit mnoho problémů již v jejich zárodku a tím eliminovat závažnější projevy rizikového chování, přesto ještě v této oblasti musíme mnoho udělat.

S ohledem na prožití období v pandemii se nám podařilo cílenými preventivními aktivitami, zejména nabídkou sportovních aktivit utlumit vzrůst možného vzniku rizikových jevů spojených s kyberprostorem a závislostí žáků na sociálních sítích. Po návratu žáků do školy vzrostla potřeba věnovat se obnově sociálních dovedností a psychické pohody žáků.

V tomto školním roce budou aktivity více zaměřovány na vzájemnou spolupráci, stmelování kolektivu, posilování sebevědomí, bezpečnou komunikaci.

S ohledem na odlišný přístup ke vzdělávání a sociálním vazbám v době pandemie a také s příchodem ukrajinských spolužáků je nyní potřeba důraznější individuální přístup ke každému problémovému chování, které se ve škole vyskytne. Musíme se tak více ptát po příčinách některých projevů, které mohou být jak na straně žáka, tak na straně školy. Odhalení příčin může řešit problém včas bez velkých sankcí. Je třeba nastavit jednotná pravidla pro žáky a informovat jejich zákonné zástupce. V tomto ohledu spolupracujeme a jednáme i s institucemi mimo školu.

Ve škole působí školní poradenské pracoviště, které se schází každý týden a snaží se velmi efektivně řešit veškeré rizikové chování. Velkým přínosem je zavedení práce školního parlamentu, jehož zástupci vždy zjišťují a monitorují situaci ve třídách i mimo třídy a své poznatky prezentují při svých pravidelných schůzkách. Naopak i vedení školy při monitorování názorů žáků na určitou problematiku využívá školní parlament, který prostřednictvím svých členů zjišťuje názory žáků. Součástí strategie vedení školy je také plánované dotazníkové šetření pro žáky, pedagogy i jejich rodiče zaměřené mimo jiné i na možný výskyt rizikového chování.

V uplynulém školním roce se střídala distanční a prezenční forma vyučování, určité dopady a psychická újma z důvodu sociální izolace žáků a nepohody způsobené častými změnami byla u některých žáků zcela zřejmá a s následky se potýkáme ještě v tuto dobu. Distanční výuka u některých žáků hodně pozměnila jejich denní režim, návyky, vztah k plnění povinností, fyzickou kondici, zvýšila nežádoucí zájem o sociální sítě, přispěla k narušení vzájemných vztahů mezi žáky ve třídách. Na druhou stranu se u některých zvýšila samostatnost a dovednosti ve využívání IT techniky. Velmi byly omezeny nebo zrušeny činnosti kroužků, což vedlo k větší pasivitě žáků a hledání jiných dostupných alternativ pro trávení volného času.

2. 1 Plnění preventivního programu školy

Na škole pracujeme podle školního programu prevence, který je každoročně aktualizován podle potřeb školy i žáků. Každoročně do programu zařazujeme témata tolerance, zodpovědnost za své rozhodování, úcta k druhým, péče o své zdraví, o životní prostředí a bezpečnost.

2. 1.1 Zaměření preventivních programů podle cílové skupiny

Preventivní programy jsou realizovány v průběhu výuky dle věku od 1. - 9. ročníku se zaměřením na rizikové a sociálně-patologické jevy jako jsou záškoláctví, agresivní chování, rizikové sporty, bezpečnost v dopravě, rasismus, xenofobie, vliv sekt, sexuální rizikové chování, návykové látky, týrání, zneužívání, poruchy příjmu potravy, netolismus a další.

Osvojování znalostí, dovedností a kompetencí je realizováno přiměřeně k věku žáků.

Znalostní kompetence, kterých se snažíme docílit, jsou na 1. stupni zejména:

- znát význam zdraví jako základní lidskou hodnotu,
- vyhodnotit a využít denní režim,
- vědět, kam se obrátit v případě ohrožení,
- umět pojmenovat základní mezilidské vztahy a rozeznat ty špatné od dobrých,
- umění pojmenovat rizika spojená s užíváním různých návykových látek.

Na 2. stupni žáci:

- znají význam harmonických mezilidských vztahů,
- znají vhodné způsoby řešení neshod mezi sebou,
- umí spolupracovat a nést odpovědnost za svůj díl práce,
- znají dokumenty o lidských právech,
- činnost důležitých orgánů státní správy,
- umí vyhledat pomoc, komunikují, odmítají projevy násilí,
- znají zdravý životní styl apod.

Žáci jsou seznamováni s plánovanými programy, aktivitami a projekty, do kterých je škola zapojena. Opakovaně např. do projektu Kraj pro bezpečný internet. V průběhu školního roku probíhají aktivity s třídním učitelem, mezitřídní a celoškolské aktivity. Žáci tvoří nedílnou součást při zjišťování efektivnosti jednotlivých akcí. Aktivity, které se osvědčily, se plánují i na příští školní rok.

V minulém školním roce proběhly tyto akce:

nespecifická prevence:

- celoškolní projekty
- školní výlety zaměřené na posílení třídního kolektivu
- spolupráce s mateřskou školou, okolními školami

specifická prevence:

- exkurze, pobytové kurzy

Ve spolupráci s externími spolupracovníky byly realizovány tyto preventivní programy:

specifická prevence:

- besedy-dopravní výchova
- adaptační kurz pro žáka 6. ročníku
- exkurze, pobytové kurzy
- Projekt Kraj pro bezpečný internet

Některé preventivní programy jsou začleňovány a uskutečňovány během výuky v rámci jednotlivých předmětů (příloha č. 1).

Část primární prevence probíhá také jako celodenní akce a část má celotýdenní charakter.

Snažíme se aktivity v oblasti primární prevence zařazovat od nejnižších ročníků, protože právě v útlejším věku si žáci lépe osvojí základní pozitivní dovednosti a návyky. Podporujeme mnoha aktivitami spolupráci s místní MŠ.

Důraz klademe i na vzdělávání učitelů (získávání dovedností v oblasti jednání s problémovými žáky i zákonnými zástupci, řešení konfliktů, práce se žáky s poruchou chování a obtížným začleněním do kolektivu, sociální sítě apod.).

Primární prevence sociálně patologických jevů je velmi náročný a zdlouhavý proces. Přehled veškerých aktivit je uveden v přehledu akcí ve výroční zprávě o činnosti školy.

S přibývajícimi žáky se speciálními vzdělávacími potřebami stále narážíme na nepochopení ze strany spolužáků i některých zákonných zástupců. Proto je nutná každodenní práce pedagogů, osvěta ze strany vedení školy, vysvětlování a důraz na informovanost zákonných zástupců.

Distanční výuka ukázala, že se nadále musíme věnovat oblastem – zodpovědné chování, agresivita, užívání PC a internetová komunikace (sociální sítě), zdravá sebekritika, samostatnost, řešení problémů, vztah k majetku, zlepšení fyzické kondice, chceme více rozvíjet spolupráci se zákonnými zástupci.

2. 2 Techniky a metody práce

Informace, které se týkají prevence, jsou žákům předávány tradičními metodami jako je výklad a rozhovor se žáky, skupinové vyučování, kde samostatně vyhledávají informace, zpracovávají je a následně prezentují. Dále žáci zpracovávají v rámci výuky slohové práce, příspěvky, vzdělávací letáky apod. Oblíbená je též dramatizace, konfrontační diskuse, besedy s odborníky, čtenářské a výtvarné dílny, exkurze, pobytové kurzy, soutěže, hry, celoškolní projekty. Žáci se podílí na zjišťování situace pomocí anket, dotazníků, snaží se aktivně zapojovat do práce v komunitním kruhu, třídnických aktivitách, při zážitkových programech. Třídy na 2. stupni volí své zástupce do školního parlamentu.

2. 3 Aktivity (konkrétní aktivity)

Naše škola je zařazena do sítě Škol podporujících zdraví, do projektu Ovoce a zelenina do škol, Školní mléko, pracujeme i s plánem environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, plánem dopravní výchovy. Všechny tyto programy se vzájemně doplňují a veškeré aktivity v nich obsažené směřují k námi vytyčeným cílům.

Některé akce se každoročně opakují, mají již svou tradici, některé aktivity jsou zcela nové a pružně reagují na současné potřeby školy.

Exkurze, zájezdy, soutěže:

- Podniky, Úřad práce, Okresní soud apod.
- Přírodovědné vycházky v okolí školy
- Knihovny
- Sportovní i jiné soutěže

Pobytové programy:

- 8. ročník – lyžařský výcvik

Besedy:

- A Rocha – přírodovědné
- Policie ČR, dopravní policie, HZS
- Zdravověda
- Sociální síť
- Etiketa, etické dílny
- VZP-vzpouřa úrazům
- Škoda AUTO

Kultura:

- Kino Dobruška
- Divadlo v RK, v Náchodě, v HK, galerie výtvarného umění
- Divadelní představení v Dobrém (Pernštejni)
- Ples pořádaný školou

Projekty (některé nabízené i pro veřejnost):

- Projektové dny
- Vánoční dílny
- Tvořivé dílny pro veřejnost
- Doberské Vánoce
- Den Země
- Velikonoce

Další akce:

- Sběr papíru, elektrospotřebičů, pomerančové kůry, bylin
- Čarodějnice
- Tematické nástěnky
- Školní kola soutěží (matematické, přírodovědné, sportovní, dopravní...)
- Účast KPBI (Kraje pro bezpečný internet)
- Korespondenční soutěže (literární, výtvarné, e-Twinning)
- Plavecký výcvik pro I.st.

- Kurz bruslení pro žáky celé školy
- Drakiáda
- Mikuláš a čerti
- Sportovní dny (turistikamičové hry, plavání)
- Lyžařský výcvik pro I.st. 5 lekcí
- Schránka důvěry
- Školní parlament
- Školní časopis
- Den laskavosti
- Komenský-příběhy lidskosti
- Absolventské práce žáků 9.r.

Žákovská knihovna i internet jsou přístupné po dobu vyučování. Termíny a časové rozvržení jednotlivých aktivit je závislé na nabídce či dalších aktivitách školy, na získaných finančních prostředcích, dotacích apod. Metodik prevence ve spolupráci se všemi učiteli připravuje harmonogram akcí s měsíčním předstihem a doplňuje další kulturní, sportovní akce, soutěže, besedy, exkurze, výukové programy, příp. pobyty dle možností a nabídek.

2. 4 Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity jsou zaměřeny na efektivní využití volného času žáků.

V letošním školním roce škola organizuje tyto kroužky, které jsou pod vedením pedagogů školy nebo externistů:

- Sportovní (samostatně pro I. stupeň - florbal)
- Keramika (5.-9.r.)
- Tancohrátky (1.-3.r.)
- Náboženství I.st.
- Kytara
- Doučování žáků podpořeno z Národního plánu obnovy

Škola bude propagovat činnost, informovat žáky a jejich rodiče o činnosti a nabídce dalších organizací, které se zabývají mimoškolní činností dětí (domy dětí a mládeže, základní umělecké školy, tělovýchovné organizace).

2. 5 Spolupráce se zákonnými zástupci

Zákonní zástupci jsou informováni o situaci a dění ve škole, o problémech spojených s rizikovými a sociálně patologickými jevy zejména prostřednictvím školního informačního systému nebo webových stránek školy dále také na třídních schůzkách, konzultacích a individuální jednáních, přes veřejnou vývěsku, propagační materiály apod.

Náměty a připomínky pro práci školy předávají zákonní zástupci škole prostřednictvím školské rady nebo formou dotazníkového šetření. Je důležité posilovat spoluzodpovědnost rodiny na výchově a vzdělávání. Spolupráci a komunikaci se zákonnými zástupci vnímáme jako klíčovou v oblasti prevence sociálně patologických a jiných nežádoucích jevů rizikového chování žáků.

2. 6 Postupy při řešení problémových situací

Všechny postupy jsou uvedeny v Krizovém plánu školy (viz příloha č. 7)

Další postup je obsažen ve Školním řádu v části Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků. Naším cílem je dále pracovat na sjednocení základních kroků těchto postupů při zachování individuality jednotlivých situací.

2. 7 Monitoring a evaluace

PPŠ je průběžně hodnocen a jeho jednotlivé aktivity průběžně mapovány. Hodnocena je také kvalita realizovaných programů. Dle písemných závěrů je rozhodnuto, zda daný program bude pokračovat, nebo zda je potřeba upravit jeho obsah či program vyřadit. Dále jsou sledovány počty realizovaných aktivit a počty žáků, kteří byli do těchto těchto aktivit zapojeni. Zpětná vazba je získávána i formou rozhovorů, připomínek. Zpětné vazby od pedagogů, žáků, lektorů, externistů apod. Získané poznatky jsou zapracovány v dalším období PPŠ. Na hodnocení uplynulého období se podílí žáci, třídní učitelé, rodiče, metodik prevence, výchovní poradci, případně další odborná pracoviště.

Je potřeba zaměřit vzdělávání pedagogických pracovníků v rámci prevence na oblast kyberšikany, šikany, závislostního chování, ale také v oblasti posilování vztahů ve třídě. Vyučující ve svých třídách v tomto školním roce více zaměří na vztahy, komunikaci, vzájemné respektování, dodržování daných pravidel a odpovědnost. Preventivní programy, výuka i další aktivity školy v rámci nespécifické prevence (např. projektové dny) budou respektovat stanovené cíle preventivního programu školy.

Příloha č. 1

**Minimální obsah preventivního programu školy pro jednotlivé formy
rizikového chování a věkové skupiny žáků ZŠ**

Ročník/ rizikové chování	1. a 2.	3. a 4.	5. a 6.	7., 8. a 9.	Počet hodin/ celkem
Záškoláctví	1	0	1	0	2
Šikana/agrese	1	3	3	4	11
Rizikové sporty/doprava	1	2	3	2	8
Rasismus/xenofobie	0	1	1	1	3
Sekty	0	1	1	1	3
Sexuální rizikové chování	0	1	2	4	7
Závislosti	2	2	4	2	10
Týrání, zneužívání	1	1	1	1	4
Poruchy příjmu potravy	0	2	4	2	8
Počet hodin celkem	6	13	20	17	56

Strategie předcházení školní neúspěšnosti

Charakteristika školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je z hlediska pedagogicko-psychologického a socio-pedagogického chápána jako selhávání nezletilého v podmínkách školního edukačního programu nejen špatným prospěchem, ale také vytvářením negativních psychických postojů a emočních stavů ve vztahu k vlastnímu učení, ke vzdělávání, k učitelům a obecně ke škole. Nejedná se pouze o špatný prospěch, ale rovněž o vytváření negativních psychických postojů a emočních stavů k vlastnímu učení, vzdělávání, učitelům a škole obecně. Bývá důsledkem nevyváženosti ve vývoji osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci, volných vlastnostech a v neposlední řadě také v rodinném prostředí. Neprospěch je téměř vždy způsoben souborem mnoha příčin, které je třeba včas rozkrýt a přijmout účinná opatření směřujících k nápravě. Podpora školního úspěchu vychází zejména z atmosféry školy, ve které je podporováno učení každého žáka, tedy dobrými mezilidskými vztahy jak mezi žáky, tak mezi žáky a pedagogy.

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z vyhlášky č. 27/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění a jejím cílem je vyhledávání potencionálně neúspěšných žáků a vytváření podmínek ke zlepšení jejich školní úspěšnosti.

Faktory školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vymezena řadou faktorů, především osobností a zdravotním stavem nezletilého, dále rodinným a mimoškolním prostředím a výchovně vzdělávacím procesem ve škole.

Při řešení školní neúspěšnosti je nezbytná spolupráce školy, dalších odborníků, rodiny a samotného žáka. Podpora rodiny je v tomto procesu nenahraditelná i s ohledem na volbu budoucího povolání a budoucí život.

Jedná se o tyto faktory:

- osobnost dítěte - snížená inteligence, poruchy učení, nedostatečná paměť, emoční labilita, nízká odolnost vůči zátěži,
- poruchy chování, PAS,
- zdravotní problémy žáka - dlouhodobá absence,
- vysoká absence,
- změna ŠVP v důsledku přestěhování, přechodu na jinou školu,
- nepodnětné rodinné prostředí, střídavá péče,
- rodinné prostředí s nezájmem o školu a školní dění, nezájmem rodičů o spolupráci se školou,
- nadměrně ochranné rodinné prostředí,

- dítě ohrožené sociálně nežádoucími jevy (zhoršená rodinná situace, šikana, domácí násilí, problémy ve vztazích v rodině nebo ve škole, ve třídě, ve vztahu s učitelem), ohrožení sociálně patologickými jevy,
- žák – cizinec.

Žák je ohrožen školní neúspěšností, když

- dlouhodobě neplní zadané úkoly,
- svým chováním soustavně porušuje školní řád a jsou vůči němu uplatňována výchovná opatření,
- jeho příprava není systematická
- na konci pololetí z některých předmětů neprospěl, nebo je z některých předmětů nehodnocen.

Doprovodné projevy při školní neúspěšnosti

- neurotické příznaky – bolesti hlavy, břicha, nechutenství, zvracení, tiky, školní fobie,
- poruchy chování – zvýšená absence v některém předmětu, nebo celková absence, záškoláctví,
- obranné mechanismy – ztráta motivace, pocit méněcennosti, fantazie, regrese.

Přecházení školní neúspěšnosti

- klást na dítě přiměřené nároky,
- vytvářet bezpečné prostředí pro učení žáků,
- zařazovat vhodné metody a formy do výuky žáků,
- zařazovat vhodné aktivity do třídnických hodin-podporovat komunikaci,
- dbát na jeho pravidelnou docházku do školy,
- komunikovat se zákonnými zástupci,
- zdůrazňovat a posilovat silné stránky žáka,
- oceňovat jeho jedinečnost,
- umožňovat žákům vyslovovat vlastní názor,
- podporovat aktivitu žáků, dát mu příležitost zažít úspěch,
- motivovat žáky, rozebírat s ním jeho úspěchy,
- vyhýbat se negativnímu srovnávání,
- hodnotit formativně,
- věnovat pozornost rodinnému zázemí žáka,
- zajistit včasnou podporu při prvotních projevech školního neúspěchu,
- včasnou diagnostikou předejít zhoršení prospěchu žáka (hospitační činnost speciálního pedagoga „na zakázku“ učitele,
- identifikovat potíže a zajistit vhodnou intervenci (pomůcky pro žáka, individualizace a názornost, doučování, PLPP, vyšetření v PPP apod.)
- nehodnotit negativně nedonesení DÚ nebo pomůcek-hledat jiné možnosti, jak žákovi pomoci (využití školních pomůcek, doučování pro žáka-dopomoc s DÚ)

Pravidla pro řešení školní neúspěšnosti

Včasné podchycení žákových potíží jednotlivými vyučujícími, ti zejména vyhodnotí, zda jde o ojedinělý výpadek, nebo trvalejší problém, v takovém případě o neúspěšnosti informují výchovnou poradkyni, rodiče žáka, třídního učitele a vedení školy.

Třídní učitel ověří, zda jde o problém spojený jen s jedním vyučovacím předmětem, nebo zda se týká více vyučovacích předmětů, případně i ve spojení s výchovnými problémy.

Podle závažnosti problému třídní učitel kontaktuje rodiče, nabídne osobní jednání s jednotlivými vyučujícími, s výchovnou poradkyní, metodikem prevence rizikového chování či dalšími členy školního poradenského pracoviště. Kromě individuálních pohovorů je možné svolat jednání výchovné komise. O jednáních se vedou písemné záznamy, které vždy obsahují doporučení školy vůči rodičům a postoj rodičů k nim (individuální doučování, vyšetření v PPP, apod.).

Je uplatňován třístupňový model péče

1. Individuální pomoc vyučujícího v rámci běžné výuky s podporou školního speciálního pedagoga.
2. Zapojení školního poradenského pracoviště.
3. Zapojení školského poradenského zařízení (PPP/SPC).

Základem účinného řešení školní neúspěšnosti je správné rozpoznání příčin, viz výše uvedené faktory.

Vedení školy vyhodnocuje, zda ke zvýšené neúspěšnosti nedochází jen u některých vyučovacích předmětů, nebo jen u některých vyučujících. Na toto téma případně zaměřuje svoji kontrolní a hospitační činnost, zajišťuje zpětnou vazbu od rodičů žáků (evaluační dotazníky).

Na základě této diagnostiky se stanoví možná opatření:

- zvýšená motivace žáka k učení – důraz na pozitivní hodnocení, stanovení přiměřeného rozsahu učiva, podpůrné pomůcky (přehledy), využití pomoci spolužáků, podpůrné aktivity – oznamování termínů písemných prací a zkoušení, slovní hodnocení,
- zajišťování vhodných pomůcek vzhledem k odlišným stylům učení (preference vizuálního, nebo audio vnímání),
- žáci jsou seznamováni s možnými styly učení a učí se vědomě používat styl pro něj nejvýhodnější,
- individuální konzultace, doučování, kompenzace nedostatků pomocí speciálně pedagogických postupů (PLPP, spolupráce s PPP, SPC),
- pomoc při začleňování žáka do třídního kolektivu,
- stanovení přiměřeného rozsahu učiva,
- práce zadaná pro domácí přípravu odpovídá žakovým vzdělávacím možnostem,
- sestavení plánu pedagogické podpory,

- zvýšená práce pedagogů s kolektivem třídy, náprava narušeného klimatu třídy,
- vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- včasné informování rodičů o mimořádném zhoršení prospěchu žáka, tak, aby se zvýšenou péčí mohlo zabránit zhoršení souhrnné klasifikace žáka na konci každého pololetí,
- u žáků, jejichž neúspěšnost souvisí spíše se sociálním znevýhodněním, konzultovat situaci s OSPOD.

Škola průběžně vyhodnocuje úspěšnost těchto opatření, dlouhodobě sleduje žáky s riziky neúspěšnosti, poskytuje jim pomoc k jejímu překonání, zohledňuje vnější prostředí ovlivňující výsledky žáků, přijímá případná opatření k zamezení rizikového chování.

Na jednání pedagogických rad a metodických setkáních pedagogů je vyhodnocována situace vzdělávání žáků ohrožených školní neúspěšností.

Škola si v prevenci stanovuje dlouhodobé cíle

- vytváření kvalitního prostředí ve třídách a škole,
- trvalé sledování a vyhodnocování této problematiky, poskytování informací o úspěšných i neúspěšných řešeních,
- v rámci DVPP rozvíjet klíčové dovednosti pedagogů pro tuto oblast,
- školní poradenské pracoviště vytváří a aktualizuje strategii prevence školní neúspěšnosti, seznamuje s ní pedagogy školy a vyhodnocuje její účinnost.

Strategie předcházení školní šikaně a dalším projevům rizikového chování

Pokud je ve škole zajištěno fyzicky i psychicky bezpečné prostředí, mají žáci i pedagogové uspokojovanou potřebu jistoty a bezpečí. V takovém prostředí jsou ochotni ke spolupráci, žáci se chtějí učit novým dovednostem, dozvídat se nové informace. V opačném případě se jak pedagogové, tak žáci snaží „nebezpečné“ situaci vyhnout, řeší strategii úniku a už jim nezbyvá kapacita na učení (se). Žáci, ale i pedagogové se pak mohou chovat odmítavě, nechťejí spolupracovat s ostatními a na nových informacích jim nezáleží.

K dlouhodobým cílům uvedené části patří např.:

- vytváření bezpečného a kvalitního klimatu tříd i školy
- formování a rozvíjení dovedností pro život, sociálních dovedností a dovedností seberegulace žáků
- rozvíjení klíčových dovedností pedagogů, podpora schopnosti sebereflexe, podpora pracovního i osobního sebezvoje pedagogů

Prostředky, které vedou k dosažení cílů:

- všichni pracovníci školy se řídí zásadami konstruktivní, transparentní, respektující komunikace, a to ve vztahu k žákům a jejich rodičům i ke svým kolegům; svým příkladem poskytují žákům vzor prosociálního chování a zároveň toto chování u nich modelují a podporují
- všichni pedagogové jsou vyškoleni, rozeznají příznaky rizikového chování žáků a bez prodlení zajišťují jeho řešení ve spolupráci s ostatními pedagogy (zejména se školním poradenským pracovištěm), zákonnými zástupci žáků a žáky
- je poskytována nabídka pomoci pro žáky, kteří potřebují řešit subjektivně náročné životní situace, které mají vliv na jejich osobnostní a sociální rozvoj
- aktivní práce se třídou je uskutečňována v určité četnosti a třídě se poskytuje zpětná vazba
- pedagogové učí žáky využívat techniky a metody, které vedou k budování zdravého sebevědomí, patří sem rozvíjení schopností a dovedností zvládat zátěžové situace (např. využívání relaxačních technik), rozvíjení schopností a dovedností sebeovládání (návčik efektivního řešení konfliktů, návčik asertivní komunikace, schopnost čelit sociálnímu tlaku), rozvíjení schopnosti činit informovaná rozhodnutí
- pedagogové využívají individuální nebo týmovou supervizi, sebezvojevodé vzdělávání, jednoznačné vymezení kompetencí, týmovou spolupráci při řešení různých situací

Postupy v případě nedosažení cíle spočívají např. v následujících opatřeních:

- všem pedagogům, žákům a zákonným zástupcům je poskytována „zpětná vazba“ v případě neúspěšného (ale i úspěšného) řešení situace
- škola má stanovený postup při řešení šikany nebo dalších projevů rizikového chování podle metodického doporučení MŠMT a má vypracované krizové plány
- všichni pedagogové jsou s krizovými plány předem seznámeni a v případě nutnosti je použijí

Přehled základní legislativy

Strategie

- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019-2027
- Národní strategie prevence a snižování škod spojených se závislostním chováním 2019–2027
- Koncepce školské primární prevence rizikového chování dětí a mládeže Královéhradeckého kraje na období 2019 -2024

Metodické pokyny:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve škole a školských zařízeních MŠMT ČR č. j.: 21 291/2010-28 od 1. 11. 2010 (přílohy upravované 1. 1. 2012)
13 příloh doplněné o další rizikové chování – 9 příloh
  - 1) Návykové látky – drogy
  - 2) Rizikové chování v dopravě
  - 3) Poruchy příjmu potravy
  - 4) Alkohol a děti školního věku
  - 5) Syndrom týraného dítěte – CAN
  - 6) Školní šikanování
  - 7) Kyberšikana
  - 8) Homofobie
  - 9) Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus
  - 10) Vandalismus
  - 11) Záškoláctví
  - 12) Krádeže
  - 13) Tabák
  - 14) Krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, které přichází z vnějšího i vnitřního prostředí
  - 15) Netolismus
  - 16) Sebeпоškozování
  - 17) Nová náboženská hnutí
  - 18) Rizikové sexuální chování
  - 19) Příslušnost k subkulturám
  - 20) Domácí násilí
  - 21) Hazardní hraní
  - 22) Dodržování pravidel prevence vzniku problémových situací týkajících se žáků s PAS ve školách a školských zařízeních
- Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (Čj.: 21149/2016.)

- Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (Čj.: 25 884/2003-24)
- Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (Čj.: 14 423/99-22)
- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (Čj.: 10 194/2002-14)
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí a žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných MŠMT (Čj.: 37 014/2005-25)
- Metodické doporučení pro práci s Individuálním výchovným programem (IVÝP) v rámci řešení rizikového chování žáků čj. MSMT – 43301/2013 platnost/12/2013/
- Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků
- Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a vyloučení žáka nebo studenta k 1. 9. 2017

Zákony

- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) a některých dalších zákonů vyhlášené pod č. 82/2015 Sb., Novela školského zákona (č.101/2017sb.)
- Zákon č.562/2004 Sb. změna některých zákonů v souvislosti s přijetím školského zákona
- Zákon č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů
- Zákon č. 379/2015 Sb., k ochraně před škodami působenými tabákem, alkoholem, návykovými látkami
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – „zákon o rodině“
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 106/2011, kterým se mění zákon č.167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v platném znění
- Zákon č. 65/2017 Sb. Zákon o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek plně nahrazuje - Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Zákon č. 65/2017 Sb. platný od 31. 5. 2017
- Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě
- Zákon 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích
- Zákon 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

- Novela zákona 359/1999 Sb., o sociální právní ochraně dětí, provedená zákonem č. 01/2012 Sb. - o provedení některých ustanovení zákona o sociálně – právní ochraně dětí
- Novela zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, z roku 2012 (č.333/2012) Sb.

Vyhlášky

- Vyhláška č. 72/2005 Sb. - Novela 116/2011Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních s účinností od 1. 9. 2016
- Vyhláška 48/2005 Sb. – o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky
- Vyhláška č. 73/2005 Sb.,- nahrazuje vyhláška č. 27/2016 Sb. – o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných – s účinností od 1. 9. 2016
- Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče.
- Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních
- Vyhláška 256/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 48/2005 Sb. – o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky ve znění vyhlášky č. 454/2006 Sb.
- Vyhláška č. 473/2013-2 Sb. – o provedení některých ustanovení zákona o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Sít' služeb kraje

Pedagogicko-psychologická poradna s Speciálně-pedagogické centrum Královéhradeckého kraje

Nezastupitelnou roli v organizačním systému primární prevence v oblasti institucionálního vzdělávání zajišťuje Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně-pedagogické centrum Královéhradeckého kraje-pracoviště Rychnov nad Kněžnou, případně další pracoviště (Náchod, Hradec Králové). Poradenské služby jsou zaměřeny na prevenci a řešení výukových a výchovných obtíží, sociálně patologických jevů, na vytváření vhodných podmínek, forem a způsobů práce s žáky nadanými a mimořádně nadanými, na zmírňování důsledků zdravotního postižení žáků ve speciálních školách, na integraci žáků se zdravotním postižením a se specifickými poruchami učení a chování a na kariérové poradenství.

Školské poradenské pracoviště MOZAIKA

Školské poradenské pracoviště Mozaika nabízí ambulantní, poradenskou a terapeutickou pomoc dětem, dospívajícím, rodinám, pedagogům a školám. Zabývá se výchovnými a vývojovými problémy dětí ve věku od 3 do 15 let.

Střediska výchovné péče

Jejich pracoviště nabízejí všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži s negativními jevy chování, u nichž ještě nejsou důvody pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy ve speciálních výchovných zařízeních. Jsou koncipována buď jako internátní pobytová výchovná zařízení nebo zařízení, která poskytují ambulantní péči i poradenské služby. Koncepce činnosti těchto pracovišť vychází z terapeutické pomoci postavené na respektování charakteristických rysů osobnosti problémových jedinců. Ve většině případů se úzce spolupracuje s rodiči a také s kmenovou školou dítěte. Střediska výchovné péče jsou organizačně součástí Dětského diagnostického ústavu v Hradci Králové, který zřizuje MŠMT. Jde o střediska preventivní péče pro děti a mládež s projevy problémového chování.

Policie ČR

V našem kraji bylo zřízeno Preventivně informační oddělení – Krajské ředitelství policie Královéhradeckého kraje, sdružující policisty, kteří se zabývají prevencí ze všech okresů Královéhradeckého kraje. Další aktivity (např. z oblasti situační prevence), besedy a tematické přednášky pro občany byly provedeny s ohledem na vývoj specifické bezpečnostní situace v daném teritoriu. Veřejnosti byly předávány potřebné informace rovněž na různých prezentačních akcích a prostřednictvím médií (tisk, televize, rozhlas, webové zpravodajství).

Městské policie v obcích s rozšířenou působností

Hlavní náplní práce lektorů je příprava a realizace přednáškové činnosti. Přednášky jsou určeny seniorům, zdravotně handicapovaným, ale převážná část činnosti je zaměřena na děti a žáky z hradeckých mateřských, základních a středních škol. Oddělení prevence kriminality

zajišťuje v rámci své činnosti spolupráci se subjekty, které se ve městě věnují prevenci kriminality. Současně se spolupodílí na řešení událostí v souvislosti s činností Městské policie. Pro širokou veřejnost připravuje a současně i realizuje projekty a akce, jejíž součástí je infostánek městské policie, prezentace preventivně-informačních materiálů a ukázky ze služební kynologie a sebeobrany.

Probační a mediační služba v obcích s rozšířenou působností

Probační a mediační služba ČR (dále jen „PMS“) usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. PMS představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Cílem činnosti PMS je integrace pachatele, participace poškozeného a ochrana společnosti. Ve svých projektech se zabývají prevencí kriminality. Cílem projektů je např. motivace pro návrat do školy, motivace pro rozšíření kvalifikace, vzdělání obecně a pracovní praxe.

Občanské sdružení PROSTOR PRO, o. s.

Od roku 2010 se na území Hradce Králové začalo primární prevencí zabývat občanské sdružení PROSTOR PRO. Posláním Preventivních programů SPIRÁLA je dlouhodobé, kontinuální a interaktivní působení v oblasti prevence rizikového chování žáků a studentů kol i školských zařízení v Královéhradeckém kraji. Sdružení realizuje preventivní programy a nabízí rady, pomoc a konzultace pedagogům, žákům a studentům i jejich rodinným příslušníkům v oblasti projevů rizikového chování. Hlavním cílem programů je předcházet rizikovému chování žáků a studentů, snižovat negativní projevy a eliminovat další rozvoj jejich rizikového chování.

Občanské sdružení Semiramis, Mladá Boleslav

Posláním Semiramis o. s. je poskytovat kvalitní a odborné služby osobám ohroženým užíváním návykových látek formou terénních, ambulantních a poradenských programů, především na území Středočeského kraje s cílem minimalizovat negativní dopady užívání drog. Semiramis o. s. vytváří podmínky a poskytuje zázemí pro stabilní chod a rozvoj všech odborných programů. Cílovou skupinou jsou uživatelé drog a osoby jim blízké, žáci II. stupně základních škol, pedagogové.

Centrum primární prevence občanského sdružení poskytuje školám a odborné i laické veřejnosti na území Středočeského a Královéhradeckého kraje profesionální intervenci a odborné poradenství v oblasti primární prevence rizikového chování. Toto realizuje prostřednictvím dlouhodobých programů specifické primární prevence, poradenských a vzdělávacích aktivit, čímž se snaží u dětí a mládeže předcházet problémům spojeným s rizikovým chováním nebo tyto problémy oddálit do co nejpozdějšího věku.

Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Poskytují služby rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, kteří jsou ohroženi sociálně patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společností.

Základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou je nabídka volnočasových aktivit. Cílem je zlepšit kvalitu života cílové skupiny předcházením, snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Služba obsahuje výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při prosazování práv a zájmů, poskytuje se bez úhrady.

Občanské sdružení Salinger

Občanské sdružení Salinger vzniklo v roce 1997 s cílem poskytovat mladým lidem podporu v začleňování do společnosti, hájit jejich oprávněné zájmy. V současné době realizuje služby sociální prevence v Královéhradeckém kraji a prorodinné aktivity v Hradci Králové. Působí zde nízkoprahové zařízení Modrý pomeranč. Sdružení pracuje s dětmi, mládeží i celými rodinami v sociálně vyloučených lokalitách. Jejich náplní je i práce s žadateli o náhradní rodinnou péči a s pěstounskými rodinami (Stopa čápa), provozují prorodinné centrum (Budulínek). Pracují s rodinami v obtížných životních situacích (Triangl). Program Sanace rodiny je určen těm klientům s dětmi do 18 let, kde se vyskytují výchovné problémy (záškoláctví, agrese, šikana, alkohol, problém s autoritou), tam kde je potřeba pomoc a podpora při výchově dětí (např. pomoc s nastavením pravidel, odměn a trestů) nebo potřeba pomoci a podpory v péči o dítě (jak lépe zvládat přípravu dětí do školy, stravování, hygienu atd.) či je nařízen dohled nad výchovou dětí nebo hrozí nařízení ústavní výchovy u dítěte, případně je potřeba podpory rodiny při přípravě na návrat dítěte z ústavní výchovy.

Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS

Jméno a příjmení žáka:

Datum narození:

Místo trvalého pobytu:

Kontaktní údaje na zákonného zástupce/telefon:

Název a adresa školy/školského zařízení, ročník:

Ošetřující lékař/odborný lékař:

Diagnóza:

(na základě souhlasu zákonného zástupce uváděno pro případ konzultace při vzniku problémové situace např. psychiatr, neurolog, atp.)

Pedagogický pracovník školského poradenského zařízení spolupracující na vytváření „Krizového plánu“:

Třídní učitel:

(Druhý pedagog ve třídě):

Asistent pedagoga:

Ostatní vyučující žáka:

Vychovatel/vychovatelka:

Osoby zajišťující specializované činnosti ve škole/školském zařízení (např. fyzioterapeut, speciální pedagog, psycholog, výchovný poradce, aj.):

Aktuální zdravotní stav žáka:

Aktuální stav žáka (obsahuje popis speciálních vzdělávacích potřeb dle doporučení školského poradenského zařízení):

Popis obtíží žáka (spouštěcí mechanismy vzniku problémových situací u konkrétního žáka v konkrétních situacích, na konkrétních místech, v přítomnosti konkrétních osob, v jejich přístupu apod., např. fyziologická potřeba, příjem potravy, tekutin, únava a „přetažení“, precitlivělost na různé podněty jako zvuky, světlo, barvy, pachy, doteky, nepohodlí, změny aktuálního zdravotního stavu, či jiných faktorů, které ovlivňují jeho aktuální naladění):

Doporučený postup prevence vzniku problémových situací (postup zpracován na základě osobnostní charakteristiky žáka viz „Popis obtíží žáka“ a dle doporučení školského poradenského zařízení, součástí plánu je „záznamový arch“ sloužící jako podklad pro vyhodnocování vhodně nastavených opatření pro prevenci vzniku nevhodného chování žáka, problémového chování či problémové situace):

Doporučený postup v případě, kdy problémová situace nastala:

1. Učitel předá dítě asistentovi pedagoga, který žáka zná a je s ním ve třídě v daný moment. V případě, že asistent pedagoga není, zavolá učitel výchovnému poradci nebo školnímu metodikovi prevence a žáka předá jemu.
2. Asistent/VP/ŠMP zajistí žákovi klidné prostředí, tmu a zváží situaci, jestli kontaktuje zákonného zástupce. Podává mu nápoje a procházením se s ním ho uklidňuje. Zklidní-li se žák do 30 minut, zůstává ve škole.
3. Učitel se postará o třídní kolektiv a informaci předá telefonicky/osobně školnímu speciálnímu pedagogovi (vedení školy), který přijde na pomoc.
4. V případě, že se zákonný zástupce nedostaví a afekt povede k ohrožení zdraví žáka nebo zdraví spolužáků, bude požádáno o pomoc odborné lékařské pracoviště, které bude informováno o aktuální farmakoterapii dítěte (seznam příložen) nebo přivolána linka 155.
5. Zákonní zástupci jsou kontaktováni telefonicky.
6. O celém incidentu je proveden zápis třídním učitelem.

Podpisy informovaných osob (všech, kteří jsou s žákem v interakci v době jeho pobytu ve škole nebo školském zařízení):

Podpis žáka:

Podpis zákonného zástupce/kontaktní osoby v případě zletilého žáka:

Místo, datum:

Zpracoval/a:

Podpis ředitelky školy:

CO DĚLAT- INTERVENCE PEDAGOGA
Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept

Školní šikana

<p>Definice rizikového chování</p>	<p>Dokument je tematickou přílohou Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (č. j. MŠMT 21291/2010-28), dále jen MD MŠMT 2010. Navazuje na Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č. j. MSMT-21149/2016), vydaný v r. 2016 (dále jen MP MŠMT 2016). Součástí jsou nejdůležitější informace z MP MSMT 2016, aktualizované o nová zjištění a studie.</p> <p>Cílem této tematické přílohy (stejně jako MP MŠMT 2016, z něhož z větší části vychází) je pomoci porozumět fenoménu šikany, možnostem jak mu předcházet a jak na něj efektivně reagovat, pokud k jeho výskytu dojde.</p> <p>Definice šikany</p> <p>Záměrem tohoto dokumentu je věnovat se tématu šikany mezi dětmi a dospívajícími v průběhu školního vzdělávání.</p> <p>Šikana je forma násilí (agrese), která ve škole ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání. Při jejím výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáků a/nebo pedagogů. I při relativně malé intenzitě šikany může u žáků i pedagogů, kteří šikanou prošli, docházet k závažným psychickým traumatům. Výzkumy prokázaly negativní vliv šikany nejen na psychický stav všech zúčastněných, na vztahy ve škole, ale také na výsledky žáků v učení (Sandoval a kol., 2014); na úkor šikany se také zkracuje čas strávený výukou. Zároveň poznatky jasně ukazují, že tam, kde se věnuje náležitá pozornost kvalitní prevenci šikanování, její výskyt významně klesá. Školy mají být připraveny šikaně předcházet, rozpoznávat ji a efektivně na ni reagovat (MŠMT, 2016).</p> <p>Šikanování je agresivní chování dítěte, žáka/žákyně, studenta/studentky (dále v textu pouze „žák“) vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované (nikoliv nutně) chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně a/nebo sociálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil,</p>
---	--

bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese (MŠMT, 2016).

Podoby šikany (MŠMT, 2016):

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy, nevhodné doteky apod.) nebo nefyzickou, tj. verbální (např. vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, kruté a zraňující komentáře na osobní vzhled nebo povahu, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy - agresor nutí oběť k různým nepříjemným činnostem a úkolům např. psát za někoho domácí úkoly, nosit a odevzdávat svačinu či kapesné atd.); nebo neverbální (tj. urážlivá gesta a zvuky, zírání, vysmívání se žákovi, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek apod.).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- Jednou z forem šikany je v současné době také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com nebo facebook.com a jiné, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. V současnosti jde o jednu z nejčastějších forem šikany, proto je jí věnován samostatný dokument. (viz podrobněji samostatnou přílohu č. 7 Kyberšikana).

Specifickou podobou je šikana zaměřená na učitele. Téma je podrobně rozpracováno v MP MSMT 2016, není obsahem této tematické přílohy.

Obě formy šikany (kyberšikana a šikana zaměřená na učitele) se ovšem často vyskytují ve školních kolektivech, kde je zároveň i problém se šikanou mezi žáky.

Co šikanování není?

Za šikanování se nepovažuje škádlení a jednorázová agrese. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování, a kde chybí nepoměr sil. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětvovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Viz *Příloha Rozdíl mezi škádlením a šikanou*.

Výskyt šikany

Výskyt šikany ve školách byl v minulosti v různých studiích v ČR uváděn od 10 % (Craig a kol., 2009) do 41 % (Havlinová, Kolář a kol., 2001). Rozporuplné výsledky pravděpodobně souvisely s odlišnou metodologií výzkumů. Z novějšího výzkumu týkajícího se agresivity dětí ve školách vyplynulo, že pětina dětí byla obětí šikany a pětina dětí byla původcem šikany, jednalo se o výzkum provedený mezi dětmi v 7. – 9. třídě a také s učiteli (Csémy a kol, 2013, 2014).

Důsledky šikany

Šikana přináší různorodé následky, které bývají dlouhotrvající a negativně ovlivňují oběti i pachatele (a nejen je, ale i celý školní kolektiv). Oběti šikany mají vyšší riziko rozvoje duševních problémů a poruch v dospělosti. Psychologické následky v dospělosti mohou zahrnovat potíže v sociálním fungování, internalizaci stálého očekávání ohrožení nebo úzkost v mezilidském kontaktu. U zranitelných jedinců může šikana vést k depresivní poruše, sebevražedným myšlenkám, poruchám příjmu potravy, poruše osobnosti i psychotickým poruchám. Pravděpodobnost výskytu sebevražedných myšlenek je u obětí šikany 2x vyšší v porovnání s nešikanovanými. Somatické následky se projevují v podobě celé řady psychosomatických příznaků.

U pachatelů šikany je vyšší riziko rozvoje antisociální poruchy osobnosti, a to více než u dětí s rodinnými nebo sociálními problémy (Sandoval et al., 2014). Jedná se o klíčový faktor ve vzniku všech forem antisociálního chování. Je nutno ovšem mít na paměti, že pachatelé šikany s výraznými projevy antisociálního chování bývají zároveň i obětmi šikany, tzv. agresivní oběti nebo *bully victims* (Sobotková, Osecká, Jelínek et al., 2012).

	<p>Také je potřeba si uvědomit, že šikana v kolektivu má mít negativní psychický dopad i na ty, kteří nebyli přímou obětí nebo pachatelem šikany, ale byli v pozici přihlížejících, kteří šikanu nedokázali zastavit nebo ji nepřímo umožňovali. Jedná se o problém celého kolektivu, v němž se šikana objevila.</p> <p>Mechanismy, které se podílejí na vlivu šikany na pozdější psychické i tělesné zdraví, zůstávají nejasné, školní šikana a psychopatologie se mohou vzájemně ovlivňovat různými způsoby: (a) psychopatologie může být příčinou budoucí šikany, (b) šikana může vést k budoucí psychopatologii, (c) body (a) i (b) mohou být pravdou, pokud jde o řetězec opakovaných vzájemných interakcí v bludné spirále, která může začínat jedním či druhým bodem. Podle většiny odborných prací je ovšem psychopatologie spíše důsledkem než příčinou šikany (Sandoval et al., 2014).</p>
<p>Východiska pro pomoc</p>	<p>Odpovědnost školy za bezpečné prostředí a ochranu žáků</p> <p>Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování ve škole, tedy i šikany. V otázce šikany je stěžejním úkolem školy předcházet jejímu vzniku, tedy nastavení a uplatňování takových mechanismů, které jsou ověřené v účinné prevenci (viz kapitola <i>Prevence šikanování</i>).</p> <p>Šikana se odehrává v kontextu vztahů ve třídě a má tendenci se prohlubovat. Postupuje od mírných, převážně psychických forem násilí, až po tzv. dokonalou šikanu, kdy se šikanování stává ve třídě normou a může prorůst až do oficiální struktury školy (podrobněji viz Příloha č. 1 <i>Stadia šikanování a náročnost intervence</i>). Škola zachytí, vyšetří a učiní následná opatření u počátečních stadií šikany. V případě pokročilých stadií škola co nejrychleji zastaví ohrožení žáka nebo pedagoga, zabrání dalšímu rozvoji šikany, zajistí bezpečí pro všechny zúčastněné a zajistí řešení (zpravidla za pomoci externích odborníků). Právní řešení šikany je až na posledním místě, pokud nástroje prevence a intervence selhaly (MŠMT, 2016). Legislativní ukotvení šikany viz kapitola <i>Legislativní rámec šikany, v jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD</i>.</p> <p>Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle v tajnosti, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany. Důvody pro skrývání ze strany obětí a svědků mohou být různé: zkušenost žáka s reakcí dospělých na problém mohla být v minulosti problematická, stud žák</p>

	<p>za to, že se za sebe nedokázal postavit a ubránit se, strach z odplaty agresorů, strach z reakce zákonných zástupců žáka (dále jen „rodič“), ponížení, pocit, že mu nikdo nebude věřit, že ztratí své poslední kamarády, když bude žalovat, nedůvěra, že se v důsledku oznámení situace může vůbec změnit apod. (MŠMT, 2016).</p> <p>Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka např. fyzická zdatnost (fyzicky slabý žák apod.), vzhled (nosí brýle apod.), hmotnost (má nadváhu apod.), akademické ambice, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence – snížení rozumových schopností nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socioekonomická odlišnost, psychická odlišnost (bojácnost, přecitlivělost apod.), speciální vzdělávací potřeby žáka (žák s autismem, poruchami v chování apod.).</p> <p>Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější šikana vůči žákům romského původu), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry, sexuální orientace (nejčastěji tzv. homofobie) apod. Problematice rasismu se věnuje příloha č. 8 Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus MD MŠMT 2010), taktéž problematika homofobie je zpracována v samostatném dokumentu (příloha č. 9 Homofobie).</p> <p>Je proto důležité umět rozpoznat přímé a nepřímé signály šikanování, které bývají obvykle nenápadné, viz <i>Příloha 4</i>.</p> <p>Odkrytí šikany však samozřejmě nestačí. Pro účinné řešení šikany je potřeba znát teoretické ukotvení a doporučené postupy a vyvarovat se postupů vyhodnocených jako nevhodné. Jestliže se při řešení šikany nerozlišují vnitřní stadia šikany a nepracuje se s pravými formami šikanování, potom snaha o řešení může být riziková a chybná.</p>
<p>Jak postupovat při řešení šikany</p>	<p>Jak postupovat při řešení šikany (MŠMT, 2016)</p> <p>Preventivní opatření školy směřují k minimalizaci rizika výskytu šikany. Škola ale musí být připravena i na situaci, kdy se přes všechna opatření šikana objeví. Pro takové případy má škola připravené postupy a tyto postupy má zpracované ve svém krizovém plánu, který je součástí Preventivního programu školy. Postupy jsou jasné a závazné pro každého pracovníka školy. Účinná intervence vyžaduje od toho, kdo ji poskytuje, zkušenosti s fungováním skupinové dynamiky a vedením rozhovoru. Je důležité, aby škola disponovala pracovníky, kteří si tyto kompetence rozšířili dalším vzděláním (MŠMT, 2016).</p> <p>Podrobnější informace k tématu včetně konkrétních příkladů řešení šikany lze nalézt v odborné literatuře a na internetových stránkách projektů věnujících se prevenci rizikového chování včetně šikany viz</p>

Literatura a webové odkazy.

Vnitřní vývoj šikanování

Školní šikanování má svůj **zákonitý vnitřní vývoj**. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoli skupině. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy jde o odmítání, nekomunikaci, pomluvy, intriky vůči některému, zpravidla neoblíbenému a nejméně vlivnému členu skupiny. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje. V dalším stadiu dochází ke stupňování manipulací, objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese a ostrakizovaný žák slouží pro odreagování napětí skupiny. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nevhodnější oběti. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu se šikanování stane skupinovým programem (podrobněji viz Příloha č. 1 *Stadia šikanování a náročnost intervence*).

Škola posoudí a odhadne závažnost situace. Existuje zásadní rozdíl ve vyšetřování a řešení počátečního stadia (tj. prvního, druhého a třetího) a pokročilého stadia (tj. čtvrtého a pátého). Pedagogové, především školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (např. školní metodik prevence), by měli zvládnout **počáteční šikanu**, tj. první, druhé a někdy i třetí stadium (struktura postupu uvedená v Příloze č. 6 *Postupy pro vyšetření a řešení šikany*). V případě potřeby se škola obrací na externí odborníky.

Při vyšetřování a řešení **pokročilé šikany** se škola obrátí na externí odborníky na šikanu, kteří jsou vybaveni pro řešení třetího, ale i čtvrtého a pátého stadia. Jeden typ pokročilé šikany – výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynč, je výjimkou. Zde nelze čekat na odborníka, oběti hrozí těžké poškození zdraví, kromě toho později to již nelze vyšetřit. Z tohoto hlediska musí mít každá škola krizový plán obsahující předem promyšlené kroky, role a úkoly členů týmu (struktura postupu je uvedena v Příloze č. 6 *Postupy pro vyšetření a řešení šikany*).

Je zapotřebí brát v úvahu, že celá situace může být zcela odlišná od toho, jak se na první pohled jeví. Proto by chování nemělo být označováno ihned v prvopočátku při oznámení nebo po odhalení za šikanu (může se jednat o jiný typ rizikového chování), a neměly by být činěny unáhlené úsudky o charakteru chování, o tom, kdo je útočník či oběť apod. Pro vytvoření úsudku o situaci je zapotřebí získat více informací z různých zdrojů.

V případě podezření na **spáchání trestného činu či přestupku** kontaktuje vedení školy Policii ČR a dále postupuje v součinnosti s ní

(viz kapitola *Legislativní ukotvení problematiky šikany*).

Při řešení by měl být kladen akcent na to, že **žák, který je obětí šikany, není jejím viníkem a neměl by tedy být důsledky řešení znevýhodněn**. Je tedy důležité se samotným žákem probrat, co škola může udělat pro to, aby se zase cítil bezpečně.

Po celou dobu řešení **škola zajišťuje ochranu informací a informátorů, jasně vyjadřuje negativní postoj k násilí** a ukazuje, že toto téma považuje za vážné.

Součástí řešení pak musí být vždy **nastavení ozdravných mechanismů** pro všechny, kteří se šikany účastnili, a dále pro celou skupinu (třídu). Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. **Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli** (mlčící většina či menšina).

Doporučuje se dále **pracovat s agresorem** (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i **s obětí šikany**. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, středisku výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů, případně převedení do jiné třídy.

Škola eviduje projevy šikany a dále **reviduje preventivní postupy, bezpečnostní a krizové plány** a nastaví taková opatření, aby bránila návratu rizikového chování.

Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování,
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“,
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali,
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně,
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu,
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně),
- agresivního řešení problému (např. násilím),
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně

	<p>ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání,</p> <ul style="list-style-type: none"> • předjímání recidivy útočníka, • řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočníka), • automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace), • vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany. <p>Nápravná opatření</p> <p>Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku); • umožnění individuálního výchovného plánu agresora; • převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek); • vyloučení ze školy při mimořádně závažné šikaně a opakované šikaně po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku; • doporučení rodičům, aby spolupracovali s ambulantním střediskem výchovné péče nebo umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče; • podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření s následným umístěním v diagnostickém ústavu. <p>Řešením situací komplikovaného chování žáků se zabývá materiál MŠMT s názvem „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“, který je zveřejněn na webových stránkách MŠMT: http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani.</p> <p>Podrobnější informace k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách je zpracováno v metodickém dokumentu „Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách“, který je též zveřejněn na webových stránkách MŠMT: http://www.msmt.cz/file/37239/ a který seznamuje školy s možnostmi preventivních, kázeňských a sankčních opatření při výskytech šikany ve</p>
--	---

	<p>školách.</p> <p>Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání</p> <p>Empirické zkušenosti potvrzují, že šikana se může objevovat už v mateřské škole (dále jen „MŠ“). Vyskytují se tam prvky šikany a spíše zárodečná stadia tohoto destruktivního fenoménu. Nicméně skrytá a neléčená počáteční šikana působí i zde velké škody a trápení, které zasáhnou děti, rodiče i pedagogy.</p> <p>Škola musí zabezpečit minimální požadavky na ochranu dětí před šikanou. Po odborném a bezpečném rozkrytí šikany pedagog zvolí podle situace vhodný způsob nápravy, např.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozhovor s dítětem, které ubližuje – pedagog využije opatření, která v MŠ fungují, např. srozumitelně sdělí dítěti, že porušilo stanovená pravidla, vede jej v sociálně žádoucích projevech, navrhuje a ukazuje mu adekvátní varianty v projevech chování; samozřejmě, jakmile je to možné, ocení jeho zlepšení; • zavedení ochranného režimu oběti – v počátku pro jistotu MŠ nastaví přísnější dozor; v některých komplikovanějších případech oběť a útočníka v rámci možností od sebe oddělí; není vhodné konfrontovat agresora s obětí; • práce se skupinou – MŠ využije intervenční program, v němž žáci získávají žádoucí vzory chování a zároveň se mohou „dotknout“ pocitů toho, komu je ubližováno; vhodné jsou činnosti podporující spolupráci, při nichž nejsou vítězové a poražení; využít se dají rovněž pohádky či příběhy a jejich dramatizace; • rozhovor se zákonnými zástupci dítěte agresora – proběhne až tehdy, když je situace zmapovaná; důležitá je maximální snaha získat je pro spolupráci; nejbezpečnější je, když rozhovor provede pracovník MŠ; rozhovor rodičů oběti s rodiči agresora je velmi rizikový. <p>Škola může zvolit i kombinaci výše uvedených metod. Škola zajišťuje podporu a rozvoj pro své pedagogy v podobě kontinuálního plánu dalšího vzdělávání.</p>
<p>Kdo řeší, s kým spolupracuje</p>	<p>V rámci programu školních poradenských služeb je popsáno rozdělení rolí a činností a vymezení odpovědnosti a kompetencí školních poradenských pracovníků a způsoby komunikace a spolupráce v rámci poradenského pracoviště i vně se specializovanými poradenskými pracovišti ve školství (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické centrum, středisko výchovné péče) a také</p>

	<p>s relevantními organizacemi mimo školství.</p> <p>V případě šikany je nutné posoudit, zda je to šikana v počátečním stadiu, kterou je možné řešit v rámci školy. Tu pak řeší školní metodik prevence (případně výchovný poradce, školní psycholog nebo školní speciální pedagog), a to ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem. Pokročilé a neobvyklé formy šikany řeší škola v součinnosti s odborníky ze specializovaných pracovišť, zejména z PPP, SVP. Dále je možné spolupracovat s organizacemi specializovanými na prevenci rizikového chování z řad neziskových organizací a s dalšími odborníky z oblasti psychologie, psychoterapie a psychiatrie. Odkazy na organizace zabývající se prevencí a řešením šikany jsou uvedeny v kapitole <i>Literatura a webové odkazy</i>.</p> <p>Co se týče spolupráce s Policií ČR, orgány sociálně právní ochrany dětí, podrobnější informace jsou uvedeny v následující kapitole <i>Legislativní rámec šikany, v jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD</i>.</p> <p>Důležitou součástí prevence šikany je podpora ze strany MŠMT a krajských úřadů školám při vytváření podkladů a podmínek pro prevenci. Dále také kontrola škol ze strany České školní inspekce, MŠMT a krajských úřadů, jak jsou připraveny ochránit žáky před šikanováním.</p>
<p>Legislativní rámec šikany, v jakém případě vyrozumět Policii ČR a OSPOD</p>	<p>Právní odpovědnost školy</p> <p>(1) Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.</p> <p>(2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.</p> <p>(3) Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti</p>

a ochrany zdraví pro své zaměstnance podle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

(4) Škola má **ohlašovací povinnost při výskytu šikany** v následujících případech:

- Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má **škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí**. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona, podle něhož mají zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků právo mj. na informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dítěte či žáka a právo vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání). Skutečnost, že žák někoho šikanoval nebo byl šikanován, lze chápat jako významnou skutečnost, která v průběhu vzdělávání nastala.
- **Škola ohlašuje orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které výše uvedeným nebyly oznámeny i přesto, že se stalo něco závažného, protože nebyl zákonný důvod.

Jedním z nástrojů, kterými může orgán sociálně právní ochrany dětí (dále OSPOD) řešit situaci ohroženého dítěte, je realizace případové konference, jejíž pravidla jsou vymezena v zákoně o sociálně právní ochraně dětí a návazných metodických dokumentech. Zástupce školy na ni může, ale nemusí být přizván; výběr přizvaných osob je plně v kompetenci sociálního pracovníka. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, pak je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti (podle § 57 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Informace, které se na konferenci dozví, jím nesmí být nikam přeneseny, ani do prostoru školy. Z důvodu zákonného ošetření mlčenlivosti mohou být také někteří účastníci vyloučeni z některé části případové konference.

- **Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.** Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na

Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Trestně-právní hledisko šikany

(1) V zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“), ani v jiném zákoně **není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**

(2) Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (dále jen „zákon o přestupcích“), resp. zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití podle ustanovení § 7 zákona č. 251/2016 Sb. (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

(3) Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů:

Trestné činy proti zdraví (dle uváděného zákona. č. 40/2009 Sb.):

§ 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví;

proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství:

§ 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk;

dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti:

§ 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií;

trestných činů proti majetku:

§ 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci,

trestných činů narušující soužití lidí:

§ 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

(4) Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných

níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takový motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

(5) Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie podle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) podle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

(6) Trestní odpovědnost

Ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. Dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu však být podle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

(7) Povinnost překazit a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku

Přestože, jak bylo řečeno výše, šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přešůpek, může svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přešůpku nebo trestného činu. Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekážení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky.

S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsanych trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich k uvedeným trestným činům dochází.

- **Povinnost překazit páchání nebo spáchání trestného činu** (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebrání mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekážení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
- **Neoznámení trestného činu** (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebrání mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).
- V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď překazit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán. V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právnické osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to

	<p>zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých.</p> <p>(8) Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti presumpci nevinny, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.</p>
<p>Prevence šikanování</p>	<p>Bezpečné prostředí ve škole: jak předcházet šikaně</p> <p>Šikana je hluboce zakořeněným jevem v lidských vztazích a sociálních interakcích. Bezpečná pozice žáka nebo pedagoga může být narušena díky mnoha různým faktorům, ať už na úrovni společnosti nebo komunity (nízký status učitele apod.), školního klimatu (vztahy na škole, hodnoty školy, nastavení a dodržování pravidel, uplatňování sankcí), na úrovni organizace výuky ve třídě a vztahů ve třídě nebo na úrovni interakce mezi učitelem a žákem/žáky nebo individuálních charakteristik/osobní situace žáka nebo pedagoga. Výskyt šikany je proto s největší pravděpodobností výsledkem kombinace těchto proměnných. Konkrétní protektivní a rizikové faktory na všech úrovních jsou uvedeny v <i>Příloze č. 2 Protektivní a rizikové faktory</i>.</p> <p>Vytvářením a udržováním bezpečného prostředí ve škole se pro potřeby tohoto dokumentu rozumí celkové podmínky školy, které umožňují zajištění výchovně vzdělávacího procesu. Vytváření a udržování bezpečného prostředí je základní podmínkou pro minimalizaci vzniku jevů ve smyslu školní šikany.</p> <p>Realizace doporučení uvedených v tomto metodickém pokynu vede k budování a udržování bezpečného prostředí, bez ohledu na rámcový vzdělávací program, filozofická východiska či teoretická východiska školou aplikovaných postupů (MŠMT, 2016).</p> <p>Doporučení pro vytváření a udržování bezpečí ve škole (MŠMT, 2016):</p> <p>1. Hodnotový rámec školy</p> <p>Vedení školy zastává hodnotu bezpečného prostředí ve škole ruku v ruce s hodnotou vzdělávání a připouští riziko výskytu šikany. Škola je postavena na demokratických principech respektujících identitu a individualitu každého svého člena a odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě. Škola podporuje solidaritu a toleranci, vědomí sounáležitosti, podporuje spolupráci, rozvíjí vzájemný respekt. Všichni pedagogičtí pracovníci vnímají vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své</p>

práce. Hodnotový systém školy je pro všechny jasný a srozumitelný a jsou zajištěny podmínky pro jeho aplikaci v praxi. S deklarovanými hodnotami korespondují pravidla a předpisy školy a také se odrážejí v konkrétních postojích školy a řešeních. Objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasné, otevřeně a zajišťuje bezpečí pro všechny zúčastněné.

2. Na vytváření bezpečí se podílejí všichni zúčastnění

Na utváření bezpečného prostředí ve škole participuje svým dílem každý účastník výchovně vzdělávacího procesu. Vedení školy jasně určí odpovědnosti a kompetence směrem k řediteli a jeho zástupcům, pedagogům, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům a školnímu poradenskému pracovišti (výchovný poradce, školní metodik prevence a někdy také školní psycholog nebo speciální pedagog), které jsou adekvátní jejich roli a možnostem. Je důležité, aby škola ve vytváření bezpečného prostředí získávala pro spolupráci také rodiče např. seznamovacími schůzkami s pravidly školy, hodnotami školy, prostřednictvím webových stránek, na třídních schůzkách apod. Vedení školy musí zajistit, aby ve škole byla pověřena specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany alespoň jedna osoba z řad pedagogických pracovníků, která se bude v tématu pravidelně vzdělávat (např. školní metodik prevence, výchovný poradce).

Sociální klima školy (a nepřímo také třídy) je ovlivněno i osobou ředitele školy, který škole zprostředkovává většinu oficiálních požadavků, výrazně působí na její zaměření, má možnost svými zásahy ovlivňovat různé neformální postoje či názory, omezovat či znemožňovat učitelům účast na chodu školy a sebevzdělání a tím vším udávat ráz školního klimatu, které může výrazně frustrovat či podněcovat vyučující a způsobovat tak následně jejich obdobné chování k žákům. Podobně na úrovni třídy je jedním z hlavních spolutvářců sociálního klimatu učitel, který může výrazně ovlivňovat atmosféru třídy a postavení jednotlivých žáků svým přístupem k žákovi, k vedení hodiny, ke klasifikaci, k řešení problémů.

3. Škola zajišťuje základní materiální a organizační podmínky

Škola zajistí podmínky žákům i pedagogům pro naplňování jejich základních biologických potřeb a pro možnost hájit svou osobní zónu, což je nezbytným předpokladem pro pocit bezpečí jako takový. Bez dosažení základního zážitku bezpečí neprobíhá další sociální učení. S tím souvisí např. to, aby každý mohl svobodně a bez nadbytečné pozornosti provádět základní biologické potřeby (zejm. pitný režim, stravovací režim a dostupnost toalet); aby si žáci i pedagogové mohli držet své osobní věci v bezpečí; aby byl umožněn volný pohyb v době

přestávek a volných hodin, nebo vymezeny prostory, kde je takový pohyb možný apod.

4. Škola má nastavena pravidla v chování a důsledky za jejich nedodržení

Škola nastaví jasná pravidla v chování, která platí pro všechny v prostředí školy a jsou specifikována ve školním řádu. Ideálně jsou do jejich tvorby zapojeni pedagogové, žáci a také jejich rodiče. Pravidla jsou srozumitelná, krátká, lehce zapamatovatelná a není jich příliš mnoho. Současně škola nastaví důsledky za porušení pravidel u žáků, přičemž rozlišuje závažnost porušení. Mělo by tak být například zjevné, že pozdní příchod, byť opakovaný (který poškozuje zejména pozdě příchozího), není shodným činem jako ponížení či napadení spolužáka, byť jednorázové. Tyto důsledky musí být srozumitelné, proveditelné a adekvátní k situaci. Pedagogové musí mít možnost tyto důsledky praktikovat včas bez nutnosti aplikace nadměrných administrativních nebo organizačních překážek. O pravidlech a jejich důsledcích jsou všichni ve škole dobře informovaní a rozumí jim. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování stejně jako důsledky za jejich nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky. Ve vztahu k šikaně je žádoucí, aby škola jako součást školního řádu jasně deklarovala, které činy a projevy považuje za ohrožující lidskou důstojnost a aby:

- jasně vymežila, jaké činy považuje za dehonestující (bez ohledu na směr, tedy v rovině a směru žák–žák, žák–učitel, učitel–žák);
- jasně deklarovala, jak budou tyto činy sankcionovány (rovněž bez ohledu na směr) a sankce uplatňovala (bez ohledu na směr);
- nastavila pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy).

Ve třídě jsou nastavena třídní pravidla, která nenahrazují ani nezdvoují školní řád, neobsahují tedy již regulace ve školním řádu obsažené. Třídní pravidla jsou živým nástrojem a trvalým procesem sociálního učení. Ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci. Na smysluplnost třídních pravidel dohlíží pedagog.

5. Škola má nastavený systém včasné identifikace varovných signálů

Za tímto účelem má nastavené postupy komunikace a zajištění informovanosti o rizikových jevech, tedy systém vzájemné komunikace

o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech, který je jednoduchý, přehledný a umožňuje rychlou výměnu informací. Pedagogové jsou seznámeni se sociálním klimatem tříd, ve kterých pracují, je zajištěna pravidelná a včasná komunikace mezi školním metodikem prevence, třídními učiteli a celým pedagogickým sborem. Škola podporuje pedagogy, další zaměstnance i žáky, aby si všímali rizikových prvků šikany.

Dále má nastavený systém pravidelného monitoringu varovných signálů výskytu šikany (např. za pomoci pedagogické diagnostiky), aby dokázala včas reagovat na rizika a krizové situace. Systém spočívá v identifikaci rizikových signálů (příznaků), které svědčí o tom, že by se v prostředí školy mohl vyskytovat rizikový jev (více v *Příloze č. 3 Přímé a nepřímé varovné signály šikanování*). Monitoring probíhá pravidelně a do harmonogramu školního roku je umístěn tak, aby nezasahoval do počáteční fáze adaptace, ale zároveň umožňoval ještě přijetí a zajištění preventivních opatření v reakci na jeho výsledek. Současně pravidelně monitoruje, v kterých prostorách ve škole se žáci a učitelé cítí méně bezpečně a kde je riziko zvýšeného výskytu šikany (např. shromažďování na chodbách při čekání na vstup do jídelny). V těchto prostorách škola dbá na účinnou ochranu pro žáky i pedagogy (např. služby, dozory).

6. Škola spolupracuje s dalšími organizacemi

Škola má zmapovanou síť pomoci ve svém regionu a navazuje spolupráci s relevantními subjekty, např. pedagogicko-psychologickou poradnou, speciálně pedagogickým centrem, střediskem výchovné péče a neziskovými organizacemi, orgánem sociálně právní ochrany dětí, krizovými centry, zdravotnickými zařízeními, Policií ČR případně dalšími odborníky, kteří mohou být nápomocni při prevenci šikany a mohli by intervenovat v případě jejího výskytu na školách.

7. Škola zajišťuje podporu pro pedagogy

Škola zajišťuje podporu a rozvoj pro své pedagogy v podobě kontinuálního plánu dalšího vzdělávání zaměřeného na efektivní strategie řešení problémů, včasný monitoring varovných signálů, rozvíjení kompetencí v třídním managementu atd.; dále v podobě uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; v podobě dostupné intervize a/nebo supervize, které poskytnou pravidelný a bezpečný prostor pro sebereflexi a reflexi chování žáků a mohou tak sloužit k včasnému odhalení počínajících stádií šikany, které je pro řešení klíčové.

8. Škola zajišťuje podporu pro žáky

Škola poskytuje žákům pravidelný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve

škole, kdy mohou společně s pedagogem (nejčastěji třídním učitelem) reflektovat svoji spokojenost ve škole, pocit bezpečí, vztahy ve škole a ve třídě, učit se řešení konfliktů a dalším sociálním dovednostem. K tomu slouží třídnické hodiny, programy specifické primární prevence apod.

9. Škola zajišťuje informovanost

Každý žák a pedagog je seznámen s tím, co je a co není šikanování, zná možnosti, jak se zachovat ve chvíli, kdy je ohrožován agresory, a především ví, kam se může obrátit o pomoc s vědomím, že mu bude poskytnuta pomoc. Škola má zároveň zřízenou schránku důvěry, kam se mohou žáci anonymně svěřovat. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy. Cílem je nastavit reálné kroky, které povedou ke změně přístupu všech pracovníků školy k tématu šikanování a k nastavení týmové spolupráce při prevenci a řešení šikany.

10. Škola dbá na vhodné sestavení třídy

Důležitým aspektem je vhodné sestavení jednotlivých tříd s ohledem na velikost třídy, na koncentraci žáků se specifickými potřebami a také s ohledem na vztahy mezi jednotlivými žáky.

11. Škola má zpracovány základní dokumenty

Pravidla, která zahrnují vymezení základních postupů pro zajištění bezpečné školy, má škola popsána ve školních dokumentech, jako jsou školní řád, preventivní program školy, program školních poradenských služeb, nařízení ředitele/ky, bezpečnostní plán předcházející rizikům, krizové plány postupů pro případ, že se ve škole přihodí mimořádná událost. Školní řád přesně vymezuje povinnosti žáků i pedagogů školy ve vztahu k organizaci života školy, vymezuje pravidla pro soužití ve třídách, způsoby, jak se řeší krizové situace, určuje role třídních učitelů i učitelů specialistů. Ve školním řádu jsou zakomponovány principy a body specifikované výše. Součástí školního řádu je také specifikace nápravných opatření. Bližší podněty pro školní řád jsou uvedeny v *Příloze č. 4 Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování.*

Program školních poradenských služeb zahrnuje popis činností, rozdělení rolí a vymezení odpovědnosti a kompetencí školních poradenských pracovníků, vytvoření časového prostoru pro poskytované služby, způsoby komunikace a spolupráce v rámci poradenského pracoviště i vně se specializovanými poradenskými pracovišti ve školství (pedagogicko-psychologická poradna, speciálně-pedagogické

centrum, středisko výchovné péče) a s relevantními organizacemi mimo školství.

Preventivní program školy (někdy nazývaný také minimální preventivní program) stanovuje základní pravidla pro zajištění prevence různých forem rizikového chování, určuje roli pedagogů i dalších odborných pracovníků školy, kteří se podílejí na naplňování úkolů vytyčených programem. Součástí tohoto programu školy je také školní program proti šikanování (Příloha č. 5 Školní program proti šikanování). Preventivní program školy obvykle zahrnuje bezpečnostní a krizové plány školy, které se podrobněji zabývají konkrétním rizikovým jevem.

V **bezpečnostním plánu** jsou popsány konkrétní preventivní mechanismy, které škola používá k tomu, aby šikanu minimalizovala a měla ji pod kontrolou. Účelem bezpečnostního plánu je riziku účinně a konkrétně předcházet.

Krizový plán školy obsahuje postupy, které přesně řeší některé krizové situace ve spojitosti s projevy rizikového chování žáků, jež mohou ve škole nastat. Postupy jsou jasné a závazné pro každého pracovníka školy. Určují konkrétní odpovědnost jednotlivých zaměstnanců.

Plán obsahuje informace:

- kdo provádí první pomoc (intervenci),
- kdo co komu hlásí v systému školy,
- kdo kam co zapíše,
- kdo informuje zákonné zástupce žáků,
- kdo a v kterých případech informuje Policii ČR, OSPOD,
- kdo a jak informuje zákonné zástupce ostatních žáků školy,
- kdo a jak informuje ostatní žáky školy,
- kdo a jak informuje zřizovatele, media.

Plán obsahuje doporučení postupu pro všechny základní typy akutních/krizových situací, jako je ublížení na zdraví, šikana, agrese, rvačka, vážný úraz, intoxikace žáka atd.

Plán dalšího vzdělávání pedagogů zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů (zejména v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně-sociálního rozvoje žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu

	třídy jako východiska k plánování služeb školy).
Literatura, odkazy, kontakty	<p>Použitá literatura:</p> <p>MŠMT (2016): Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních. Praha. MŠMT.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Csémy, L., Starostová, O., Hrachovinová, T., Čáp, P. (2013): Agresivní chování ve škole, jak je vnímají pedagogové. Psychologie pro praxi 48 (3–4), 79–88. ISSN: 1803-8670. • Csémy, L., Hrachovinová, T., Čáp, P., Starostová, O. (2014): Agresivní chování dospívajících: prevalence a analýza vlivu faktorů z oblasti rodiny, vrstevnických vztahů a školy. Československá psychologie, 58 (3), 242–253. • Craig, W., Harel-Fisch, Y., Fogel-Grinvald, H., Dostaler, S., Hetland, J., Simons-Morton, B., a HBSC Bullying Writing Group (2009): A cross-national profile of bullying and victimization among adolescents in 40 countries. International journal of public health, 54 Suppl 2(Suppl 2), 216–224. • Havlínová, M., Kolář, M. (2001): Sociální klima v prostředí základních škol ČR. Praha: MŠMT ČR. • Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, L. (2014): Školní šikana v současnosti – její definice a operacionalizace. Československá psychologie 58 (4), 368–377. • Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál. • Sandoval, A., Praško, J., Ocisková, M., Kamarádová, D., Jelenová, D., Látalová, K. (2014): Šikana v dětství jako predisponující faktor pro psychické problémy v dospělosti. Česká a slovenská psychiatrie, 110 (6), 317–325. • Sobotková, V., Osecká, T., Jelínek, M., Blatný, M., Hrdlička, M. (2012): Expozice komunitnímu násilí a školní šikana a jejich vztah k antisociálnímu chování v rané adolescenci. Československá psychologie 56 (5), 409–419. <p>Základní literatura k problematice:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál. • Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, K., Kressa, J., Dědová, M. (2016): Psychologie školní šikany. Praha. Grada. <p>Další doporučená literatura (knižní publikace):</p>

- Kolář M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha, IPPP a Portál.
- Philippová, L., Janošová, P. (Eds.), (2009). Šikana jako etický, psychologický a pedagogický problém. Sborník příspěvků z konference konané 19. 3. 2009 v Praze. Brno: Tribun EU.
- Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.
- Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.
- Vágnerová, K. a kol. (2009): Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče. Praha, Portál.

Doporučená literatura (články v odborných časopisech)

- Kolář, M. (2010). Ve škole: Šikana, nebo jen škádlení? Psychologie dnes 2 (16), 56–59.
- Kolář, M. (2009). Šikana v mateřské škole: diferenciální diagnostika – jak rozlišit šikanování od škádlení? Řízení mateřské školy (20. aktualizace). Praha: nakladatelství dr. Josef Raabe.
- Kolář, M. (2005) Devět kroků při řešení počáteční šikany aneb pedagogická chirurgie. Prevence 7 (2), 3–7.
- Kolář, M. (2003). Specifický program proti šikanování a násilí ve školách a školských zařízeních. Praha: MŠMT ČR.

Webové stránky s tematikou šikany

Web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Kontakty, kam se obrátit pro pomoc:

Poradna webu Minimalizace šikany (116 000, www.minimalizacesikany.cz)

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Linka pomoci, Dětské krizové centrum (241 484 149, 777 715 215), internetová poradna: www.elinka.iporadna.cz.

Seznam příloh

1. Stadia šikanování a náročnost intervence
2. Rozdíly mezi šikanováním a škádlením
3. Protektivní a rizikové faktory
4. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování
5. Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování
6. Školní program proti šikanování
7. Postupy pro vyšetření a řešení šikany

Příloha 1: Stadia šikanování a náročnost intervence

Zkrácený popis stadií šikanování (Kolář, 2011)

Školní šikanování má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíbený a není uznávaný. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

Stupně šikany se váží k obtížnosti nápravy

Znalost vnitřního vývoje šikanování nám umožňuje respektovat stupně obtížnosti řešení, diferencovat pomoc a promyšleně volit diagnostické a terapeutické postupy. V zásadě jsou tři hlavní důvody, proč potřebujeme v praxi pracovat se základním pětistupňovým schématem stadií:

1. Existuje zásadní rozdíl ve vyšetřování a dílčí pomoci u počátečního (tj. prvního, druhého a třetího) a u pokročilého stadia (tj. čtvrtého a pátého), kde už jde o *onemocnění* skupiny (patří odborné pomoci zvenčí). U prvních tří stadií nalezneme vhodné svědky a žáky ochotné spolupracovat na změně. Zatímco u čtvrtého a pátého stadia zůstáváme obvykle sami proti všem. Pro praxi první pomoci je dále důležité rozlišení dvou počátečních, tzv. rozptýlených stadií, kdy ještě ubližování slabším není řízeno, a třetího stadia, kdy již existuje skryté organizované jádro agresorů, které klade intervenci tuhý odpor. Řešení prvního a druhého stadia je nejsnadnější. V některých vhodných případech použijeme netrestající metodu (lze využít někdy i metodu usmíření a omluvy). Ve třetím stadiu, kdy se již formuje tzv. *protiúdržavný* systém, musí mít první pomoc speciální a v nějaké míře restriktivní charakter.

2. Celková práce se skupinou, která je klíčová pro zastavení *epidemie*, má svoje specifika pro každé stadium. První dvě rozptýlená stadia, kde se negativní proces rodí a nemá ještě kořeny, lze často zvládnout programy osobnostní a sociální výchovy, které reflektují šikanu. Intervence ve třetím stadiu však již vyžaduje specializovaný program proti šikaně. V případě, že skupina *onemocněla* čtvrtým a pátým stadiem – normy šikanování jsou zakořeněny a *protiúdržavný* systém je v chodu, ji musíme nejdříve rozbít a vytvořit novou konstelaci žáků, která dává naději na úspěšnou nápravu.

3. Stadia šikany umožňují nastavit hranici možností různých odborníků kvalifikovaně pomoci. Zhruba lze říci: Odborníci prvního kontaktu zvládnou první, druhé a někdy i třetí stadium. Specialisté na šikanu jsou vybaveni pro řešení třetího, ale i čtvrtého a pátého stadia. S tím, že některé komplikované případy pokročilých šikan nevyřeší ani specialisté a lze pouze jen mírnit škody.

Příloha 2: Rozdíly mezi šikanováním a škádlením (Kolář, 2011)

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.	Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Záměr: Ublížit, zranit a ponižít.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Motiv: Základní tandem - moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost ala Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	Postoj: Devalvace, znevážení druhého
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Právo a svoboda: Bezprávi. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí, je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Důstojnost: Ponižení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

PŘÍLOHA 3: Protektivní a rizikové faktory (MŠMT, 2016)

úroveň	protektivní faktory	rizikové faktory
společnost, komunita	<ul style="list-style-type: none"> • nastavení hodnot ke vzdělání, podpora autority školy a pedagoga, • příležitosti pro pozitivní angažmá dětí např. nabídka mimoškolních aktivit pro trávení volného času dětí a mladých lidí; příležitosti pro účast na rozhodování pro děti, na utváření kultury a prostředí; • nabídka služeb pro ohrožené rodiny a děti; nabídka služeb pro žáky a pedagogy ohrožené násilím ve škole, nabídka vzdělávacích programů pro pedagogy i zákonné zástupce apod. • spolupráce školy s organizacemi, které mohou pro prevenci a intervenci v problematice šikany vytvářet síť pomoci • podpora kooperace, tolerance, respektu, a důstojné mezilidské vztahy a úcta k životu druhého člověka 	<ul style="list-style-type: none"> • koncentrace rodin ohrožených chudobou, bezdomovectvím, sociálním vyloučením, národnostních menšin a etnik • nízká podpora školy ze strany zřizovatele a deficitní deklarace a podpora hodnot vzdělání, dobrého klimatu, bezpečí a spoluodpovědnosti • nevhodné nastavení financování škol, nedostatečná kvalita přípravy budoucích učitelů, nastavení legislativy, kurikula • neexistující nebo nekvalitní služby pro děti, rodiny i pedagogy • nedostupné vzdělání pro pedagogy (finančně, vzdálenost, dostupnost...) • malá spolupráce mezi školou a organizacemi v regionu
škola	<ul style="list-style-type: none"> • způsob vedení školy ze strany ředitele a zástupců podporuje vytváření kooperativního, respektujícího a pozitivního sociálního klimatu ve škole; • přiznání možnosti výskytu násilí vůči pedagogovi, zajištění informovanosti o problematice; monitoring varovných signálů šikany ve škole • deklarované a sdílené odmítnutí násilí na škole směrem k žákovské i rodičovské populaci (pro rozvoj šikany jsou důležité postoje a reakce ostatních); včasné a adekvátní řešení při výskytu násilí; • jasné rozdělení kompetencí a odpovědností v udržování dobrého sociálního klimatu na škole; • nastavení jasných pravidel v chování na celoškolské i třídní úrovni a jejich důsledné dodržování; • nastavení adekvátních opatření a sankcí při nedodržování pravidel v chování, jejich důsledné dodržování (avšak bez podpory dobrého sociálního klimatu jednostranný akcent na tresty naopak zvyšuje pravděpodobnost výskytu šikany); • funkční bezpečnostní a krizové plány; • dostatečný monitoring fyzických prostor ve škole, která jsou vnímána jako méně bezpečná a přijetí bezpečnostních opatření; 	<ul style="list-style-type: none"> • nejasné nastavení nebo nedůsledné dodržování pravidel chování a sankcí za nevhodné chování ve škole (žákům nakonec nehrozí nic, co by je od činu odrazovalo), zejména na středních školách; • chybějící nebo nejasné směrnice školy pro udržování bezpečí a řešení krizových situací; nevyhraněný postoj k násilí ze strany vedení školy - projevy násilí ve vztahu k pedagogovi/žákovi bývají přehlíženy, bagatelizovány nebo zakrývány; • ze strany vedení a dále pedagogů nedostatečně deklarovaná (k pedagogům, rodičům, žákům) a sdílená hodnota bezpečí a dobrého klimatu na škole; • posměch, dehonestující komentáře, nevhodné, neuctivé chování mezi žáky, pedagogy, a pedagogy a žáky navzájem • nevhodně uplatňovaná kritika, sarkasmus, předsudky a stereotypy (mohou podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování žáků jejich spolužáky) projevy nerespektu k autoritám ze strany žáků jsou obecně ve škole pojímány jako norma; • negativní nebo ponižující komentáře vedení nebo ostatních pedagogů na účet jiného učitele před studenty; • nedůvěra mezi pedagogy navzájem a nespolupracující prostředí; • žáci jsou svědky agresivního chování mezi dospělými (bossing,

	<ul style="list-style-type: none"> • schopnost sebereflexe učitele (např. vědomí vlastních postojů, stereotypů a předsudků) • podpora učitelů v rozvíjení jejich kompetencí v zacházení s obtížnými třídními kolektivy; • intervize, supervize či mentoring učitelů • převládající atmosféra důvěry a spolupráce v pedagogickém sboru, která zvyšuje pravděpodobnost včasného odhalení vznikajícího problému.
výuka a třídní management	<ul style="list-style-type: none"> • mobbing, dehonestace pedagoga rodiči před dítětem apod.). • neřešená šikana mezi dětmi • obava vedení školy o její pověst, pokud se na škole objeví šikana • koncentrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
interakce mezi učitelem/učitelí a žákem/žáky	<ul style="list-style-type: none"> • zapojování žáků do aktivit třídy a školy a posilování jejich pozitivní vazby na školu; • vedení hodiny pedagog staví na silných stránkách žáků, žáci zažívají ocenění; • dodržování dohodnutých pravidel • výuka je přibližována běžnému životu žáků a pedagog hledá cesty pro zaujetí výukou; • pedagog používá vhodně humor při výuce a vyhýbá se sarkasmu nebo ironii vůči žákům; • chová se konzistentně, spravedlivě a s respektem k individuální situaci každého žáka.
	<ul style="list-style-type: none"> • nevhodný styl managementu třídy ze strany pedagoga, např. autoritářský přístup, kdy je žák zatlačován do kouta, zastrašován, zesměšňován, ponižován, záměrně frustrován, nebo naopak bezhraniční, příliš benevolentní a kamarádský přístup; • nízká schopnost vytvořit motivující a zajímavý program ze strany pedagoga; • malá možnost zažívat úspěch pro žáka; • opakovaně nedůsledné, neadekvátní (např. přehnané) nebo nerovné (každému jiným metrem) reakce na porušení pravidel a/nebo neúspěch ze strany žáků nebo rigidní zachovávání pravidel bez ohledu na variabilitu situací • nezkoumání motivace žáka k určitému jednání • nevhodné složení třídy
	<ul style="list-style-type: none"> • vnímavý učitel, který nevstupuje se žáky do konfliktu, stará se o to, aby se v základní míře žáci ve škole cítili dobře, • pohotově reaguje na agresivní nářky nebo výpady žáků či studentů, • chrání si své hranice a nepřekračuje ani hranice ve vztahu k žákům, • je konzistentní v nastavování a udržování pravidel.
	<ul style="list-style-type: none"> • konfliktní vztahy mezi žáky a učitelem, • malá pohotovost učitele čelit konfrontaci ze strany žáků nebo limitovaná schopnost poznat nebo reagovat na překročení vlastních hranic; • ignorování nebo vlastní bagatelizace prvotních projevů konfrontace nebo ne-respektu pedagoga žáky; • ztráta pocitu dobrého místa ve škole ze strany učitele a/nebo žáka (např. cítí se odmítán, vylučován apod.); • příliš osobní vztahy učitele s žáky; šikanující chování ze strany pedagoga vůči některému z žáků.

PŘÍLOHA 4: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování (MŠMT, 2016)

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávislivým, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítnutí učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechuť dítěte jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krađe peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

PŘÍLOHA 5: Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování (MŠMT, 2016)

Školní řád (dále ŠŘ) má dle příslušných předpisů (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů) své zákonné náležitosti a je rozdělen do daných kapitol. Text, týkající se oblasti prevence, bezpečného prostředí, rizikového chování atd. se objevuje, resp. může objevit prakticky ve všech kapitolách:

- práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky,
- provoz a vnitřní režim školy,
- podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí (velmi dobře popsáno v publikaci: Miovský, M. a kol. (2012). Návrh doporučené struktury MPP prevence rizikového chování pro ZŠ (3. kapitola). Praha: Klinika adiktologie 1. LF KU),
- podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany žáků,
- pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků,
- podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí.

Pro prevenci a řešení šikanování doporučujeme využít dvě z uvedených kapitol a pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád).

1. Práva a povinnosti žáků a zákonných zástupců

Do této kapitoly je možné rozvést stávající či přidat zcela nové body zmiňující **práva žáků**. Příklady konkrétního textu:

- Vyjadřovat svobodně svůj názor ve všech věcech, které se ho týkají; tento názor má být vyjádřen adekvátní formou, přičemž tomuto musí být věnována patřičná pozornost.

Doporučení: Specifikovat zde konkrétní osoby podle reálií školy, ke kterým lze své názory směřovat – např. třídní učitel, školní metodik prevence, školní psycholog aj.

- Být ochráněn před fyzickým nebo psychickým násilím a nedbalým zacházením.

Doporučení: Uvést i opačný pohled, tj. nikdo nemá právo druhému žádným způsobem ubližovat.

- Požádat o pomoc nebo radu kohokoli z pracovníků školy – pokud se žák cítí v jakékoli nepohodě nebo má nějaké trápení.

Doporučení: Současně zmínit povinnost pracovníků školy věnovat tomu vždy náležitou pozornost.

Do povinností žáků lze zakomponovat plnění pravidel používání informačních komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Zapomenout se nesmí i na stanovení postihů při nedodržování těchto pravidel.

2. Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Do kapitoly je možné přesně konkretizovat pojem šikana, vč. postoje školy. Např.:

- Projevy šikanování mezi žáky, tj. fyzické násilí, omezování osobní svobody, ponižování, zneužívání informačních technologií k znevažování důstojnosti, apod., kterých by se dopouštěl kdokoli vůči komukoli (žáci i dospělí), jsou v prostorách školy a při všech školních akcích a aktivitách přísně zakázány a jsou považovány za vážný přestupek proti školnímu řádu.

Doporučení: Zároveň informovat o tom, že v případě takovýchto projevů chování postupuje škola podle daného školního programu proti šikanování (nebo podle vnitřních strategických dokumentů). Vždy je svolávána výchovná komise, jsou informováni zákonní zástupci a podle platných zákonů má škola ohlašovací povinnost vůči některým dalším institucím (jako je např. orgán sociálně-právní ochrany dítěte, Policie ČR apod.)

3. Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád)

Do pravidel pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (coby součásti školního řádu) je možné specifikovat, za co, tj. za jaké druhy nesprávného, netolerovaného či nepřijatelného chování uděluje škola příslušná výchovná opatření. Výčet může být velmi konkrétní nebo obecnější. Doporučuje se více co nejkonkrétnější popis.

Doporučení: Je lépe si nechat prostor pro rozhodování o výchovných opatřeních v konkrétních případech.

Příklad znění:

Za hrubé porušení školního řádu jsou považovány projevy šikanování, tj. cílené a opakované ubližující agresivní útoky. Stejně tak sem mohou patřit i mírné formy psychického útlaku, které byly již dříve prokázány a znovu se opakují.

O konkrétním výchovném opatření rozhoduje ředitel školy po projednání ve výchovné komisi a pedagogické radě. V úvahu připadá napomenutí, důtka třídního učitele (případně učitele odborné výchovy na střední škole, středním odborném učilišti), důtka ředitele školy, příp. podmíněně vyloučení a vyloučení ze školy.

PŘÍLOHA 6: Školní program proti šikanování (MŠMT, 2016)

Vytváření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolský rozměr a zaměření na specifickou prevenci. Aby škola žáky účinně chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky. Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

Obecná struktura 13 komponent ve školním programu proti šikanování má univerzální charakter a lze ji použít jako jednotící princip i pro ostatní rizikové chování, a tak vytvořit integrovaný, ucelený preventivní program školy.

Školní program proti šikanování má 13 hlavních součástí:

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu či opatření a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (viz Příloha č. 6);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Informace pro rodiče o školním programu proti šikanování

Vážený rodiče,

naše škola je příznivě hodnocena jak rodičovskou veřejností, tak i Českou školní inspekcí. Velmi si toho vážíme. Nicméně i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezprávi zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. **Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi - rodiči. Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitele školy).** Využít lze také naši e-schránku důvěry, která je k dispozici na webových stránkách školy. **Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.**

Zdroj: Kolář, 2011

PŘÍLOHA 7: Postupy pro vyšetření a řešení šikany (MŠMT, 2016)

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: <ol style="list-style-type: none"> a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči); 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<p>A. První (alarmující) kroky pomoci</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí <p>B. Příprava podmínek pro vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům <p>C. Vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) <p>D. Náprava</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Komentář k jednotlivým krokům postupů viz kniha Nová cesta k léčbě šikany (Kolář, 2011).

**Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy
k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních**

Obsah a členění metodického pokynu

Úvodní ustanovení	1
Charakteristika šikany	1
Bezpečné prostředí ve škole: jak předcházet šikaně.....	2
Základní postup v řešení šikany.....	4
Nápravná opatření	6
Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči	6
Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání	7
Šikana zaměřená na učitele: jak ji předcházet a jak ji řešit	8
Právní odpovědnost školy	11
Trestně-právní hledisko šikany.....	12
Podávání podnětů, stížností a oznámení	14
Závěrečná ustanovení	14
Seznam příloh.....	15
PŘÍLOHA 1: Stadia šikanování.....	16
PŘÍLOHA 2: Protektivní a rizikové faktory.....	17
PŘÍLOHA 3: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování.....	19
PŘÍLOHA 4: Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování.....	20
PŘÍLOHA 5: Školní program proti šikanování.....	22
PŘÍLOHA 6: Postupy pro vyšetření a řešení šikany.....	23
PŘÍLOHA 7: Literatura a webové odkazy.....	24
PŘÍLOHA 8: Vzor rozhodnutí o vyloučení žáka	26

Čl. 1

Úvodní ustanovení

(1) Cílem metodického pokynu je pomoci porozumět školám a školským zařízením (dále jen „školám“) fenoménu šikany, možnostem, jak mu předcházet a jak na něj efektivně reagovat, pokud k jeho výskytu dojde.

(2) Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele.¹

Čl. 2

Charakteristika šikany

(1) Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

(2) Podoby šikany:

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy), verbální (např. vulgární nadávky, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy); nebo neverbální (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zstrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka nebo učitele rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování nebo nespravedlivého hodnocení (u učitele), ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- Jednou z nejčastějších forem šikany je také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com, spoluzaci.cz nebo facebook.com apod., prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky pomluv,

---

¹ § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

nadávek, posmívání a ztrapňování je max. několik desítek lidí. V prostředí internetu může být svědkem (ale i útočníkem) stejného chování i několik desítek tisíc lidí. Kyberšikana bývá u dětí školního věku často doplňkem klasické přímé a nepřímé šikany. Je tedy důležité při řešení prověřit případné souvislosti s klasickou šikanou. Tedy pokud probíhá klasická šikana (např. nadávky, ponižování), je nutné zjistit situaci oběti v kyberprostoru (mobil, profil, chat apod.) a naopak. Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví. Základním úkolem musí být zmapování konkrétního případu, které škole pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.²

(3) Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování (viz Čl. 2 odst. 1). Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětvovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agrese neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu. Podobně, jedná-li se o šikanu pedagoga žáky, pak šikana není zlobení a nerespektování ze strany žáků, které postrádá znaky šikany. Naopak přerůstá v šikanu, stává-li se vědomým, záměrným, úmyslným a cítí-li pedagog, že není v jeho moci jej zastavit, cítí se bezbranně, ztrácí autoritu a poměr sil v rolích žák/žáci x pedagog se obrací.

(4) Většina obětí šikany a jejich svědků se snaží situaci udržet co nejdéle **v tajnosti**, bojí se někomu svěřit. Důsledkem může být podcenění závažnosti a rozsahu výskytu šikany nebo obtížné nalezení útočníků. Proto je v prevenci velmi důležité zaměřit se specificky na identifikaci rizikových znaků a signálů pro výskyt šikany.

(5) Důvodem nebo obsahem šikany může být jakákoli odlišnost žáka nebo pedagoga, např. fyzická zdatnost, vzhled, hmotnost, barva pleti, tělesná neobratnost, inteligence - snížení rozumových schopností, nebo naopak nadání, jazyková/komunikační bariéra, socio-ekonomická odlišnost, psychická odlišnost, speciální vzdělávací potřeby žáka apod. Šikana může mít také specifický obraz, odehrává-li se ve vztahu k žákům nebo pedagogům z důvodu etnicity (v ČR bývá v této souvislosti nejčastější anticiganismus), rasové nebo národnostní příslušnosti, náboženského vyznání nebo víry (často také v kombinaci s pohlavím např. muslimské dívky, židovští chlapci apod.), sexuální orientace (nejčastěji proti homosexuálům) apod.

Čl. 3

Bezpečné prostředí ve škole: jak předcházet šikaně

- (1) Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, **odmítá násilí a zneužití moci** v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany. Je důležité, aby škola tyto hodnoty jasně komunikovala směrem dovnitř školy i vně a zřetelně je hájila a prosazovala (např. tím, že objeví-li se šikana, přistupuje škola k řešení včasné a otevřeně).
- (2) Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná (více viz Příloha č. 2 *Protektivní*

---

² Problematice kyberšikany se věnuje Příloha č. 7 – Kyberšikana Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28)

a rizikové faktory). Pro prevenci i řešení šikany vedení školy určí konkrétní odpovědnost směrem k řediteli a jeho zástupcům, třídním učitelům, pedagogům, ostatním zaměstnancům školy, žákům, rodičům a školnímu poradenskému pracovišti, která je adekvátní jejich roli a možnostem (součást bezpečnostního a krizového plánu).

- (3) Vedení školy **pověří alespoň jednu osobu z řad pedagogických pracovníků specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany**, která se bude v tématu pravidelně vzdělávat (např. školní metodik prevence, výchovný poradce). Tato pověřená osoba by měla disponovat kompetencemi zejména k šetření a řešení počáteční šikany a vyhodnocování potřeb školy ve vztahu k pokročilé šikaně.
- (4) Škola **nastaví konkrétní a srozumitelná pravidla v chování ve svém školním řádu**, která budou specificky vztahena také k projevům šikany (bude jasné, jaké chování je považováno za dehonestující a ohrožující a jak bude sankcionováno). Součástí školního řádu by měla být pravidla pro používání informačních a komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Bližší podněty pro školní řád jsou uvedeny v Příloze č. 4 *Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování*.
- (5) Škola **nastaví důsledky za porušení pravidel** u žáků, přičemž je důležité, aby uměla rozlišovat závažnost porušení. Pedagogové a ostatní zaměstnanci školy znají své pravomoci a aplikují pravidla chování a důsledky za nedodržení jednotně a konzistentně pro všechny žáky.
- (6) Ve třídě jsou nastavena **třídní pravidla**, která nenahrazují ani nezdvoují školní řád. Ideální je, pokud se na tvorbě třídních pravidel a na reflexi jejich dodržování podílejí spolu s pedagogem (nejlépe třídním učitelem) do značné míry samotní žáci.
- (7) Škola usiluje o včasné odhalení šikany a za tímto účelem má nastavený funkční **system vzájemné komunikace mezi pedagogy** o signálech, výskytu porušení pravidel, nebo jiných rizikových faktorech tak, aby byl pedagog vždy včas informován o tom, jaká atmosféra je v jeho třídě. Současně má škola nastaven **pravidelný monitoring varovných signálů výskytu šikany** a využívá k němu adekvátní nástroje (více v Příloze č. 3 *Přímé a nepřímé varovné signály šikanování*).
- (8) Škola **zajistí informovanost všech svých členů** o tom, co je a co není šikanování, jak se zachovat ve chvíli, kdy je žák nebo pedagog ohrožován agresory, a kam se může obrátit o pomoc. Žáci, pedagogové i rodiče jsou srozumitelnou formou informováni o tom, na koho se mají obrátit a jak a komu je možné si stěžovat, pokud nejsou spokojeni s postupem pedagoga nebo školy.
- (9) Škola kontinuálně **realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování** (včetně šikany), kterou má popsáno v Preventivním programu školy někdy nazývaném také minimální preventivní program. Součástí tohoto programu školy je také **školní program proti šikanování** (Příloha č. 5 *Školní program proti šikanování*). Škola má popsány konkrétní preventivní mechanismy, které používá k tomu, aby šikanu minimalizovala a měla ji pod kontrolou (bezpečnostní plán). Účelem je riziku účinně a konkrétně předcházet. Současně má škola popsány postupy řešení krizových situací pro případ, že situace šikany nastala (krizový plán). Na základě svých zkušeností škola tyto plány pravidelně vyhodnocuje a upravuje.
- (10) Škola **zajišťuje podporu a rozvoj pedagogů** v podobě dalšího vzdělávání; uvádějících učitelů pro začínající pedagogy; dostupné intervize a/nebo supervize. **Plán dalšího vzdělávání pedagogů** zahrnuje školení pedagogů a ve zvýšené míře pracovníka pověřeného řešením šikany (zpravidla školního metodika prevence) a třídních učitelů (zejm. v prevenci šikanování, v oblasti komunikace, řešení konfliktů, interakce mezi učitelem a žákem, v diagnostice klimatu školní třídy, v ovlivňování postojů žáků v přijímání různosti, v podpoře osobnostně-sociálního rozvoje

žáků, v tvorbě pravidel třídy a hodnocení jejich dodržování, v evaluaci klimatu třídy jako východiska k plánování služeb školy). Zároveň zajišťuje **vzdělávání ředitelů v oblasti právního povědomí**.

- (11) Škola **zajišťuje pravidelnou realizaci třídnických hodin**, které by měly žákům poskytnout bezpečný prostor k reflexi vlastní zkušenosti ve škole, kdy mohou mluvit o své spokojenosti ve škole, pocitu bezpečí, vztazích ve škole a ve třídě, učit se efektivně řešit konfliktní situace atd.
- (12) Škola má **zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy** ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, speciálně pedagogické centrum, středisko výchovné péče a neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, krizové centrum, zdravotnická zařízení, Policie ČR případně další odborníci). Je dobré, pokud škola zveřejňuje tyto kontakty pro žáky, rodiče a pedagogy tak, aby jim byly na očích a mohli vyhledat pomoc také sami.

Čl. 4

Základní postup v řešení šikany

Preventivní opatření školy směřují k minimalizaci rizika výskytu šikany. Škola ale musí být připravena i na situaci, kdy se přes všechna opatření šikana objeví. Metodický pokyn uvádí základní pravidla v šetření a řešení šikany. Podrobnější informace k tématu včetně konkrétních příkladů řešení šikany lze nalézt v odborné literatuře a na webových odkazech viz Příloha č. 7 *Literatura a webové odkazy*.

(1) Účinná intervence vyžaduje od toho, kdo ji poskytuje, zkušenosti s fungováním skupinové dynamiky a vedením rozhovoru. Je důležité, aby škola disponovala pracovníky, kteří si tyto kompetence rozšířili dalším vzděláním (viz Čl. 3 odst. 3).

(2) Školní šikanování má svůj **zákonitý vnitřní vývoj**. První stadium se v podstatě odehrává v jakékoli skupině. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy jde o odmítání, nekomunikaci, pomluvy, intriky vůči některému, zpravidla neoblíbenému a nejméně vlivnému členu skupiny. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje. V dalším stadiu dochází ke stupňování manipulací, objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese a ostrakizovaný žák slouží pro odreagování napětí skupiny. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu se šikanování stane skupinovým programem (podrobněji viz Příloha č. 1 *Stadia šikanování*).

(3) Pro volbu způsobu šetření a řešení šikany je zásadní vyhodnocení závažnosti situace. Škola musí **nejprve posoudit a odhadnout závažnost šikany**. Existuje zásadní rozdíl ve vyšetřování a řešení počátečních a pokročilých stadií šikany.

(4) Po vyhodnocení závažnosti situace a dále v průběhu celého šetření **škola musí zvažovat, zda je sama kompetentní šikanu šetřit a řešit nebo zdali požádá o pomoc zvenčí** (např. pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, neziskovou organizaci).

(5) Pedagogové, především školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (např. školní metodik prevence), by měli zvládnout **počáteční šikanu**, tj. první, druhé a někdy i třetí stadium, kdy ještě nalezneme vhodné svědky a žáky ochotné spolupracovat na změně, a kdy ještě ubližování slabším není řízeno jádrem agresorů (struktura postupu uvedená v Příloze č. 6 *Postupy pro vyšetření a řešení šikany*). V případě potřeby se škola obrací na externí odborníky.

(6) Při vyšetřování a řešení **pokročilé šikany** se škola obrátí na externí odborníky na šikanu, kteří jsou vybaveni pro řešení třetího, ale i čtvrtého a pátého stadia.

(7) Jeden typ pokročilé šikany – **výbuch skupinového násilí**, tzv. školní lynč, je výjimkou. Zde nelze čekat na odborníka, oběti hrozí těžké poškození zdraví, kromě toho později to již nelze vyšetřit. Z tohoto hlediska musí mít každá škola krizový plán obsahující předem promyšlené kroky, role a úkoly členů týmu (struktura postupu je uvedena v Příloze č. 6 *Postupy pro vyšetření a řešení šikany*).

(8) Při řešení by měl být kladen akcent na to, že **žák, který je obětí šikany, není jejím viníkem a neměl by tedy být důsledky řešení znevýhodněn**. Je důležité se samotným žákem probrat, co škola může udělat pro to, aby se zase cítil bezpečně.

(9) Po celou dobu řešení **škola zajišťuje ochranu informací a informátorů, jasně vyjadřuje negativní postoj k násilí** a ukazuje, že je toto téma považováno za vážné.

(10) Součástí řešení pak musí být vždy **nastavení ozdravných mechanismů** pro všechny, kteří se šikany účastnili, a dále pro celou skupinu (třídu). Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina či menšina).

(11) Doporučuje se dále **pracovat s agresorem** (vedení k náhledu na vlastní chování, motivy apod.) i **s obětí šikany**. V případě potřeby doporučit zákonnému zástupci péči dítěte v pedagogicko-psychologické poradně, středisku výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

(12) Škola eviduje projevy šikany a dále **reviduje preventivní postupy, bezpečnostní a krizové plány** a nastaví taková opatření, aby bránila návratu rizikového chování.

(13) **Při řešení by se škola měla vyvarovat těchto nevhodných postupů:**

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť svoji situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru s žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volby neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problému (k řešení problému je třeba přistupovat věcně)
- agresivního řešení problému (např. násilím)
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašováním nebo vyhrožováním), což může vést spíše ke zhoršení situace, případně ke skrytějším formám šikany, nebo i k jinému rizikovému jednání
- předjímání recidivy útočnicka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií (zbytečná kriminalizace útočnicka)
- automatického obviňování oběti (sekundární viktimizace)
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

(14) Řešením situací komplikovaného chování žáků se zabývá materiál Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) s názvem „Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách“, který je zveřejněn na webových stránkách MŠMT: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>. Podrobnější informace k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách je zpracováno v metodickém dokumentu „Poznámky k možnostem právního řešení problematiky šikany ve školách“, který je též zveřejněn na webových stránkách MŠMT:

<http://www.msmt.cz/file/37239/> a který seznamuje školy s možnostmi preventivních, kázeňských a sankčních opatření při výskytech šikany ve školách.

Čl. 5

Nápravná opatření

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy - nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku);
- realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy, pracovní či výchovné skupiny (je třeba individuálně posoudit efektivitu tohoto opatření, aby nedošlo k přesunutí šikany do nového prostředí a podmínek);
- vyloučení ze školy při mimořádně závažné šikaně a opakované šikaně po rozhodnutí výchovné komise – nelze použít v případě žáka, který plní povinnou školní docházku. Při vyloučení žáka se musí postupovat v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád (viz Příloha č. 8 *Vzor rozhodnutí o vyloučení žáka*);
- v extrémních případech si lze představit potřebu urychlit proces vyloučení žáka proto, aby se neopakovaly negativní projevy plynoucí z přítomnosti problematického žáka ve škole. Taková potřeba může vzniknout zejména v situaci, kdy selžou všechna ostatní opatření organizačního, výchovného či kázeňského charakteru. Pro urychlení procesu vyloučení žáka ze školy zejména v jasných případech, kdy není pochyb o tom, že jsou pro takový postup splněny podmínky, je možné uvažovat o vyloučení odkladného účinku rozhodnutí o vyloučení žáka ze školy podle § 85 správního řádu. Takto nabyde rozhodnutí o vyloučení žáka ze školy právní moci již doručení účastníkovi nebo účastníkům řízení a nemusí se čekat na uplynutí lhůt pro podání odvolání, případně na rozhodnutí o odvolání. Žák bude takto vyloučen ze školy již dnem doručení rozhodnutí žákovi (v případě, že je žák zletilý), nebo jeho zákonným zástupcům;
- doporučení rodičům, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče, případně doporučení realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v diagnostickém ústavu;
- podání návrhu orgánu sociálně-právní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Čl. 6

Odpovědnost rodičů a komunikace školy s rodiči

- (1) Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Rodičovskou odpovědnost týkající se osoby dítěte vykonávají rodiče způsobem a v míře

odpovídající stupni vývoje dítěte. Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Dokud se dítě nestane svéprávným, mají rodiče právo usměrňovat své dítě výchovnými opatřeními, jak to odpovídá jeho rozvíjejícím se schopnostem, včetně omezení sledujících ochranu morálky, zdraví a práv dítěte, jakož i práv jiných osob a veřejného pořádku. Rodiče pak mají být všestranně příkladem svým dětem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.

- (2) Škola by měla hned na začátku školního roku informovat rodiče o programu proti šikanování. Příklad informace o školním programu proti šikanování lze nalézt v Příloze č. 5 *Školní program proti šikanování*.
- (3) Když rodiče přijdou žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte – nereaguje pedagog obranně a nedůvěřivě. Nevyjadřuje pochybnosti, nechápe prosbu rodičů jako stížnost. Nezlehčuje situaci tvrzením, že jejich dítě provokovalo, nebo že se jednalo jenom o škádlení atd. Je nutné rodiče v klidu vyslechnout, nechat vymluvit, nepoučovat, aktivně naslouchat. Je potřeba se umět doptat na důležité informace. Podezření nebo tvrzení rodičů, že je jejich dítě šikanováno, se nesmí nikdy podcenit a je potřeba účinně a bezpečně situaci prošetřit (Příloha č. 6 *Postupy pro vyšetření a řešení šikany*).
- (4) Škola nezve rodiče protagonistů šikany do školy, když ještě šikana není vyšetřena. V praxi se vyskytuje závažná chyba, kdy si ředitelé pozvou najednou rodiče údajných obětí a údajných agresorů, podezřelé žáky, některé pedagogy a vyšetřují situaci se všemi najednou, případně pořizují video nebo audio záznam.
- (5) Rozhovor s rodiči oběti probíhá individuálně. U počáteční šikany, která se dá vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Někdy je užitečné připravit rodiče oběti i na třídní schůzku, kde bude podána informace o řešení šikany.
- (6) Vážnou chybou je neinformování rodičů o řešení šikany. Chybou je taktéž nepřipravená třídní schůzka a opakované řešení šikany s rodiči, což vede k eskalaci destruktivních procesů a negativních emocí.
- (7) Ve všech případech je potřeba informovat rodiče, že ve třídě byla šikana a škola ji řešila. U počáteční šikany zpravidla stačí podat informaci na pravidelné schůzce, u pokročilé šikany je na místě svolat schůzku mimořádnou. Vždy je důležité, aby byl na schůzce přítomný školou pověřený a vyškolený pedagog pro prevenci a řešení šikany (případně i externí odborník).
- (8) Rozhovory s rodiči, rozhovory s protagonisty šikany (oběťmi, svědky, agresory) jsou náročné. Určený pedagog pro prevenci a řešení šikany musí absolvovat alespoň základní výcvikový kurz – první pomoc při šikanování.

Čl. 7

Ochrana dětí před šikanou v předškolním vzdělávání

- (1) Empirické zkušenosti potvrzují, že šikana se může objevovat už v mateřské škole (dále jen „MŠ“). Vyskytují se tam prvky šikany a spíše zárodečná stadia tohoto destruktivního fenoménu. Nicméně skrytá a neléčená počáteční šikana působí i zde velké škody a trápení, které zasáhnou děti, rodiče i pedagogy.

(2) Škola musí zabezpečit minimální požadavky na ochranu dětí před šikanou. Po odborném a bezpečném rozkrytí šikany pedagog zvolí podle situace vhodný způsob nápravy, např.:

- rozhovor s dítětem, které ubližuje - pedagog využije opatření, která v MŠ fungují, např. srozumitelně sdělí dítěti, že porušilo stanovená pravidla, vede jej v sociálně žádoucích projevech, navrhuje a ukazuje mu adekvátní varianty v projevech chování; samozřejmě, jakmile je to možné, ocení jeho zlepšení;
- zavedení ochranného režimu oběti - v počátku pro jistotu MŠ nastaví přísnější dozor; v některých komplikovanějších případech oběť a útočníka v rámci možností od sebe oddělí; není vhodné konfrontovat agresora s obětí;
- práce se skupinou - MŠ využije intervenční program, v němž žáci získávají žádoucí vzory chování a zároveň se mohou „dotknout“ pocitů toho, komu je ubližováno; vhodné jsou činnosti podporující spolupráci, při nichž nejsou vítězové a poražení; využít se dají rovněž pohádky či příběhy a jejich dramatizace;
- rozhovor se zákonnými zástupci dítěte agresora - proběhne až tehdy, když je situace zmapovaná; důležitá je maximální snaha získat je pro spolupráci; nejbezpečnější je, když rozhovor provede pracovník MŠ; rozhovor rodičů oběti s rodiči agresora je velmi rizikový.

Škola může zvolit i kombinaci výše uvedených metod.

(3) Škola zajišťuje podporu a rozvoj pro své pedagogy v podobě kontinuálního plánu dalšího vzdělávání.

Čl. 8

Šikana zaměřená na učitele: jak ji předcházet a jak ji řešit

(1) Šikana zaměřená na učitele ze strany žáků musí být chápána jako celostní a multidimenzionální problém, který se týká všech členů školy. Není pouze výsledkem osobnostních charakteristik učitele nebo jeho sociálních či pedagogických kompetencí, jak bývá někdy interpretována. Neměla by být proto v žádném případě považována za individuální záležitost konkrétního pedagoga, kterou by si měl vyřešit sám. Odpovědnost za prevenci a řešení šikany nese vedení školy, potažmo také zřizovatel.

(2) Šikana zaměřená na učitele je specifická tím, že dojde k narušení jasně definovaných rolí (učitel × žák) a **žák/student se dostane do pozice větší moci než pedagog, bez ohledu na formálně vyšší moc a autoritu učitele**. Tato forma šikany je tedy charakteristická tím, že strana s nižším statusem a nižší mírou formálně přidělené moci ubližuje straně s vyšším statusem a formální autoritou.

(3) Šikana zaměřená na učitele se nejčastěji odehrává ve škole – ve třídách a na chodbách, nicméně může se odehrávat také mimo školu ve veřejných prostorech, v místě bydliště pedagoga nebo v kyberprostoru.

(4) **Je zapotřebí mít na paměti, že šikanou může trpět i vysoce zkušený a kompetentní pedagog**, který dobře zná svůj předmět, ovládá třídní management a má dobré pedagogické schopnosti. Ani takový pedagog nemusí disponovat kapacitou zamezit některým šikanujícím projevům vůči sobě. Pedagog může vnímat situaci, kdy je šikanován žáky, jako stigma a pocituje stud a selhání, což mu zároveň často brání vyhledat pomoc u kolegů, vedení školy nebo ve svém okolí. V řešení situace

pak pedagoga také oslabuje obecně zažitý mylný názor, že kompetentní pedagogové problém s udržováním kontroly ve třídě nemají. Učitelé se tak mohou ocitnout v paradoxní situaci, ve které jsou činěni zodpovědnými za násilí, které je namířeno proti nim samotným. Je zapotřebí, aby škola vytvořila bezpečné prostředí a atmosféru důvěry, ve kterém bude tento druh rizika – šikana učitele – uznán a budou nastaveny mechanismy a postupy (krizový plán) k ochraně pedagogů a k účinné prevenci a řešení takového chování, se kterými budou všichni žáci, pedagogové a zákonní zástupci seznámeni.

(5) Agresivní chování s cílem ublížit učiteli ze strany vedení (nejčastěji jako *bossing*), kolegů (nejčastěji jako *mobbing*), podřízených kolegů (nejčastěji jako *staffing*), nebo šikana ze strany zákonných zástupců nebude předmětem tohoto metodického pokynu, protože postrádá aspekt rizikového chování žáků. Tyto formy šikany patří do pracovníprávní problematiky a postupy řešení vymezuje zákoník práce, případně trestní zákoník či občanský zákoník. Jejich výskyt však zvyšuje pravděpodobnost pro výskyt *šikany mezi žáky* a také *šikany zaměřené na učitele* (viz Příloha č. 2 *Rizikové a protektivní faktory*) a jejich prevence a včasné a vhodné řešení musí být akcentovanou součástí vytváření bezpečného prostředí každé školy.

(6) Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pro prevenci šikany zaměřené na učitele platí doporučení pro vytváření a udržování bezpečné školy uvedené v Čl. 3 tohoto metodického pokynu. Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- Prevence stojí na celoškolském přístupu, který akcentuje dobré sociální klima, připouští riziko výskytu šikany učitele ve škole, otevřeně takové chování odmítá a realizuje prevenci případně intervenci, pokud k výskytu dojde. Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.
- Vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů.
- Škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno.
- Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci; vyhýbá se konfrontačnímu tónu.
- Pedagog posiluje zapojení žáků/studentů do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky/studenty zajímavými, propojuje výuku s běžným životem a potřebami žáků; jeho výklad a očekávání jsou pro žáky srozumitelné, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
- Očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků.
- Nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost.
- Všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a včas na ně reaguje.

- Problémy neřeší sám, ale ve spolupráci se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
- Všímá si prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je; podporuje kooperaci mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

(7) Specifika pro řešení šikany zaměřené na učitele

Pro řešení šikany zaměřené na učitele platí doporučení uvedené v Čl. 4 tohoto metodického pokynu.

Dále je důležité respektovat tyto zásady:

- Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v pozici oběti, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by vyhledat pomoc ostatních. Nelze očekávat, že situaci, kterou lze klasifikovat jako šikanu, vyřeší pedagog v pozici oběti sám. Proto je zapotřebí, aby tuto skutečnost škola neočekávala a nevyžadovala. Naopak je zapotřebí, aby podporovala své pedagogy k vyhledání pomoci, zajistila bezpečí pro pedagoga a řešila vzniklou situaci se žáky, rodiči a ostatními pedagogy.
- Škola musí mít připravený krizový plán, ve kterém bude specifikováno, jak se v situaci naplnění tohoto rizika zachová, jakou roli a možnosti řešení krizové situace má sám pedagog, jakou roli vedení školy, školní poradenské pracoviště apod. Plán rovněž zahrnuje pokyny pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky.
- V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný, zajistí si pedagog pro sebe bezpečí (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu ve třídě, případně izolaci agresora a zajištění bezpečí pro ostatní žáky ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Je zapotřebí, aby pedagog sám, jeho kolegové i vedení školy porozuměli tomu, že pedagog byl vystaven traumatickému zážitku. Tento zážitek může být bolestným i pro svědky (kolegy nebo žáky ve třídě). Je proto zapotřebí dovolit si čas na zpracování šoku, neobviňovat se, vyhledat si pro sebe sociální podporu od kolegů, přátel, rodiny, monitorovat u sebe znaky stresu, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechůť k jídlu nebo naopak) a případně vyhledat pro sebe odbornou pomoc.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola intervenční program k řešení šikany za účelem znovunastolení bezpečí ve třídě (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola revidovala mechanismy a postupy (krizový plán), aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
- V případě, že je pedagog nespokojen s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný inspektorát práce.

Čl. 9

Právní odpovědnost školy

(1) Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu pedagog musí šikanování mezi žáky neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

(2) Podle vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí, odpovídá i za škodu způsobenou žákům v době vykonávání přechodného dohledu, tj. při vyučování a v přímé souvislosti s ním.

(3) Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance dle § 101 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

(4) Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit **zákonnému zástupci** jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona).
- Škola ohlašuje **orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo. Situace ohrožení dítěte přitom musí trvat po takovou dobu nebo nabývat takové intenzity, že nepříznivě ovlivňuje vývoj dítěte anebo je nebo může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů); v případě šikany se jedná o všechny případy, které škola oznámila policejnímu orgánu nebo státnímu zástupci a dále případy, které sice výše uvedeným nebyly oznámeny, avšak které jsou svou povahou velmi závažné a nasvědčují tomu, že dítě se nachází v nepříznivé sociální situaci, jelikož jeho přirozené prostředí nedokáže dostatečným způsobem naplňovat své funkce při zajišťování přiměřené ochrany příznivého vývoje dítěte.
- OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu prostřednictvím nástrojů sociální práce. Základními nástroji práce OSPOD je **vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a individuální plánování koordinované intervence**.
- Dalším významným nástrojem OSPOD pro řešení nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny jsou **případové konference**, tj. případová setkání těch osob, které mohou dítěti a jeho rodině poskytnout odpovídající pomoc a podporu, které staví dítě a jeho rodinu do centra řešení jejich situace a které vychází z principu partnerství a spolupráce, jakož i z principu důvěrnosti, diskrétnosti a bezpečného prostoru pro vzájemné sdílení informací. Případová konference je **nástrojem případové práce** (tzv. case managementu), což determinuje pravidla, která je třeba v jejím rámci respektovat. Vymezení okruhu zúčastněných osob je plně v kompetenci sociálního pracovníka, který bude vycházet z předmětu případové konference. Zástupce školy může být na případovou konferenci přizván, pokud on sám jako

fyzická osoba, s ohledem na význam, který zastává ve vztahové síti dítěte, či škola jako instituce mohou s ohledem na konkrétní okolnosti případu přispět k řešení situace dítěte a jeho rodiny. Pokud je zástupce školy na konferenci účasten, pak je ze zákona vázán zachováním mlčenlivosti (dle § 57 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí). Informace, které se na konferenci dozví, jím nesmí být nikam přeneseny, ani do prostoru školy. Pokud jedním z výstupů případové konference bude přijetí konkrétního opatření za účelem úpravy podmínek ve školním prostředí, je třeba postupovat v souladu se školským zákonem. Není přitom nezbytné na půdě školy sdělovat, že konkrétní opatření je přijímáno jako jeden z výstupů případové konference, a to z důvodu ochrany dítěte před případnou stigmatizací. Je třeba zdůraznit, že nástroj případových konferencí není výlučným nástrojem OSPOD při poskytování sociálně-právní ochrany dětí, ale může být využit i školou bez nutnosti účasti OSPOD jako nástroj případové práce při řešení situace ve třídě či škole, v níž je třeba uskutečnit setkání více osob a koordinovat jejich další postupy.

- Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na **Policii ČR**. Trestní oznámení je možné podat také na **státní zastupitelství**. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližším obvodním oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyrozumění do jednoho měsíce od podání oznámení. Oznámení může podat také zákonný zástupce dítěte.

Čl. 10

Trestně-právní hledisko šikany

(1) V zákoně č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní zákoník“) ani v jiném zákoně není šikana sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto **šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**

(2) **Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek** dle zákona číslo 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o přestupcích“). Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

(3) **Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů:** proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak; § 187 Pohlavní zneužití; § 191 Šíření pornografie; § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií; trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

(4) Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.

(5) **Kyberšikana** obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákoníku) – např. dlouhodobě opakované pokusy kontaktovat všemi dostupnými prostředky oběť, která proto pociťuje důvodné obavy o život nebo zdraví své či svých blízkých; účast na sebevraždě (§ 144 trestního zákoníku) – např. zaslání SMS oběti s úmyslem přimět ji k sebevraždě, kterou skutečně spáchá či se o ni pokusí; porušení tajemství dopravovaných zpráv (§ 182 trestního zákoníku) – např. porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí (§ 183 trestního zákoníku), např. zveřejnění fotografií z telefonu oběti; pomluva (§ 184 trestního zákoníku) – např. vytvoření webových stránek, které nepravdivě zesměšňují oběť; šíření pornografie dle § 191 trestního zákoníku (viz sexting); výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (dítětem se rozumí osoba mladší 18 let) dle § 192 trestního zákoníku (viz sexting).

(6) **Trestní odpovědnost**

Ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, je trestně odpovědnou osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá. Pro účely zákona o soudnictví ve věcech mládeže se pak takový trestný čin označuje jako provinění. V případě jednání vykazujícího znaky trestného činu, kterého se dopustilo dítě mladší 15 let, se hovoří o činu jinak trestném. I když dítě mladší 15 let není trestně odpovědné, mohou mu být dle tohoto zákona soudem pro mládež uložena opatření potřebná k jeho nápravě. Činu jinak trestného se může dopustit též mladistvý (osoba starší 15 a mladší 18 let, která je trestně odpovědná), který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládnout své jednání.

(7) **Povinnost překazit a oznámit trestné činy uvedené v trestním zákoníku**

Přestože, jak bylo řečeno výše, šikana není sama o sobě definována jako trestný čin nebo přestupek, může svým charakterem naplňovat znaky protiprávního jednání na úrovni přestupku nebo trestného činu. Trestní zákoník zakládá v určitých případech povinnost některým činům zabránit, a jiné zmíněným orgánům ohlásit. Smyslem ustanovení o trestnosti nepřekazení trestnému činu je zabránit spáchání některých závažných činů a tím chránit společnost před jejich důsledky. S účinností od 1. 12. 2016 se rovněž níže popsaných trestných činů bude moci dopustit i sama škola jako právnická osoba, kdyby například úmyslně zatajovala, že u nich uvedeným trestným činům dochází.

- **Povinnost překazit páchaní nebo spáchání trestného činu** (§ 367 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, má povinnost spáchání nebo dokončení takového činu překazit. Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin nepřekazení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. **Překazit trestný čin lze i jeho včasným oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.** V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), zabití (§ 141), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170), loupeže (§ 173), vydírání (§ 175), znásilnění (§ 185), pohlavního zneužití (§ 187), krádeže (§ 205).
- **Neoznámení trestného činu** (§ 368 trestního zákoníku): kdo se dozví, že jiný spáchal trestné činy v tomto ustanovení vyjmenované, je povinen to bez odkladu oznámit státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu. Jestliže to neudělá a nebránily mu v tom okolnosti v tomto ustanovení vyjmenované, sám spáchal trestný čin neoznámení trestného činu a vystavuje se tím trestnímu postihu. V případě šikany by se mohlo jednat například o následující trestné činy: vraždy (§ 140), těžkého ublížení na zdraví (§ 145), zbavení osobní svobody (§ 170).

- **V uvedených případech má každý povinnost vyjmenované jednání buď přerušit, anebo o něm informovat státního zástupce nebo policejní orgán.** V ostatních případech povinnost ze zákona sice nevznikla, ale to neznamená, že oznamovat nelze (nenásleduje sankce za neoznámení). Zároveň je však třeba mít na paměti, že úmyslně lživé obvinění jiného ze spáchání trestného činu může samo představovat trestný čin křivého obvinění (§ 345). Právníky osoby vykonávající činnost škol, jako poskytovatelé veřejné služby, by měly u každého protiprávního jednání spáchaného v jejich jurisdikci, které naplňuje znaky trestného činu, tyto skutečnosti oznamovat a to zejména proto, že příjemci jejich služeb jsou žáci, které ve většině případů nemohou svá práva účinně vymáhat a jsou proto odkázáni na pomoc druhých (viz odst. 3, bod 3).

(8) Při oznamování a zjišťování informací je zapotřebí mít na paměti **presumpci nevinu**, tedy dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět jako by byl vinen.

Čl. 11

Podávání podnětů, stížností a oznámení

(1) Pro zajištění otevřené komunikace je žádoucí, aby škola stanovila jasný a jednoznačný postup pro příjem podnětů a stížností ze strany zaměstnanců, žáků a zákonných zástupců. A to i anonymně. Takový postup jasně deklaruje:

- kam a jak podnět či stížnost podat;
- jak bude s podnětem či stížností naloženo – kde, kdy a jakým způsobem;
- jak postupovat v případě nespokojenosti s vypořádáním.

(2) V případech podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je nutné se obrátit na ředitele příslušné školy nebo školského zařízení. Pokud se však projeví nečinnost i ze strany ředitele a postup školy v řešení šikany je nedostatečný, je možné jednat v této záležitosti se zřizovatelem školy nebo podat stížnost nebo oznámení České školní inspekci (dále jen „ČŠI“). Stížnost nebo oznámení podané písemně, osobně nebo v elektronické podobě se přijímají na všech pracovištích ČŠI. V případě, že stěžovatel požádá o utajení své totožnosti, zaručuje ČŠI anonymitu při prošetřování. Je však důležité, aby ve stížnosti byly popsány všechny podstatné okolnosti, včetně identifikace školy.

Stížnost nebo oznámení je možné adresovat příslušnému inspektorátu ČŠI i na ústředí, tzn. na adresu: Fráni Šrámka 37, 150 21 Praha 5, resp. elektronicky na adresu posta@csicr.cz. Při šetření zřizovatelem a ČŠI bývá do týmu zařazen specialista na řešení šikany. Současně je možné stížnost podávat školskému ombudsmanovi (ombudsman@msmt.cz), veřejnému ochránci práv (podatelna@ochrance.cz) a na příslušné státní zastupitelství. V případě, že stížnost či oznámení zasahuje oblast pracovně-právních vztahů, je možné se obrátit na příslušný inspektorát práce. Další možností je pak řešení sporu podáním žaloby na ochranu osobnosti nebo pomocí antidiskriminačního zákona u soudu.

Čl. 12

Závěrečná ustanovení

(1) Zrušuje se Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení, č. j. MSMT- 22294/2013-1.

(2) Tento pokyn nabývá účinnosti dnem jeho zveřejnění ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Čl. 13

Seznam příloh

1. Stadia šikanování
2. Protektivní a rizikové faktory
3. Přímé a nepřímé varovné signály šikanování
4. Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování
5. Školní program proti šikanování
6. Postupy pro vyšetření a řešení šikany
7. Literatura a webové stránky
8. Vzor rozhodnutí o vyloučení žáka

PŘÍLOHA 1: Stadia šikanování

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

(Kolář, 2011)

PŘÍLOHA 2: Protektivní a rizikové faktory

úroveň	protektivní faktory	rizikové faktory
společnost, komunita	<ul style="list-style-type: none"> • nastavení hodnot ke vzdělání, podpora autority školy a pedagoga; • příležitosti pro pozitivní angažmá dětí, např. nabídka mimoškolních aktivit pro trávení volného času dětí a mladých lidí; příležitosti pro účast na rozhodování pro děti, na utváření kultury a prostředí; • nabídka služeb pro ohrožené rodiny a děti; nabídka služeb pro žáky a pedagogy ohrožené násilím ve škole, nabídka vzdělávacích programů pro pedagogy i zákonné zástupce apod.; • spolupráce školy s organizacemi, které mohou pro prevenci a intervenci v problematice šikany vytvářet síť pomoci; • podpora kooperace, tolerance, respektu a důstojné mezilidské vztahy a úcta k životu druhého člověka 	<ul style="list-style-type: none"> • koncentrace rodin ohrožených chudobou, bezdomovectvím, sociálním vyloučením, národnostních menšin a etnik; • nízká podpora školy ze strany zřizovatele a deficitní deklarace a podpora hodnot vzdělání, dobrého klimatu, bezpečí a spoluodpovědnosti; • nevhodné nastavení financování škol, nedostatečná kvalita přípravy budoucích učitelů, nastavení legislativy, kurikula; • neexistující nebo nekvalitní služby pro děti, rodiny i pedagogy; • nedostupné vzdělání pro pedagogy (finančně, vzdálenost, dostupnost...); • malá spolupráce mezi školou a organizacemi v regionu
škola	<ul style="list-style-type: none"> • způsob vedení školy ze strany ředitele a zástupců podporuje vytváření kooperativního, respektujícího a pozitivního sociálního klimatu ve škole; • přiznání možnosti výskytu násilí vůči pedagogovi, zajištění informovanosti o problematice; monitoring varovných signálů šikany ve škole; • deklarované a sdílené odmítnutí násilí na škole směrem k žákovské i rodičovské populaci (pro rozvoj šikany jsou důležité postoje a reakce ostatních); včasné a adekvátní řešení při výskytu násilí; • jasné rozdělení kompetencí a odpovědností v udržování dobrého sociálního klimatu na škole; • nastavení jasných pravidel v chování na celoškolní i třídní úrovni a jejich důsledné dodržování; • nastavení adekvátních opatření a sankcí při nedodržování pravidel v chování, jejich důsledné dodržování (avšak bez podpory dobrého sociálního klimatu jednostranný akcent na tresty naopak zvyšuje pravděpodobnost výskytu šikany); • funkční bezpečnostní a krizové plány; • dostatečný monitoring fyzických prostor ve škole, která jsou vnímána 	<ul style="list-style-type: none"> • nejasné nastavení nebo nedůsledné dodržování pravidel chování a sankcí za nevhodné chování ve škole (žákům nakonec nehrozí nic, co by je od činu odrazovalo), zejména na středních školách; • chybějící nebo nejasné směrnice školy pro udržování bezpečí a řešení krizových situací; nevytvořený postoj k násilí ze strany vedení školy - projevy násilí ve vztahu k pedagogovi/žákovi bývají přehlíženy, bagatelizovány nebo zakrývány; • ze strany vedení a dále pedagogů nedostatečně deklarovaná (k pedagogům, rodičům, žákům) a sdílená hodnota bezpečí a dobrého klimatu na škole; • posměch, dehonestující komentáře, nevhodné, neuctivé chování mezi žáky, pedagogy, a pedagogy a žáky navzájem; • nevhodně uplatňovaná kritika, sarkasmus, předsudky a stereotypy (mohou podněcovat zhoršování vztahů směřující k šikanování žáků jejich spolužáky)projevy nerespektu k autoritám ze strany žáků jsou obecně ve škole pojímány jako norma; • negativní nebo ponižující komentáře vedení nebo ostatních pedagogů na účet jiného učitele před studenty; • nedůvěra mezi pedagogy navzájem a nespolupracující prostředí;

	<p>jako méně bezpečná, a přijetí bezpečnostních opatření;</p> <ul style="list-style-type: none"> • schopnost sebereflexe učitele (např. vědomí vlastních postojů, stereotypů a předsudků); • podpora učitelů v rozvíjení jejich kompetencí v zacházení s obtížnými třídními kolektivy; • intervize, supervize či mentoring učitelů; • převládající atmosféra důvěry a spolupráce v pedagogickém sboru, která zvyšuje pravděpodobnost včasného odhalení vznikajícího problému 	<ul style="list-style-type: none"> • žáci jsou svědky agresivního chování mezi dospělými (bossing, mobbing, dehonestace pedagoga rodiči před dítětem apod.); • neřešená šikana mezi dětmi; • obava vedení školy o její pověst, pokud se na škole objeví šikana; • koncentrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
<p>výuka a třídní management</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zapojování žáků do aktivit třídy a školy a posilování jejich pozitivní vazby na školu; • vedení hodiny pedagog staví na silných stránkách žáků, žáci zažívají ocenění; • dodržování dohodnutých pravidel; • výuka je přibližována běžnému životu žáků a pedagog hledá cesty pro zaujetí výukou; • pedagog používá vhodně humor při výuce a vyhýbá se sarkasmu nebo ironii vůči žákům; • chová se konzistentně, spravedlivě a s respektem k individuální situaci každého žáka 	<ul style="list-style-type: none"> • nevhodný styl managementu třídy ze strany pedagoga, např. autoritářský přístup, kdy je žák zatlačován do kouta, zastrašován, zesměšňován, ponižován, záměrně frustrován, nebo naopak bezhraniční, příliš benevolentní a kamarádský přístup; • nízká schopnost vytvořit motivující a zajímavý program ze strany pedagoga; • malá možnost zažívat úspěch pro žáka; • opakovaně nedůsledné, neadekvátní (např. přehnané) nebo nerovné (každému jiným metrem) reakce na porušení pravidel a/nebo neúspěch ze strany žáků nebo rigidní zachovávání pravidel bez ohledu na variabilitu situací; • nezkoumání motivace žáka k určitému jednání; • nevhodné složení třídy
<p>interakce mezi učitelem/ učiteli a žákem/žáky</p>	<ul style="list-style-type: none"> • vnímavý učitel, který nevstupuje se žáky do konfliktu, se stará o to, aby se v základní míře žáci ve škole cítili dobře; • pohotově reaguje na agresivní narážky nebo výpady žáků či studentů; • chrání si své hranice a nepřekračuje ani hranice ve vztahu k žákům; • je konzistentní v nastavování a udržování pravidel 	<ul style="list-style-type: none"> • konfliktní vztahy mezi žáky a učitelem; • malá pohotovost učitele čelit konfrontaci ze strany žáků nebo limitovaná schopnost poznat nebo reagovat na překročení vlastních hranic; • ignorování nebo vlastní bagatelizace prvotních projevů konfrontace nebo ne-respektu pedagoga žáky; • ztráta pocitu dobrého místa ve škole ze strany učitele a/nebo žáka (např. cítí se odmítán, vylučován apod.); • příliš osobní vztahy učitele s žáky; šikanující chování ze strany pedagoga vůči některému z žáků

PŘÍLOHA 3: Přímé a nepřímé varovné signály šikanování

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; účet např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávistným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, štouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmítání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechutí dítě jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;
- dítě si stěžuje na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

PŘÍLOHA 4: Doporučené znění textů ve školním řádu pro problematiku šikanování

Školní řád (dále ŠŘ) má dle příslušných předpisů (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů) své zákonné náležitosti a je rozdělen do daných kapitol. Text, týkající se oblasti prevence, bezpečného prostředí, rizikového chování atd. se objevuje, resp. může objevit prakticky ve všech kapitolách:

- Práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky
- Provoz a vnitřní režim školy
- Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí (velmi dobře popsáno v publikaci: Miovský, M. a kol. (2012). Návrh doporučené struktury MPP prevence rizikového chování pro ZŠ (3. kapitola). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK)
- Podmínky zacházení s majetkem školy nebo školského zařízení ze strany žáků
- Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků
- Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Pro prevenci a řešení šikanování doporučujeme využít dvě z uvedených kapitol a pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád).

1. Práva a povinnosti žáků a zákonných zástupců

Do této kapitoly je možné rozvést stávající či přidat zcela nové body zmiňující **práva žáků**. Příklady konkrétního textu:

- Vyjadřovat svobodně svůj názor ve všech věcech, které se ho týkají; tento názor má být vyjádřen adekvátní formou, přičemž tomuto musí být věnována patřičná pozornost.
Doporučení: Specifikovat zde konkrétní osoby dle reálií školy, ke kterým lze své názory směřovat – např. třídní učitel, školní metodik prevence, školní psycholog aj.
- Být ochráněn před fyzickým nebo psychickým násilím a nedbalým zacházením.
Doporučení: Uvést i opačný pohled, tj. nikdo nemá právo druhému žádným způsobem ubližovat.
- Požádat o pomoc nebo radu kohokoli z pracovníků školy – pokud se žák cítí v jakékoli nepohodě nebo má nějaké trápení.
Doporučení: Současně zmínit povinnost pracovníků školy věnovat tomu vždy náležitou pozornost.

Do povinností žáků lze zakomponovat **plnění pravidel používání informačních komunikačních technologií, internetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v prostoru školy). Zapomenout se nesmí i na stanovení postihů při nedodržování těchto pravidel.**

2. Podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Do kapitoly je možné přesně konkretizovat pojem šikana, vč. postoje školy. Např.:

- Projevy šikanování mezi žáky, tj. fyzické násilí, omezování osobní svobody, ponižování, zneužívání informačních technologií k znevažování důstojnosti apod., kterých by se dopouštěl kdokoli vůči komukoli (žáci i dospělí), jsou v prostorách školy a při všech školních akcích a aktivitách přísně zakázány a jsou považovány za vážný přestupek proti školnímu řádu.

Doporučení: Zároveň informovat o tom, že v případě takovýchto projevů chování postupuje škola dle daného školního programu proti šikanování (nebo dle vnitřních strategických dokumentů).

Vždy je svolávána výchovná komise, jsou informováni zákonní zástupci a dle platných zákonů má škola ohlašovací povinnost vůči některým dalším institucím (jako je např. orgán sociálně-právní ochrany dítěte, Policie ČR apod.)

3. Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (klasifikační řád)

Do pravidel pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků (coby součásti školního řádu) je možné specifikovat, za co, tj. za jaké druhy nesprávného, netolerovaného či nepřijatelného chování uděluje škola příslušná výchovná opatření. Výčet může být velmi konkrétní nebo obecnější. Doporučuje se více co nejkonkrétnější popis.

Doporučení: Je lépe si nechat prostor pro rozhodování o výchovných opatřeních v konkrétních případech.

Příklad znění:

Za hrubé porušení školního řádu jsou považovány projevy šikanování, tj. cílené a opakované ubližující agresivní útoky. Stejně tak sem mohou patřit i mírné formy psychického útlaku, které byly již dříve prokázány a znovu se opakují.

O konkrétním výchovném opatření rozhoduje ředitel školy po projednání ve výchovné komisi a pedagogické radě. V úvahu připadá napomenutí, důtka třídního učitele (případně učitele odborné výchovy na střední škole, středním odborném učilišti), důtka ředitele školy, příp. podmíněné vyloučení a vyloučení ze školy.

PŘÍLOHA 5: Školní program proti šikanování

Vytváření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Určují ho dva znaky – celoškolský rozměr a zaměření na specifickou prevenci. Aby škola žáky účinně chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky. Zaměření na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

Obecná struktura 13 komponent ve školním programu proti šikanování má univerzální charakter a lze ji použít jako jednotící princip i pro ostatní rizikové chování, a tak vytvořit integrovaný, ucelený preventivní program školy.

Školní program proti šikanování má 13 komponent (hlavních součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu či opatření a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení - nejlépe ředitel, zástupci třídních učitelů z 1. a 2. stupně, zástupce družiny, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog atd.);
5. společný postup při řešení šikanování (viz Příloha č. 6);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. primární prevence ve školních i mimoškolních programech mimo vyučování;
9. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
10. spolupráce s rodiči (vhodný způsob seznámení s prevencí a řešením šikany ve škole, například na webových stránkách, pomocí informativního dopisu a při třídních schůzkách);
11. školní poradenské služby;
12. spolupráce se specializovanými zařízeními;
13. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany, kdy se jí účastní žáci z různých škol).

Informace pro rodiče o školním programu proti šikanování

Vážení rodiče,

naše škola je příznivě hodnocena jak rodičovskou veřejností, tak i Českou školní inspekcí. Velmi si toho vážíme. Nicméně i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějším slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. **Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi - rodiči. Prosíme Vás proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližováno, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitele školy).** Využít lze také naši e-schránku důvěry, která je k dispozici na webových stránkách školy. **Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.**

Zdroj: Kolář, 2011

PŘÍLOHA 6: Postupy pro vyšetření a řešení šikany

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: <ol style="list-style-type: none"> a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči); 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<p>A. První (alarmující) kroky pomoci</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí <p>B. Příprava podmínek pro vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům <p>C. Vyšetřování</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) <p>D. Náprava</p> <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Komentář k jednotlivým krokům postupů viz kniha Nová cesta k léčbě šikany - Kolář M. (2011)

PŘÍLOHA 7: Literatura a webové odkazy

- Bendl, S.: Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV, 2003.
- Braun, R.: Diagnostika školní třídy. Skupinová práce se třídou. Praha: IPPP ČR, 2008.
- Čapek, R.: Třídní klima a školní klima. Praha: GradaPublishing, 2010.
- Grecmanová, H.: Klima školy. Olomouc: Hanex, 2008.
- Janošová, P., Kollerová, L., Zábrodská, K., Kressa, J., Dědová, M. (2016). Psychologie školní šikany [Psychology of the school bullying] Praha: Grada.
- Kavalír, A. (Eds.). (2009). Kyberšikana a její prevence – příručka pro učitele. Plzeň: Dragon press s.r.o.
- Kolář, M. (2013): Výcvik odborníků v léčbě šikany. Praha: Pražská vysoká škola psychosociálních studií.
- Kolář M. (2011). Nová cesta k léčbě šikany. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2001, 2005). Bolest šikanování. Praha: Portál.
- Kolář, M. (2000, 1997). Skrytý svět šikanování ve školách. Praha: Portál.
- Kopecký, K., Krejčí, V. (2010). Rizika virtuální komunikace. (Příručka pro učitele.) Olomouc: Net
- Kopecký, K. Úvod do problematiky kyberšikany páchané na učitelích. Internetový portál E-Bezpečí [online]. 2016 [vid. 23. únor 2016]. Dostupné z: <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/1120-kybersikana-ucitelu-vyzkum> Univerzity. [cit. 2. 12. 2012] <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni>
- Krejčí, V. (2010). Kyberšikana – kybernetická šikana. Olomouc: E-Bezpečí. [cit. 2. 12. 2012] Dostupný z WWW – <http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd>
- Krejčí, V. Pravidla bezpečného používání internetu pro rodiče. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. Dostupné z: http://e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/doc_download/74-pravidla-bezpeneho-chovani-na-internetu-pro-rodie-2015
- Lašek, J.: Sociálně psychologické klima školních tříd a školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001.
- Mareš, J.: Dotazník sociálního klimatu školní třídy. Praha: IPPP, 1998
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy I. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy II. Brno: MSD, 2004.
- Mareš, J.: Přehled kvantitativních metod pro diagnostiku psychosociálního klimatu školy II. in: JEŽEK, S. (ed.): Psychosociální klima školy III. Brno: MSD, 2005.
- Mareš, J. Diagnostika sociálního klimatu školy. In Ježek, S. (ed.), Psychosociální klima školy I. Brno: MSD 2003.
- Mertin, V., Krejčová, L.: Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika. 1.vyd.Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012
- Miovský, M., Skácelová, L., Zapletalová, J., Novák, P., Barták, M., Bártík, P. et al. (2015). Prevence rizikového chování ve školství (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny.
- Miovský, M., Adámková, T., Barták, M., Čablová, L., Čech, T., Doležalová, P. et al. (2015). Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny.
- Miovský, M., Aujezká, A., Burešová, I., Čablová, L., Červenková, E., Jírová Exnerová, M. et al. (2015). Programy a intervence školské prevence rizikového chování v praxi (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny.

Miovský, M., Gabrhelík, R., Charvát, M., Šťastná, L., Jurystová, L. & Pavlas Martanová, V. (2015). Kvalita a efektivita v prevenci rizikového chování dětí a dospívajících. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze v Nakladatelství Lidové noviny.

Miovský, M., Skácelová, L., Čablová, L., Veselá, M., & Zapletalová, J. (2012). Návrh doporučené struktury minimálního preventivního programu prevence rizikového chování pro základní školy. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Parry, J., Carrington, G. (1997). Čelíme šikanování: Sborník metod. Praha: IPPP: Portál.

Rogers, V. (2011). Kyberšikana. (Pracovní materiály pro učitele a žáky.) Praha: Portál.

Říčan, P., Janošová, P. (2010). Jak na šikanu. Praha: Grada.

Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí. Praha: Portál.

Širůčková, M., Miovský, M., Skácelová, L., Gabrhelík, R. a kol. (2012). Příklady dobré praxe programů školské prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

Vágnerová, K. (2009). Minimalizace šikany. Praktické rady pro rodiče. Praha: Portál.

Webové odkazy

Web Minimalizace šikany, www.minimalizacesikany.cz (poradna, publikace, letáky ke stažení apod.)

Společenství proti šikaně, www.sikana.org

Internet poradna, www.internetporadna.cz

Sdružení Linka bezpečí (116 111), www.linkabezpeci.cz

Veřejný ochránce práv, www.ochrance.cz.

Amnesty International ČR, www.amnesty.cz

E-Nebezpečí pro učitele, www.e-nebezpeci.cz

Národní centrum bezpečnějšího internetu, www.ncbi.cz

Portál E-Bezpečí, www.e-bezpeci.cz

Online poradna projektu E-Bezpečí, www.napisnam.cz

Kontaktní centrum, které přijímá hlášení, týkající se nezákonného a nevhodného obsahu internetu, www.Horka-linka.cz

Vyhledávací aplikace certifikovaných primárně preventivních programů také v oblasti šikany:

<http://www.nuv.cz/t/pracoviste-pro-certifikace/poskytovatele>

PŘÍLOHA 8: Vzor rozhodnutí o vyloučení žáka

V   dne

Č. j.:

Počet stran:

R O Z H O D N U T Í

Ředitel školy .... (úplný název a údaje o škole) (dále jen „škola“) jako správní orgán příslušný podle § 165 odst. 2 písm. i) ve spojení s § 31 odst. 2 a 4 zákona č. 561/2004 Sb., předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, rozhodl v řízení o vyloučení žáka/studenta školy pana ..... (úplné jméno a identifikační údaje dle § 37 odst. 2 správního řádu, uvedení třídy, kterou navštěvuje) zahájeném dne, neboť.... (popis jednání, pro které bylo zahájeno řízení o vyloučení žáka ze školy, a to vymezením: kdy, kde, jak, proč apod.)

t a k t o :

pan/paní ..... se vylučuje ze školy, přičemž přestává být žákem/studentem školy dnem následujícím po dni nabytí právní moci tohoto rozhodnutí/dnem.... (lze určit pozdější datum vyloučení).

nebo

pan/paní ....se podmíněně vylučuje ze školy a stanovuje se mu/jí dle § 31 odst. 2 školského zákona zkušební doba v trvání .... měsíců (maximálně 12 měsíců).

Případně lze doplnit předběžnou vykonatelnost:

Dále se dle § 85 odst. 2 písm. a) správního řádu vylučuje odkladný účinek odvolání proti tomuto rozhodnutí, neboť to naléhavě vyžaduje veřejný zájem na... (veřejný zájem je třeba velmi pregnantně popsat, dostatečně určitě a přesvědčivě odůvodnit jeho existenci a zejména naléhavost jeho ochrany, které má být dosaženo tímto rozhodnutím – bude velmi nepravděpodobné toto nejen tvrdit, natož prokázat – doporučuje se jen výjimečně).

Odůvodnění:

Přesně popsat, jak bylo řízení zahájeno, vedeno, kdo je účastník řízení, jakým jednáním naplnil podmínky pro vyloučení nebo podmíněné vyloučení dle § 31 odst. 2 školského zákona (kdy, kde, jak, proč apod.).

Musí být uvedena lhůta, kdy se ředitel školy o jednání dozvěděl a kdy k jednání došlo, aby bylo možné posoudit běh lhůt k vydání rozhodnutí dle § 31 odst. 4 školského zákona (2 měsíce subjektivní lhůta a 1 rok objektivní lhůta, s výjimkou trestného činu).

Současně bude nutné uvést, na základě jakých důkazů správní orgán rozhodl, jak se vypořádal s tvrzením účastníků řízení apod.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí se dle § 81 odst. 1 správního řádu lze odvolat, a to dle § 83 odst. 1 správního řádu do 15 dnů ode dne jeho oznámení. Odvolání se podává u ředitele školy a dle § 183 odst. 4 školského zákona o něm rozhoduje Krajský úřad.....

ředitel školy

otisk razítka

Rozdělovník:

1. účastník řízení a právní zástupce – dle věku a svéprávnosti žáka/studenta. V případě nezletilého žáka vždy doručovat právnímu zástupci (even.t oběma) a žákovi dle rozsahu svéprávnosti.

2. spis

Vypraveno dne:

Příloha č. 9 Krizový plán školy

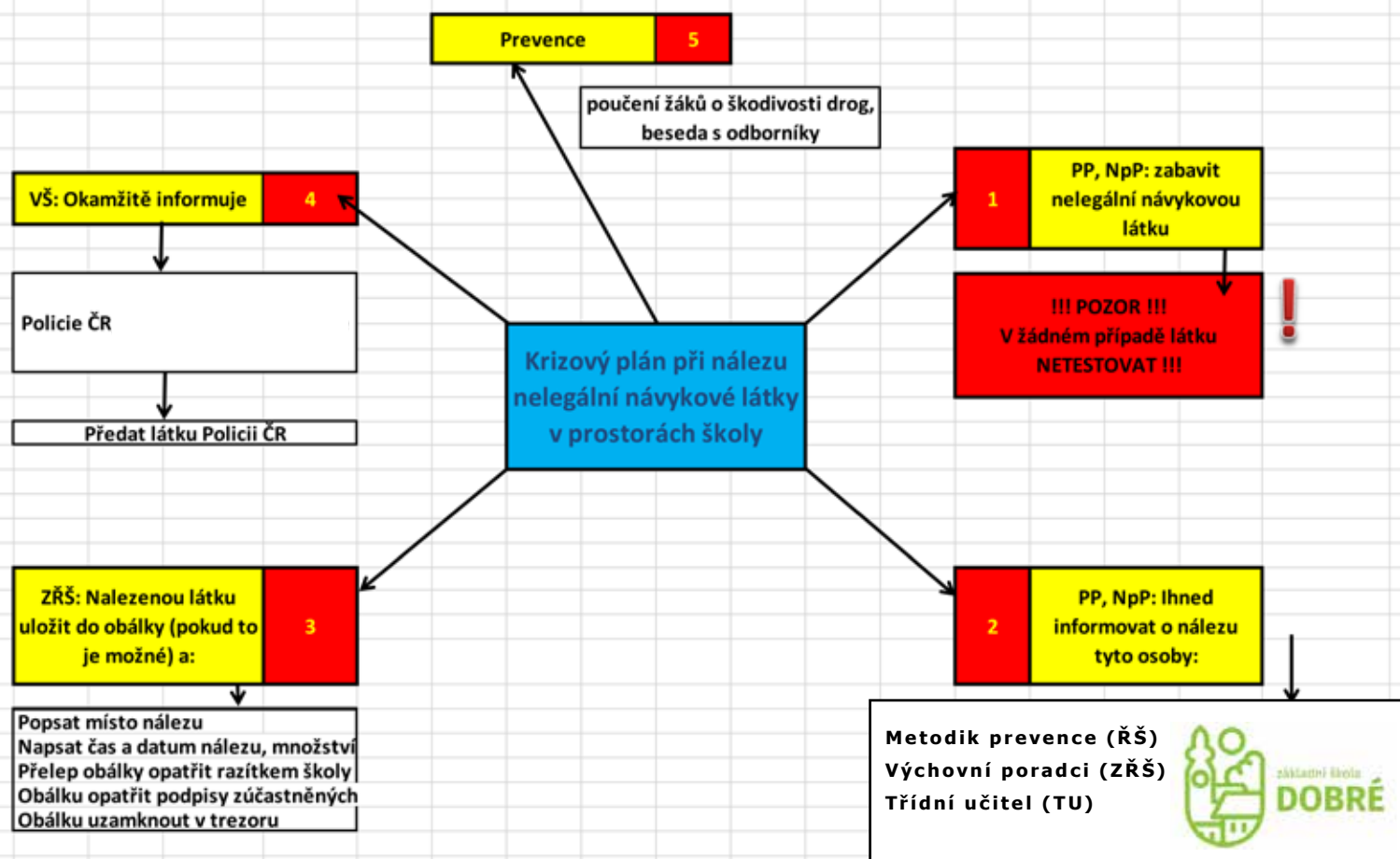
Seznam příloh:

1. A Nález nelegální návykové látky v prostorách školy
1. B Zadržení nelegální návykové látky u žáka
1. C Při důvodném podezření, že žák má u sebe nelegální návykovou látku
2. Rizikové chování v dopravě
3. Při zjištění poruchy příjmu potravy
4. A Nález legální návykové látky v prostorách školy
4. B Alkohol u žáka
4. C Při důvodném podezření, že žák má u sebe alkohol
5. A Při zjištění syndromu týraného dítěte – CAN (domácí násilí, mimo sexuálního násilí)
5. B Při zjištění syndromu týraného dítěte – CAN (páchané násilí cizí osobou, mimo sexuálního násilí)
5. C Při zjištění syndromu týraného dítěte – CAN (sexuální násilí)
6. Žák šikanuje
6. A Násilné/nevhodné chování žáka
7. Kyberšikana
8. Homofobie (homosexualita, bisexualita, transsexualita...)
9. Rizikové chování (extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus...)
10. Vandalismus
11. Záškoláctví
12. Krádeže
13. Kouření, používání elektronické cigarety
14. Šikanování pedagoga
15. Netolismus
16. Sebeпоškozování
17. Přijímání nových náboženských hnutí
18. Rizikové sexuální chování
19. Příslušnost žáka k subkulturám
20. Domácí násilí
21. Hazardní hry

Krizový plán při nález nelegální návykové látky v prostorách školy

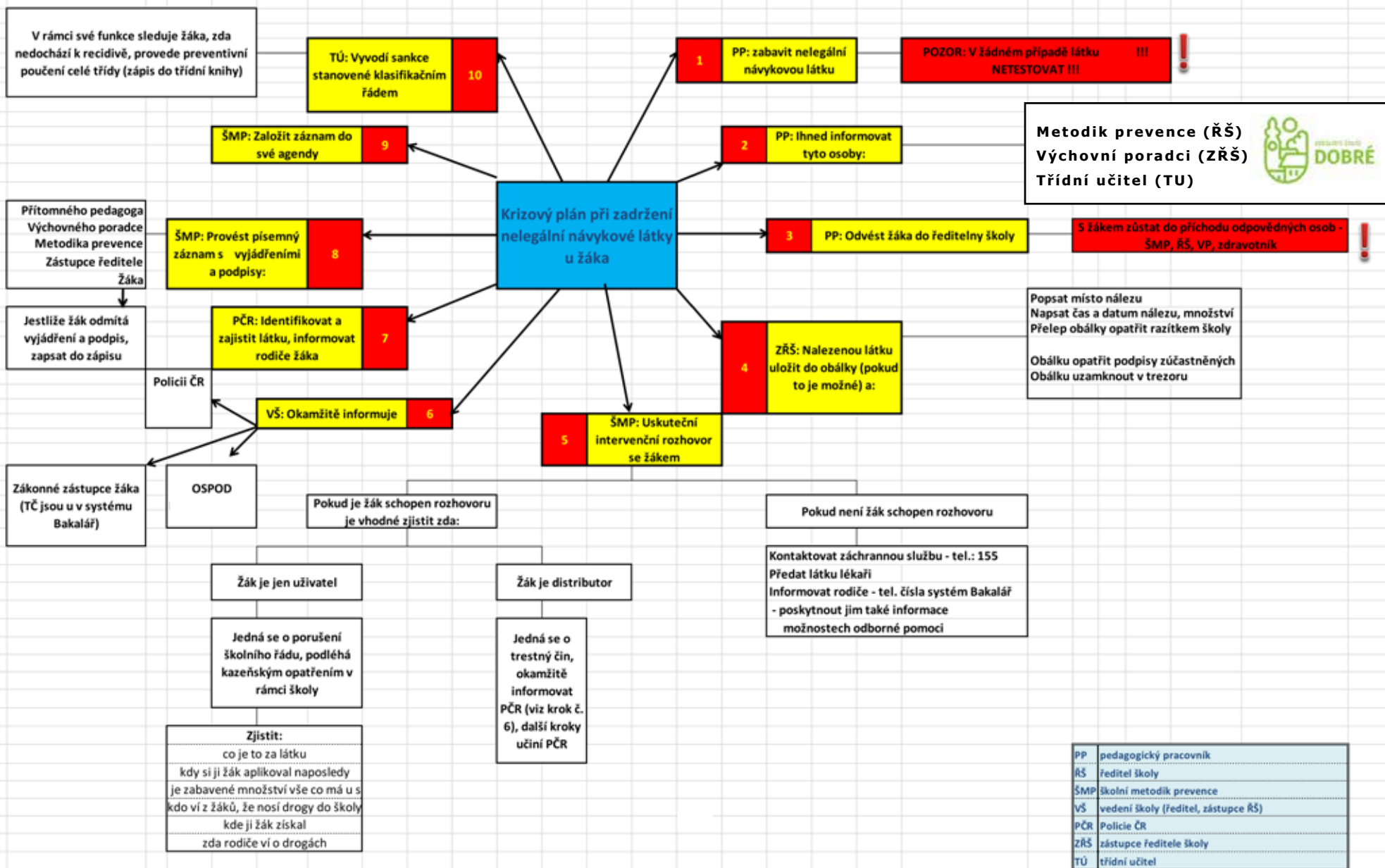
(marihuana, těkavé látky, pervitin, heroin, syntetické drogy)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

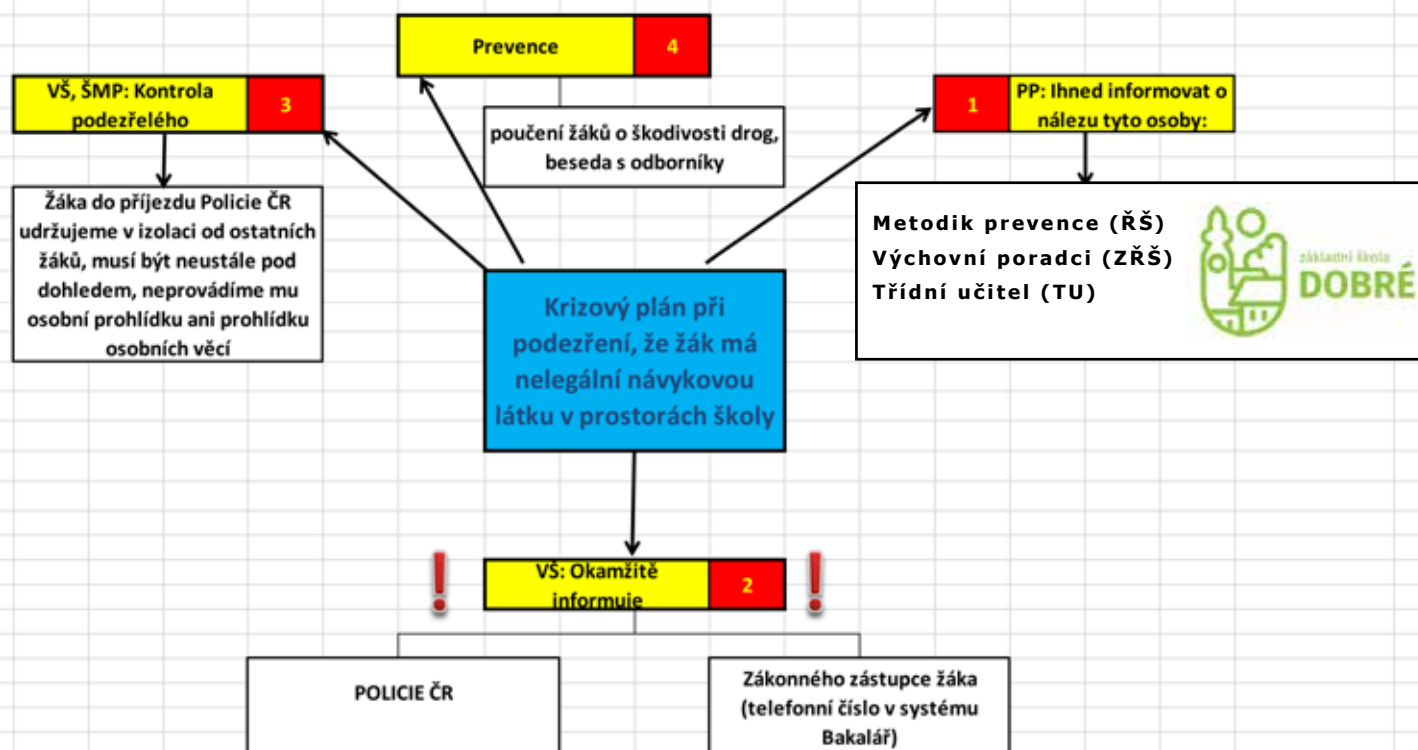
Krizový plán při zadržení nelegální návykové látky u žáka

(marihuana, těkavé látky, pervitin, heroin, syntetické drogy)

Krizový plán při důvodném podezření, že žák má u sebe nelegální návykovou látku

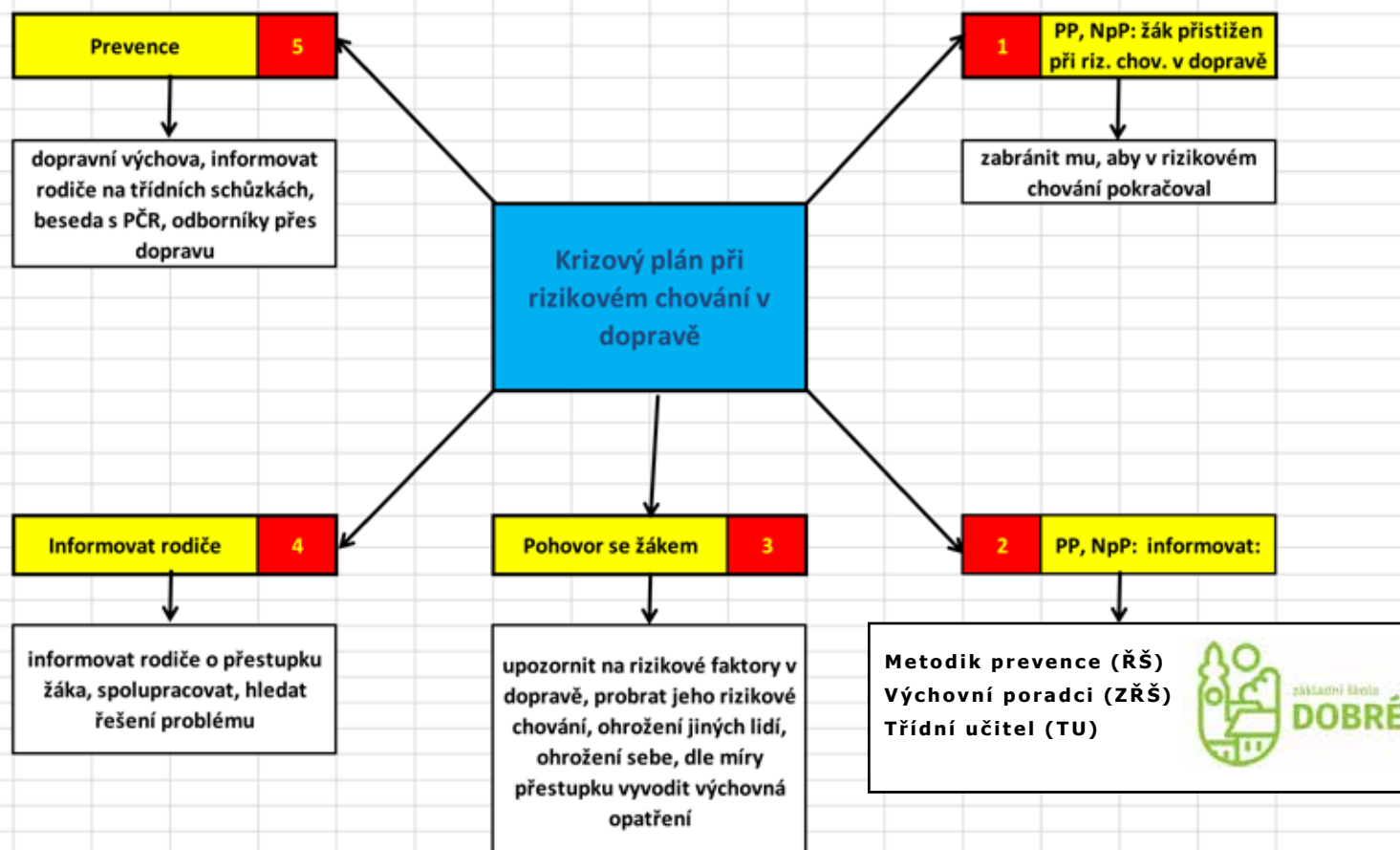
(marihuana, těkavé látky, pervitin, heroin, syntetické drogy)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

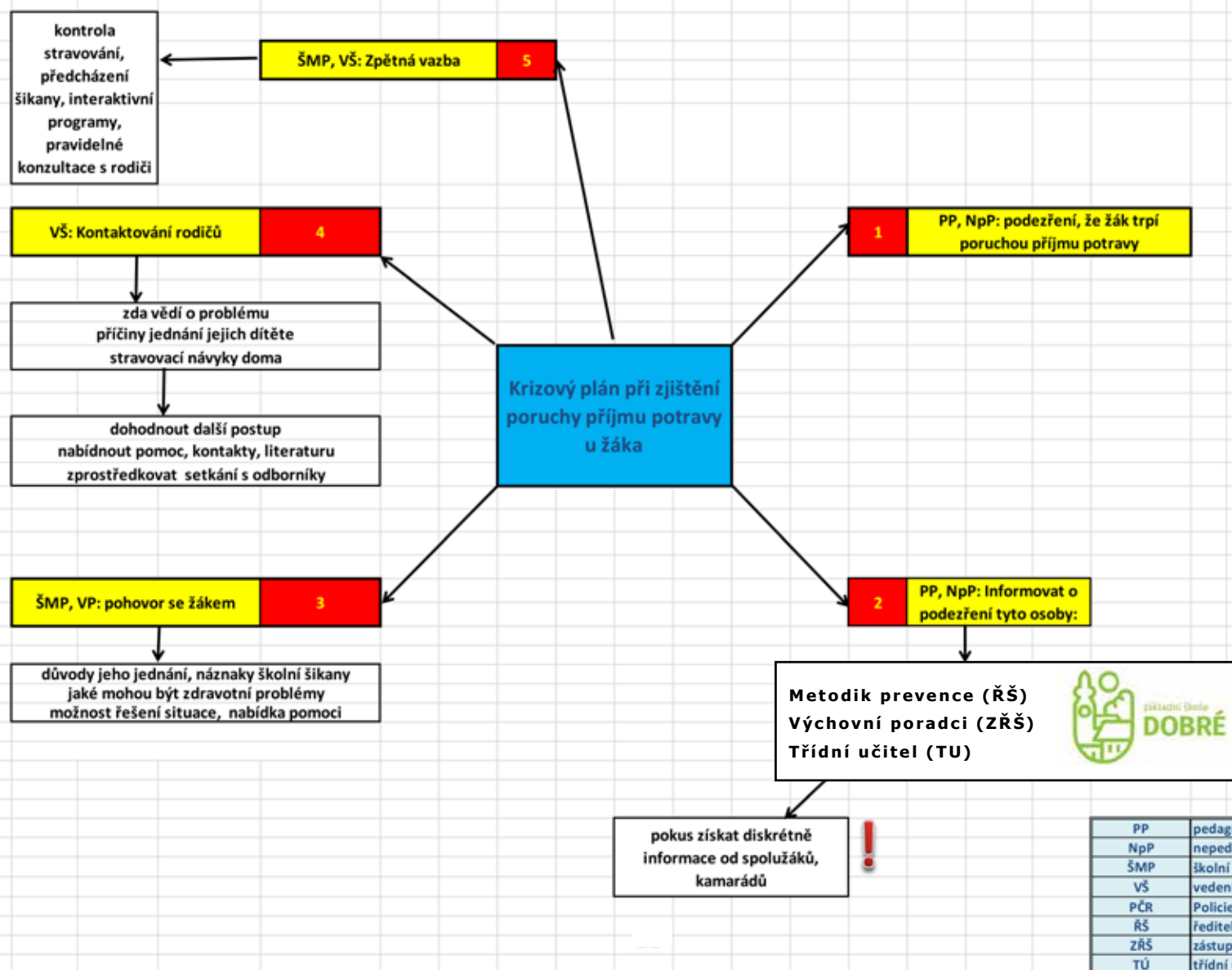
Krizový plán při rizikovém chování v dopravě

(chodec, cyklista, chování v dopravě při akcích pořádaných školou)

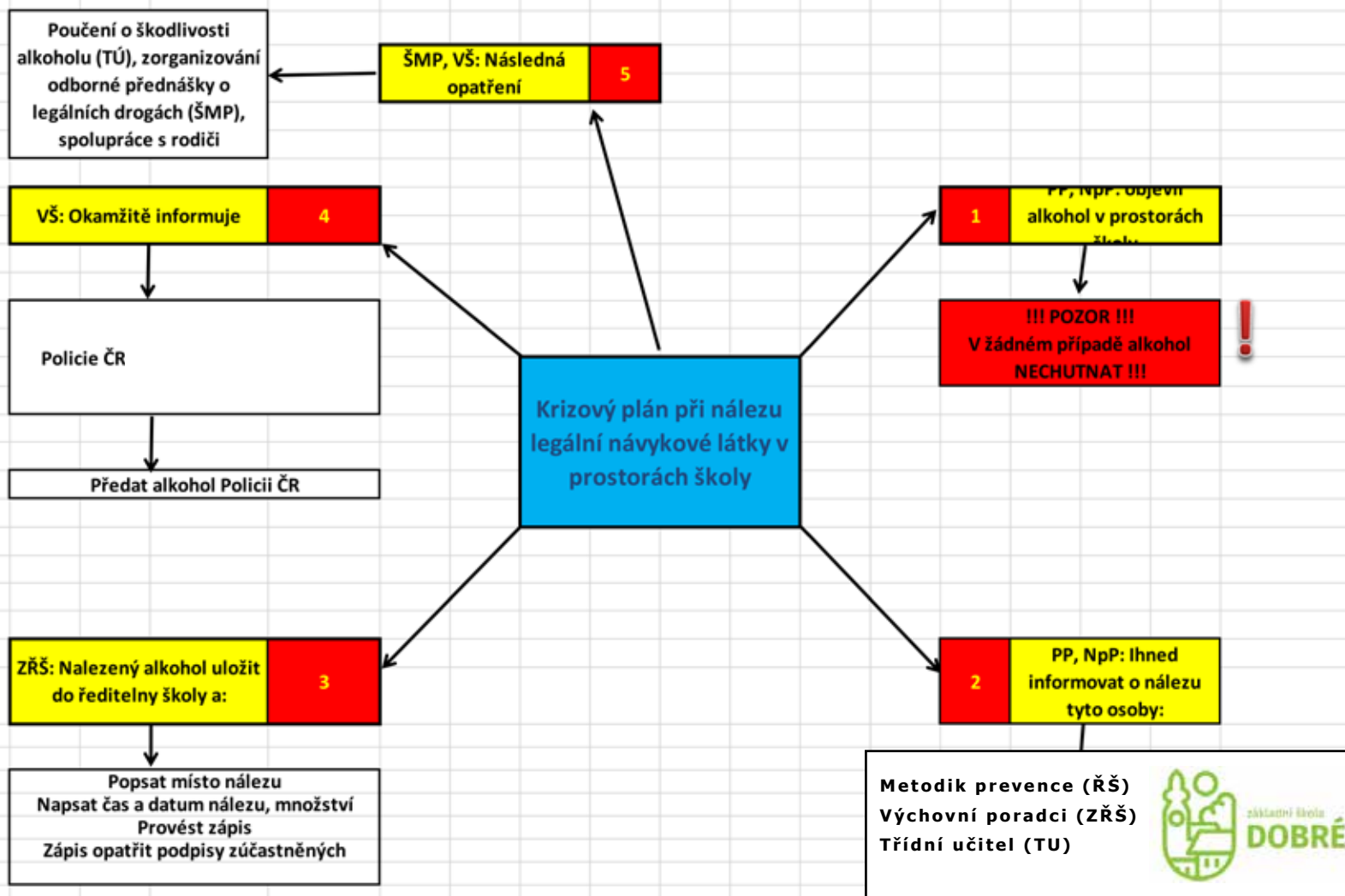
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění poruchy příjmu potravy u žáka (mentální anorexie, mentální bulimie)

Krizový plán při nálezů legální návykové látky v prostorách školy

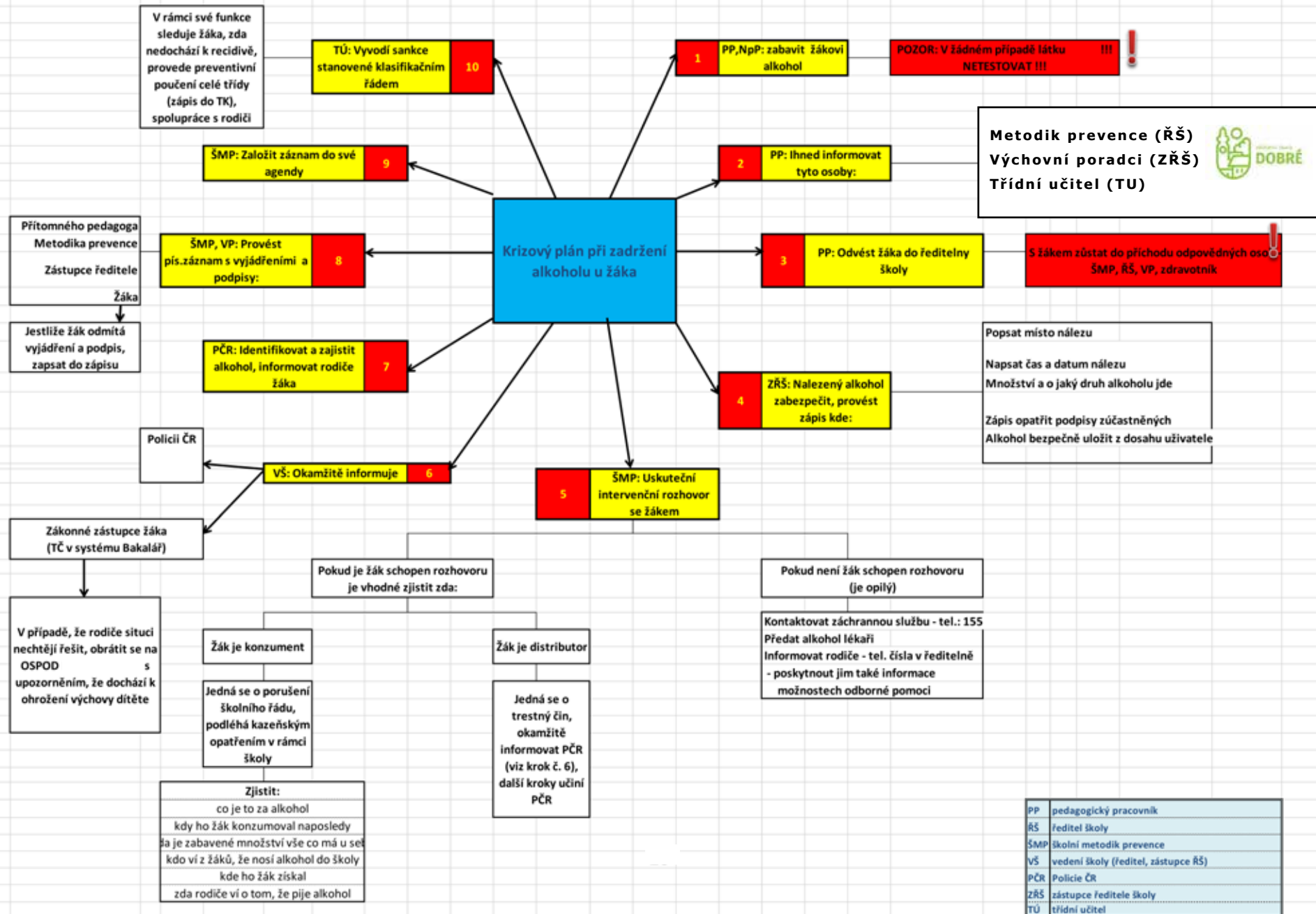
(alkohol)

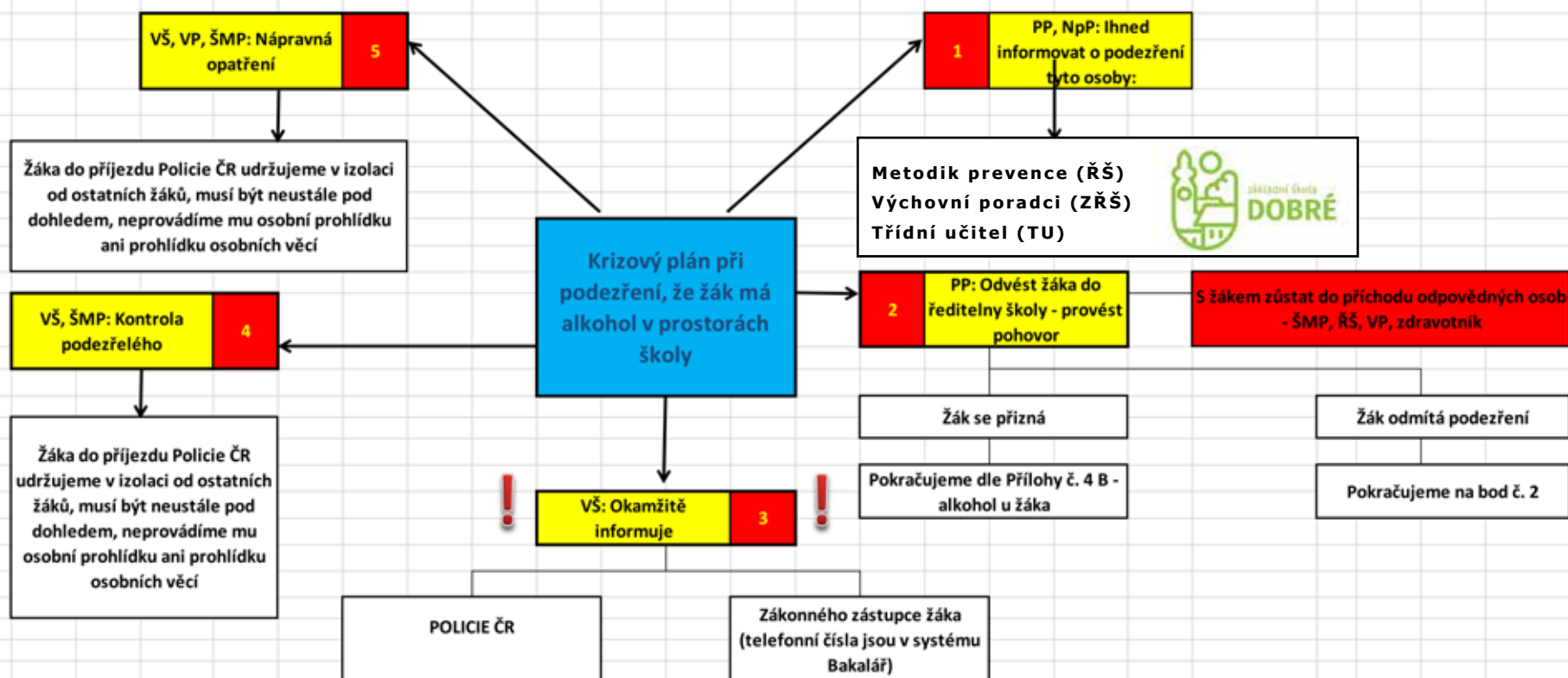
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zadržení alkoholu u žáka

Krizový plán při důvodném podezření, že žák má u sebe alkohol

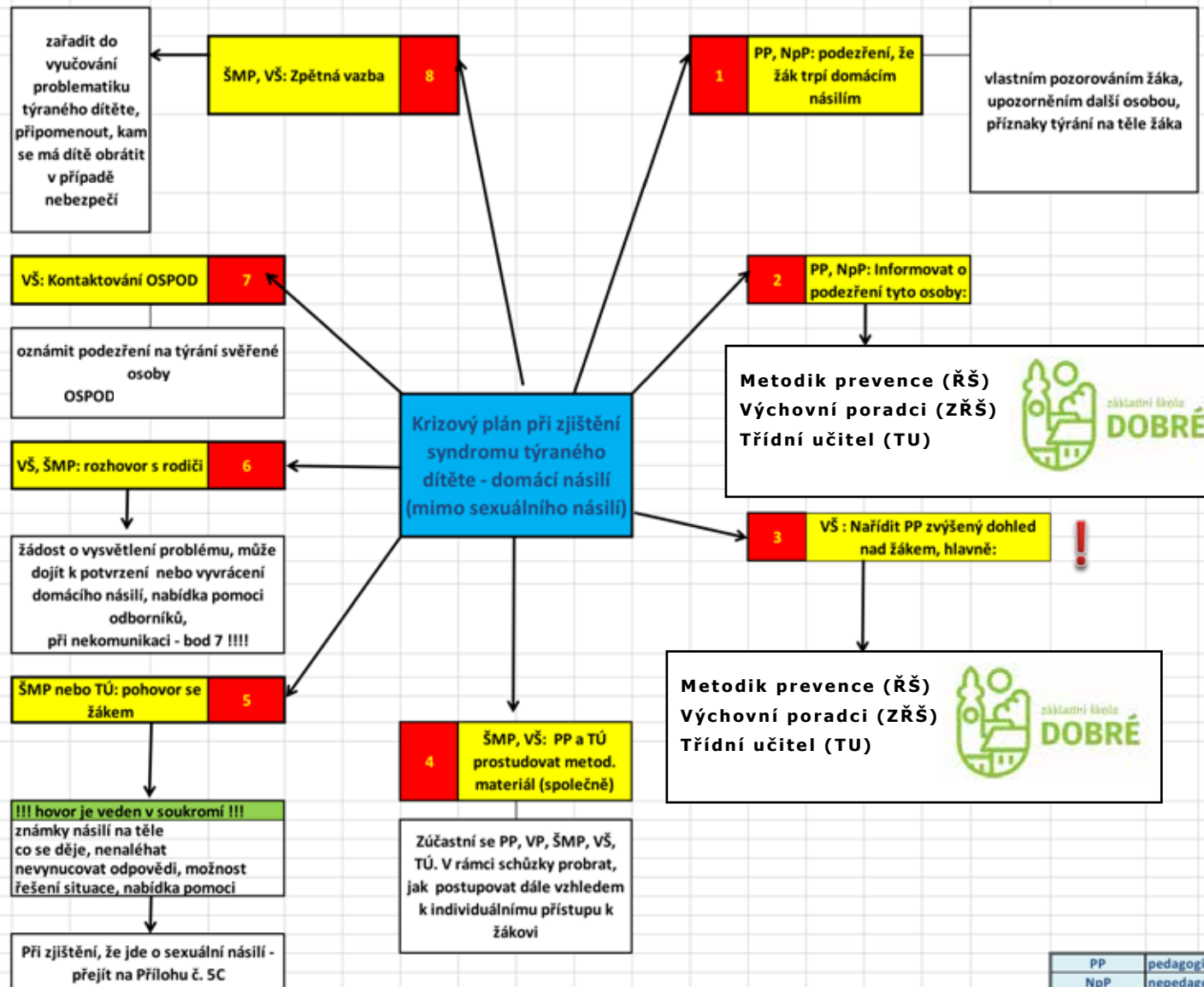

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TU	třídní učitel

Krizový plán při zjištění syndromu týraného dítěte - CAN

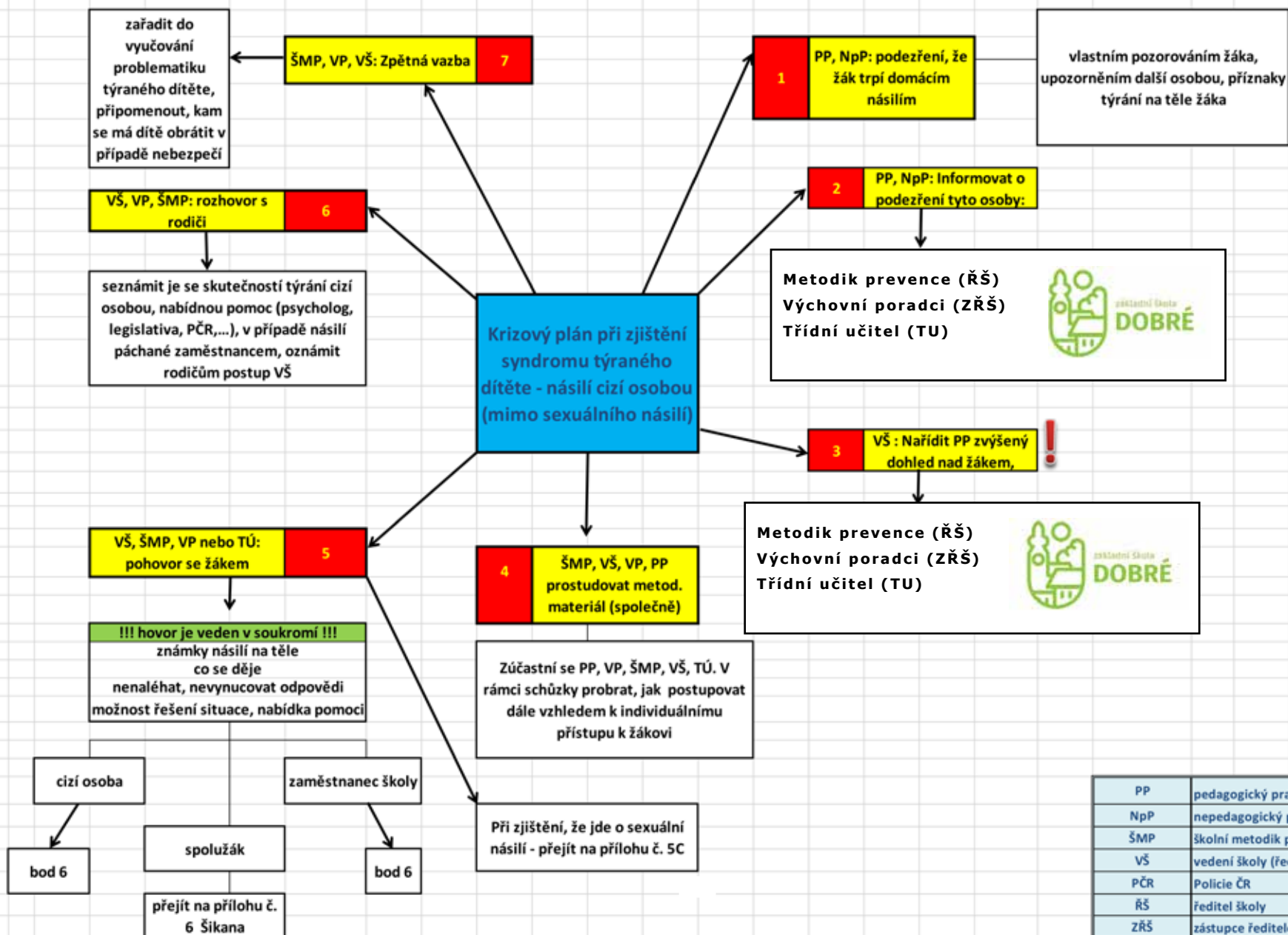
(domácí násilí, mimo sexuální násilí)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

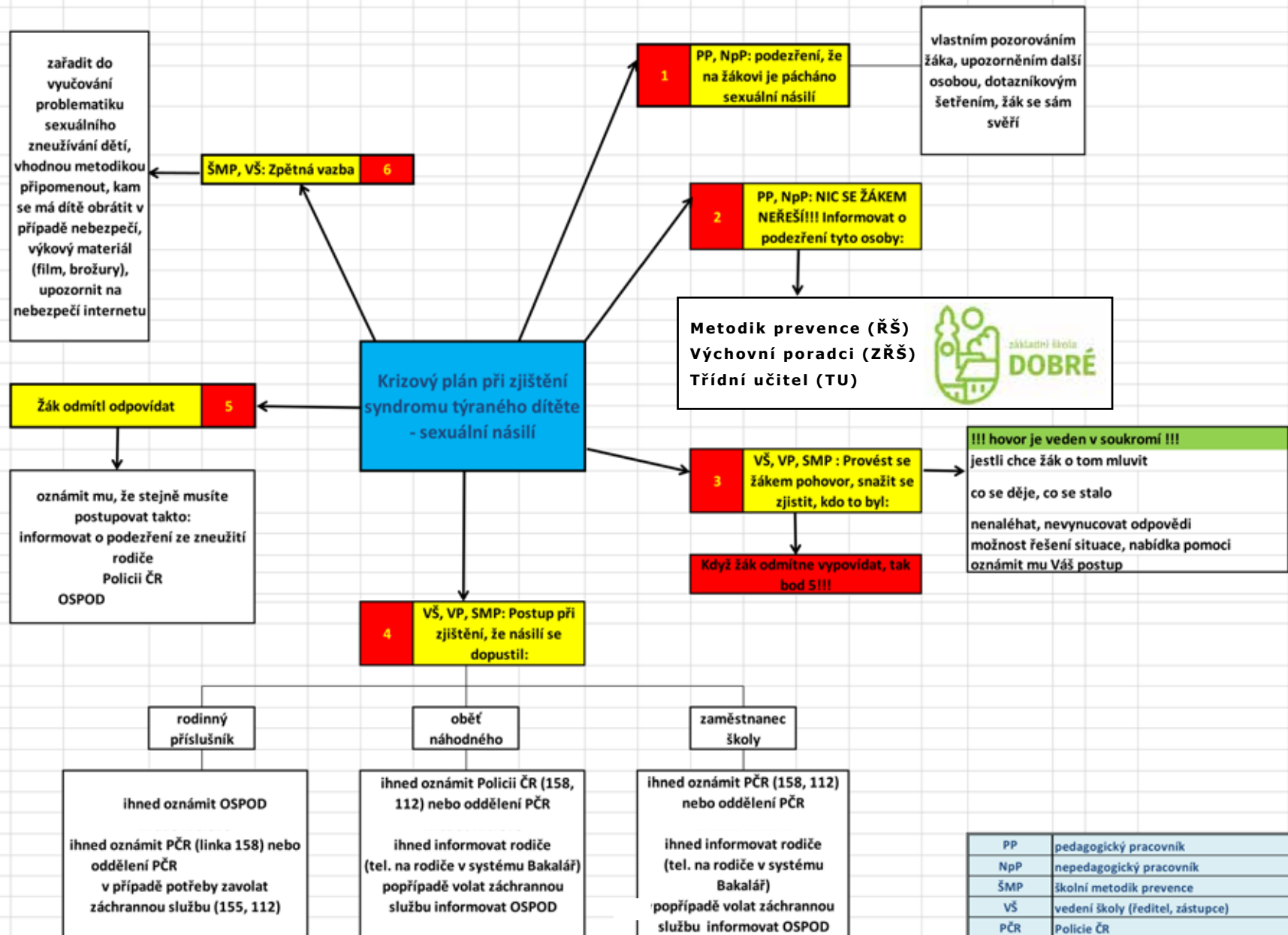
Krizový plán při zjištění syndromu týraného dítěte - CAN

(násilí páchané cizí osobou, mimo sexuální násilí)

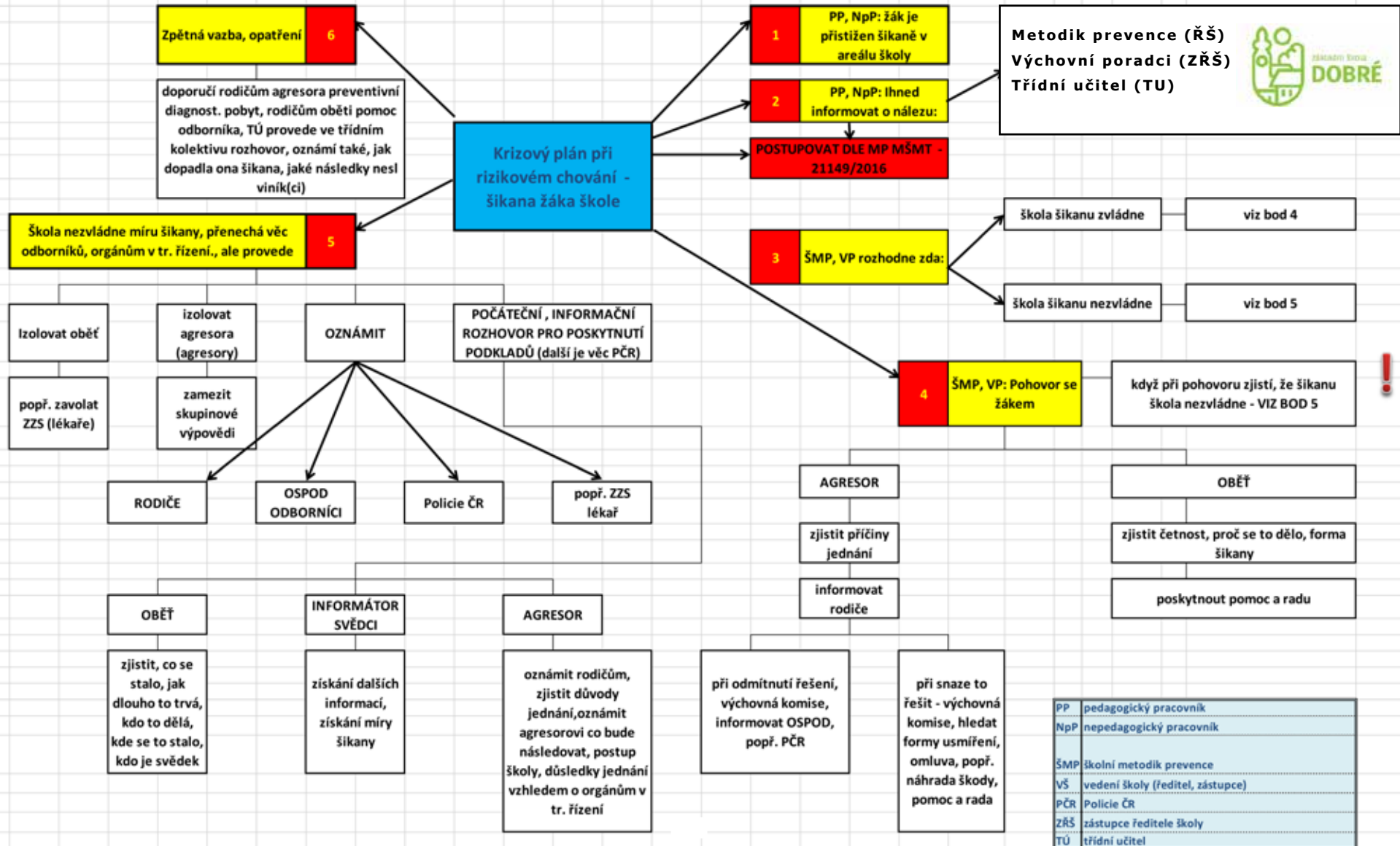
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění syndromu týraného dítěte - CAN (sexuální násilí)

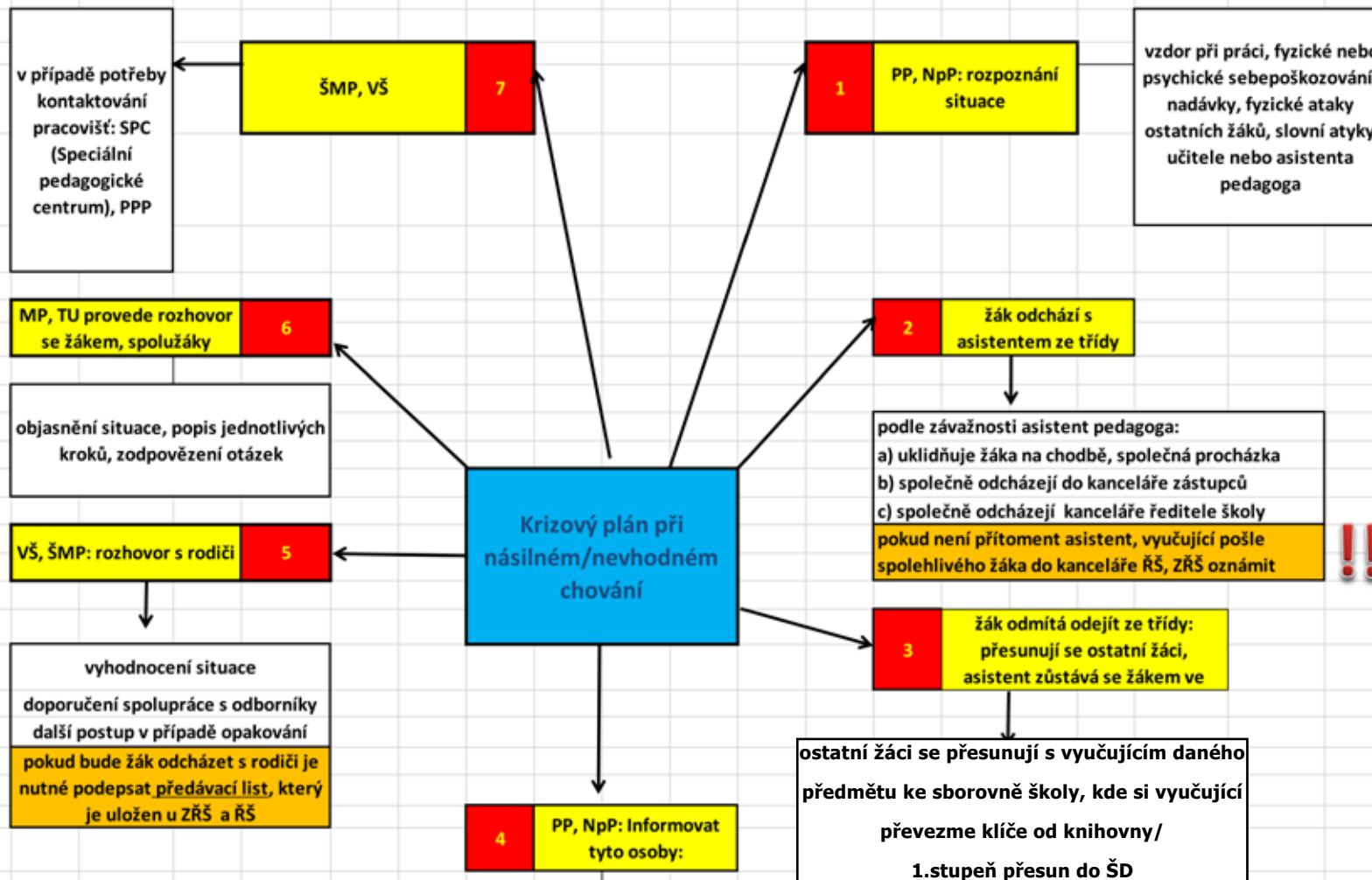
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění, že žák šikanuje

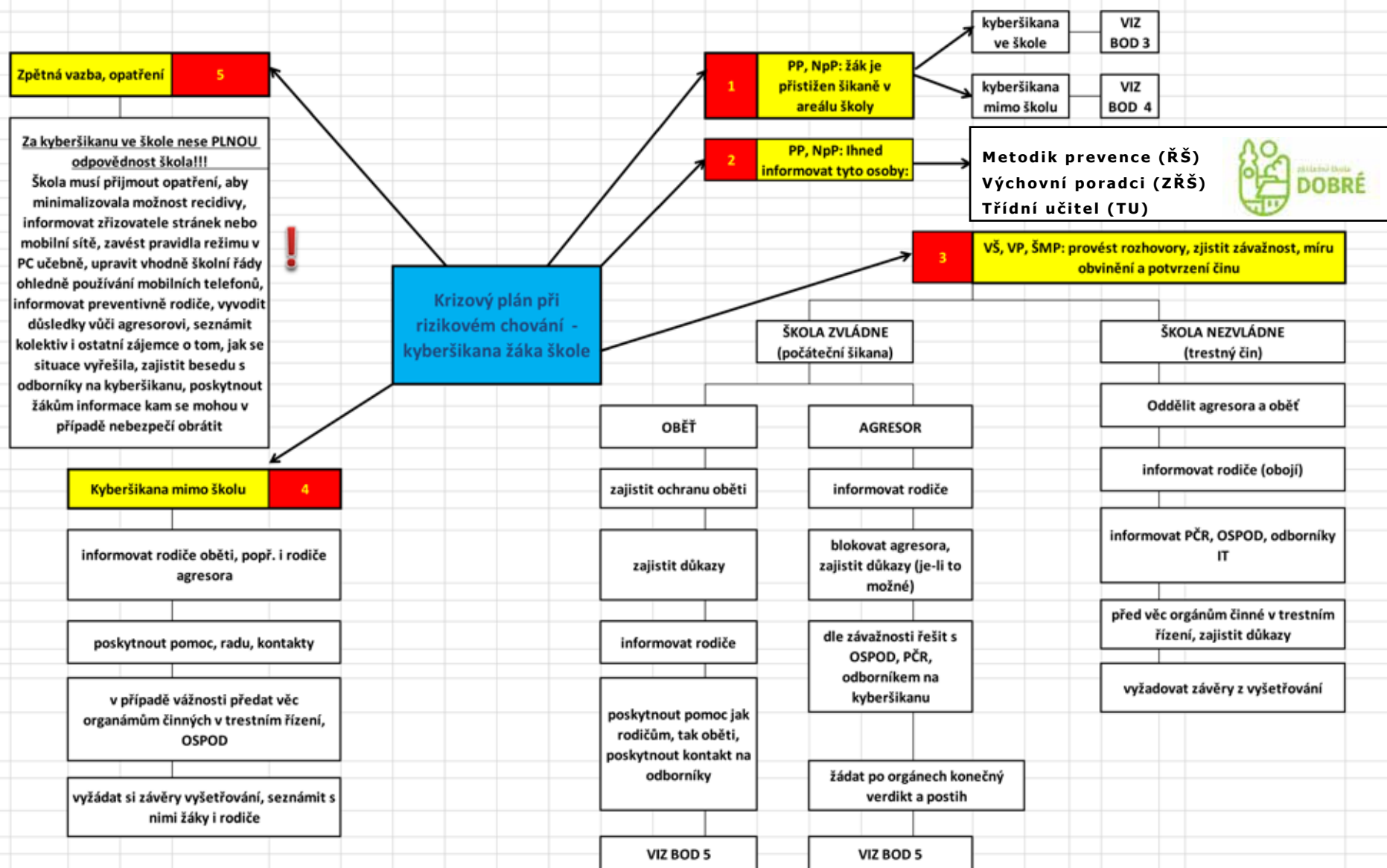
Krizový plán při násilném/nevhodném chování žáka

(vzdor při práci, sebepoškození ve škole, agrese vůči spolužákům, učitel)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

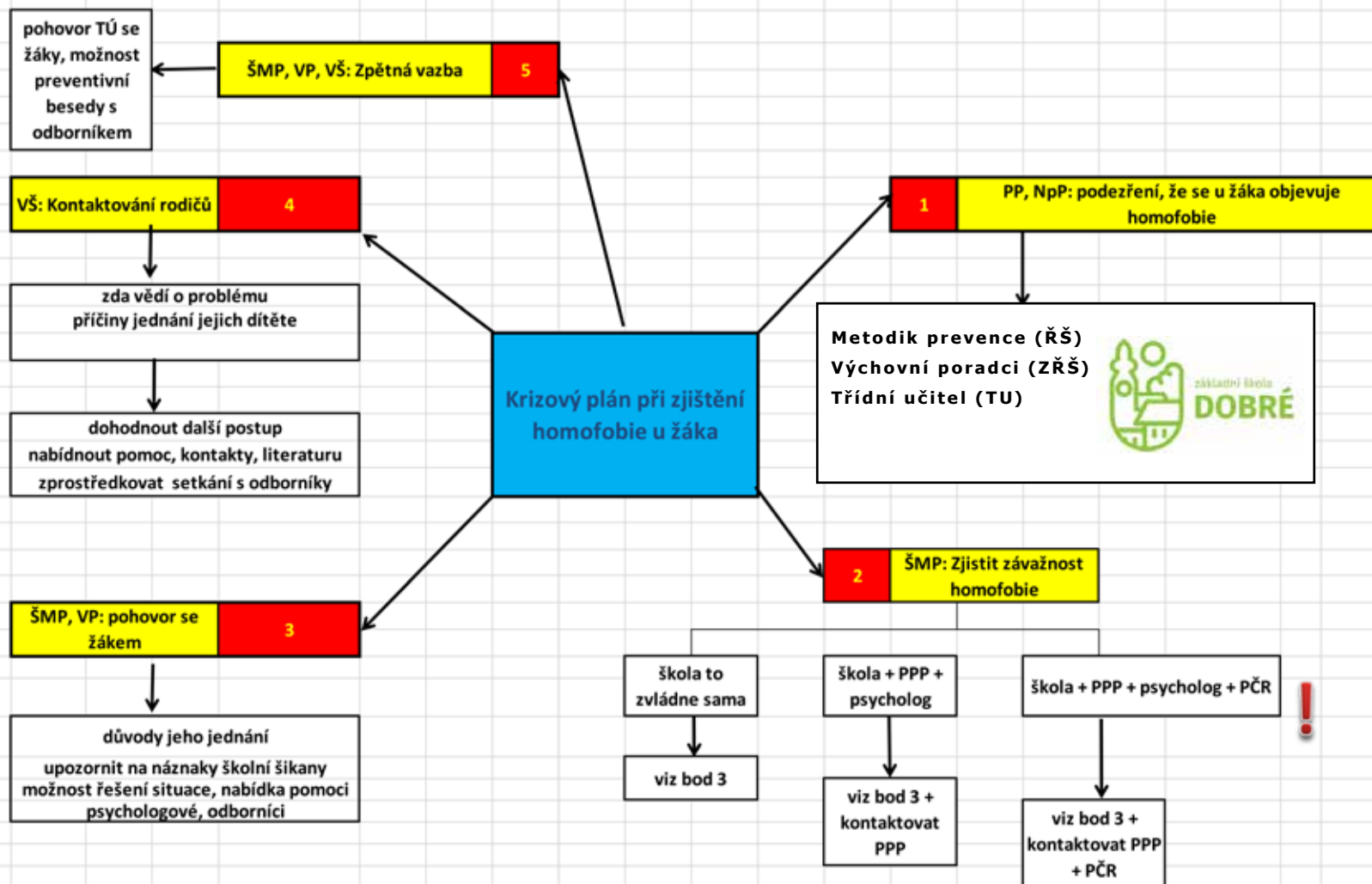
Krizový plán při rizikovém chování - kyberšikana žáka ve škole

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TU	třídní učitel

Krizový plán při zjištění homofobie u žáka

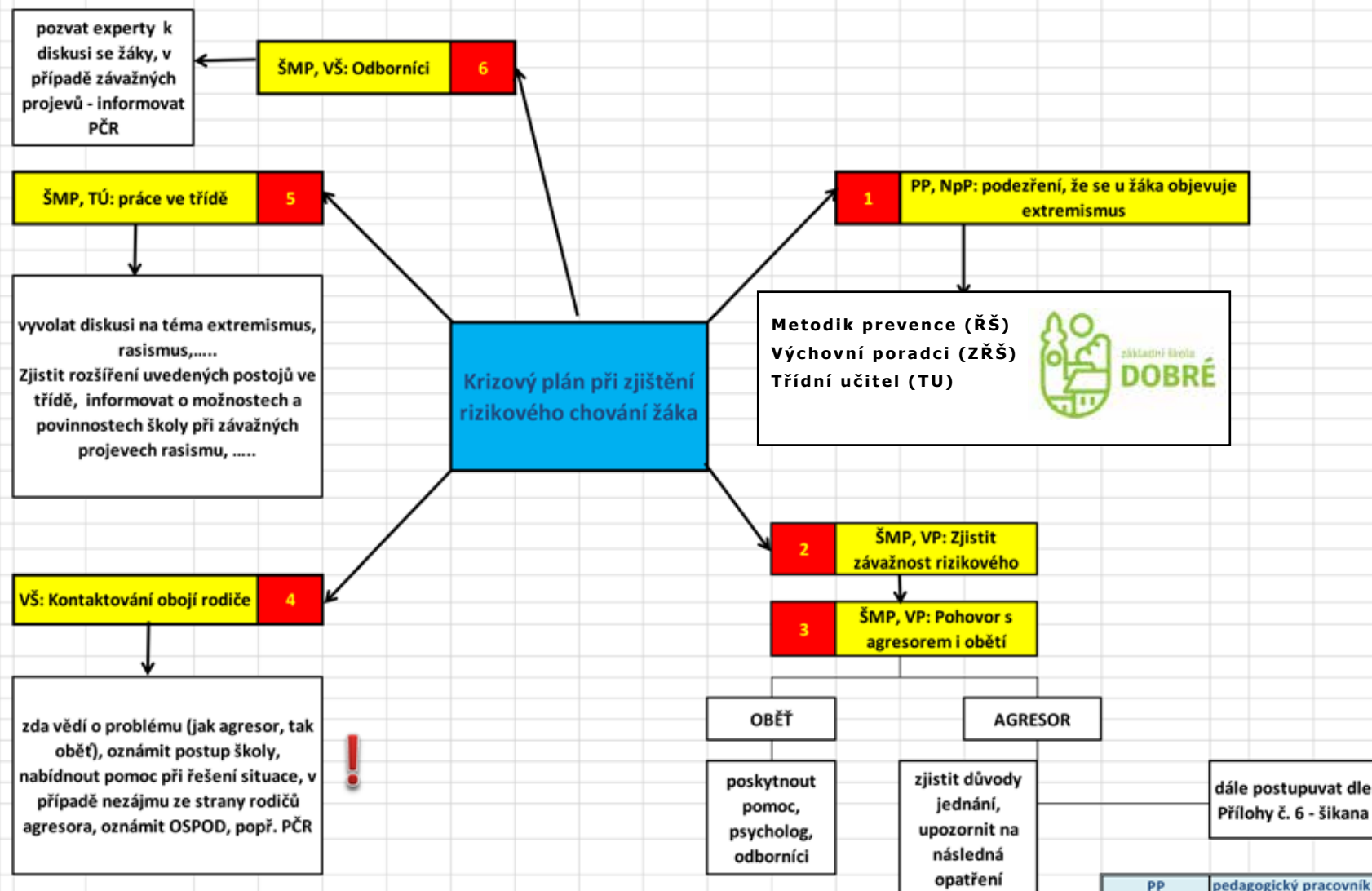
(homosexualita, bisexualita, transexualita)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění rizikového chování žáka

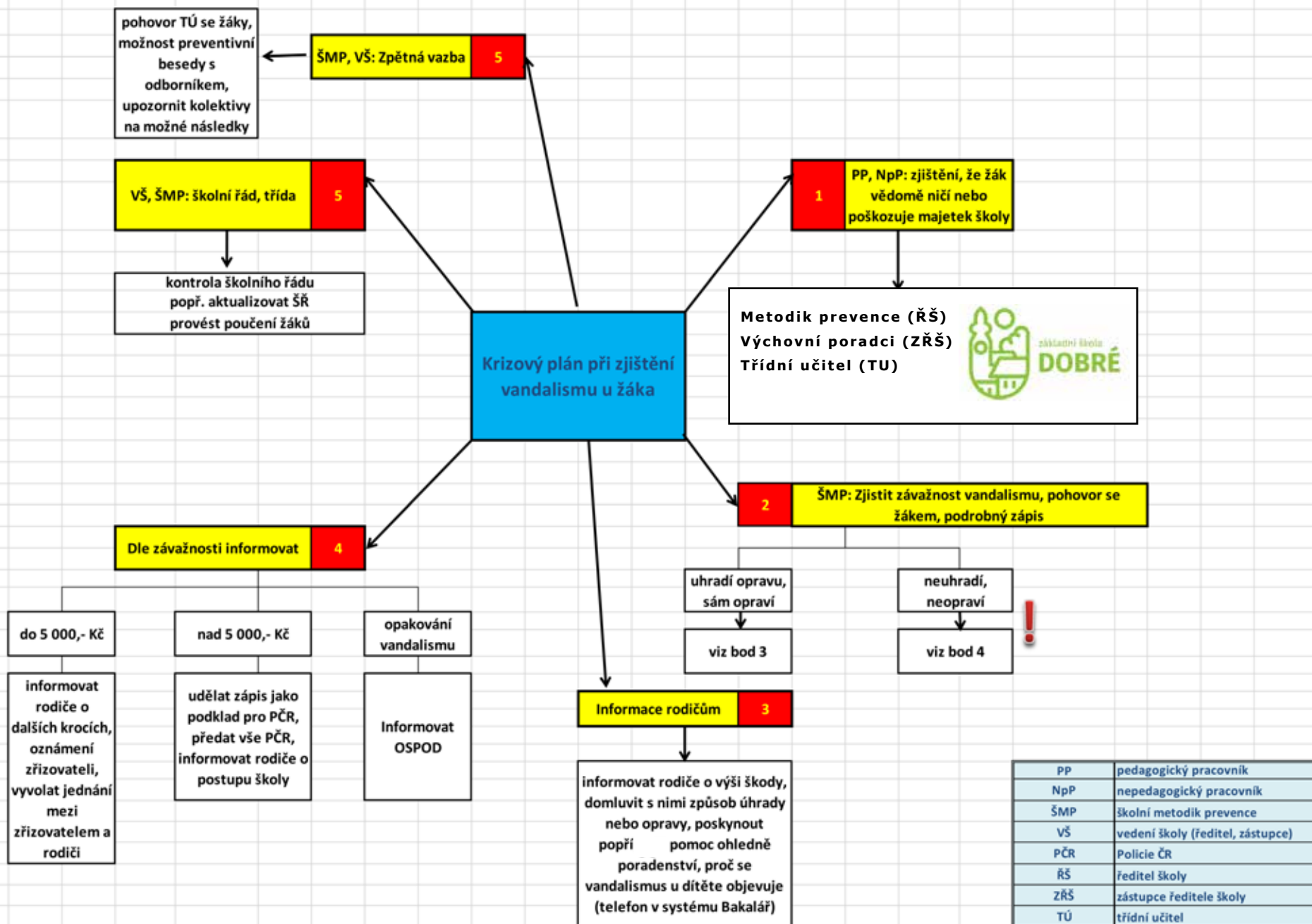
(extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus)

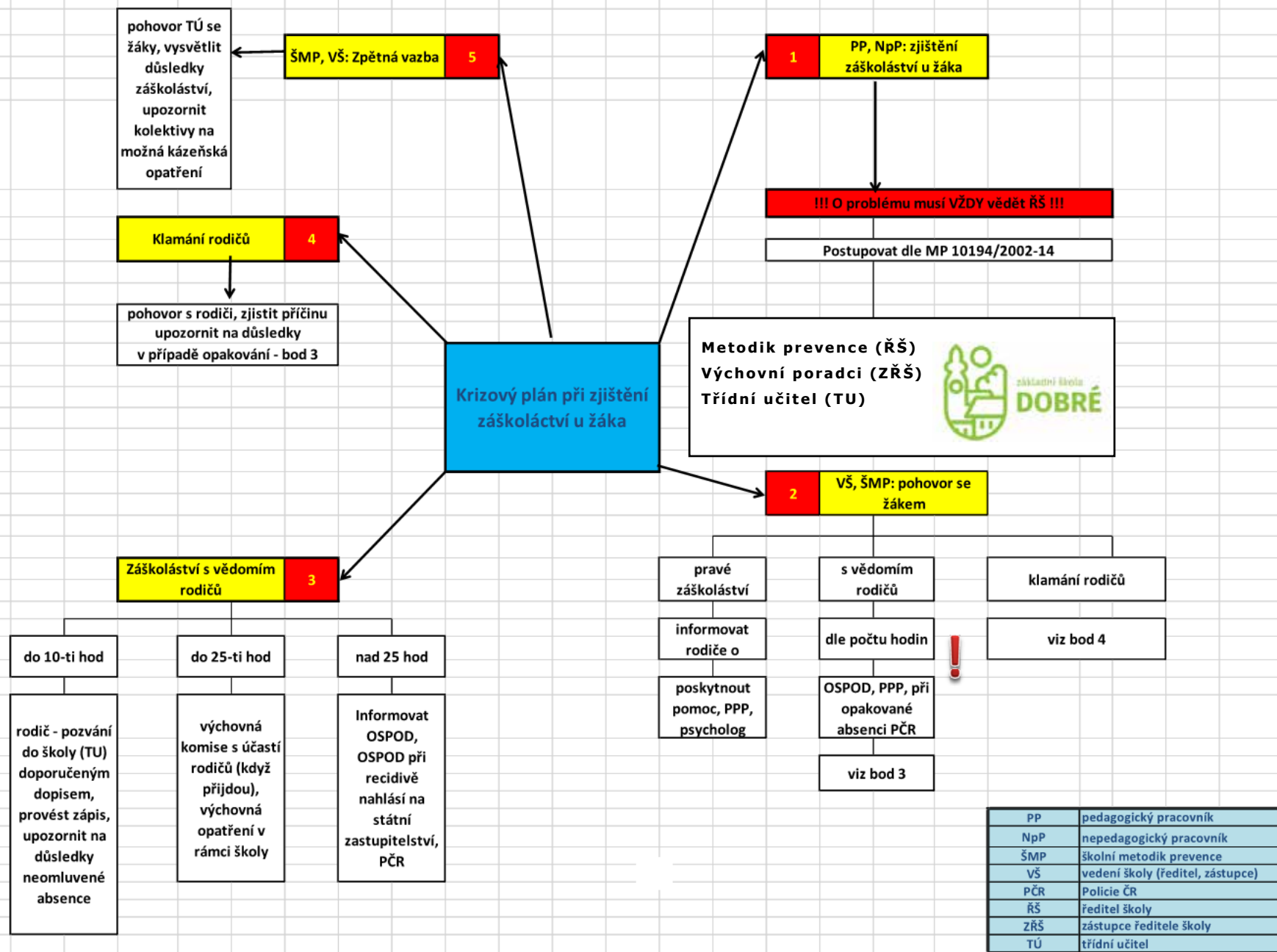
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

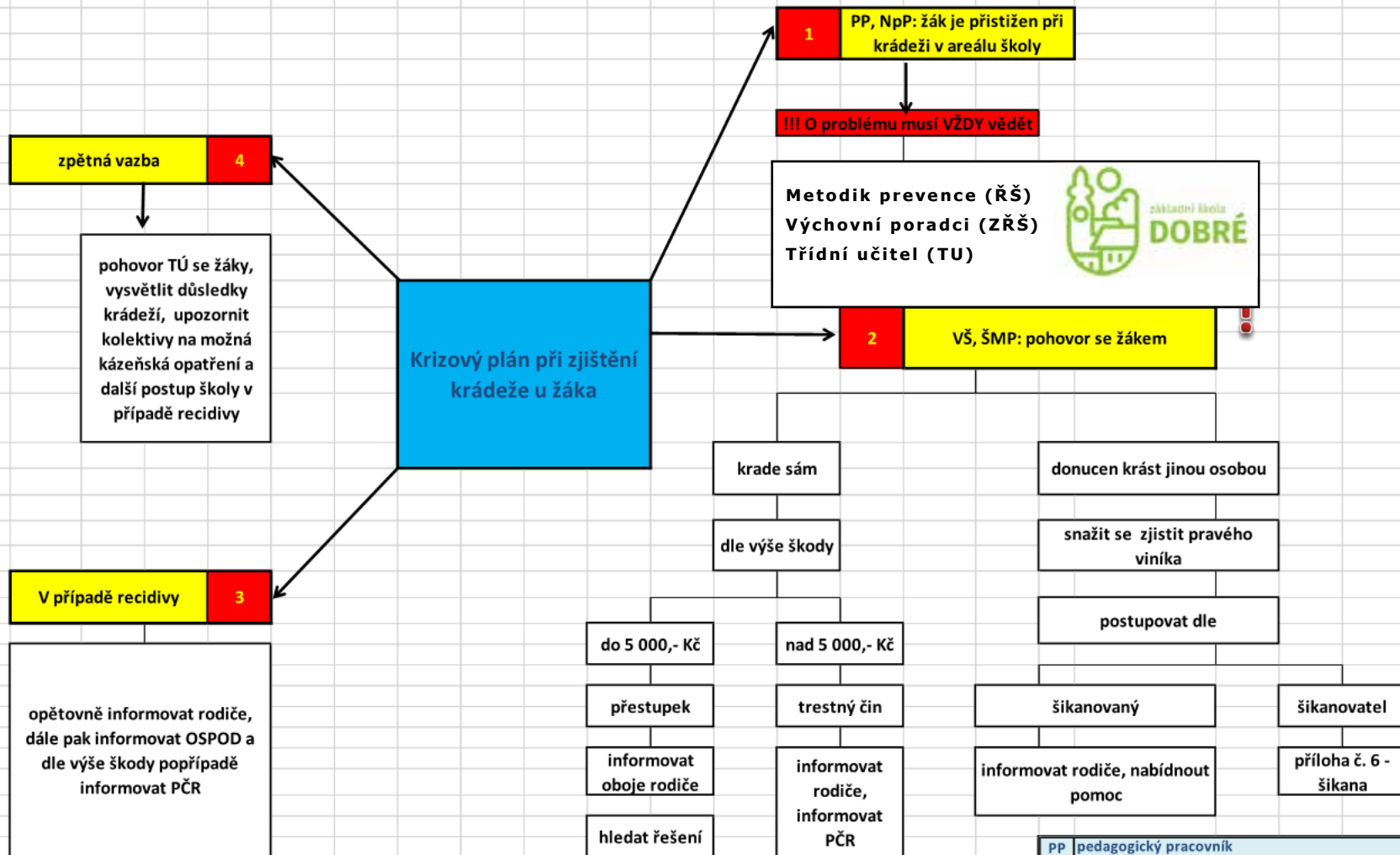
Krizový plán při zjištění vandalismu u žáka

Krizový plán při zjištění záškoláctví u žáka

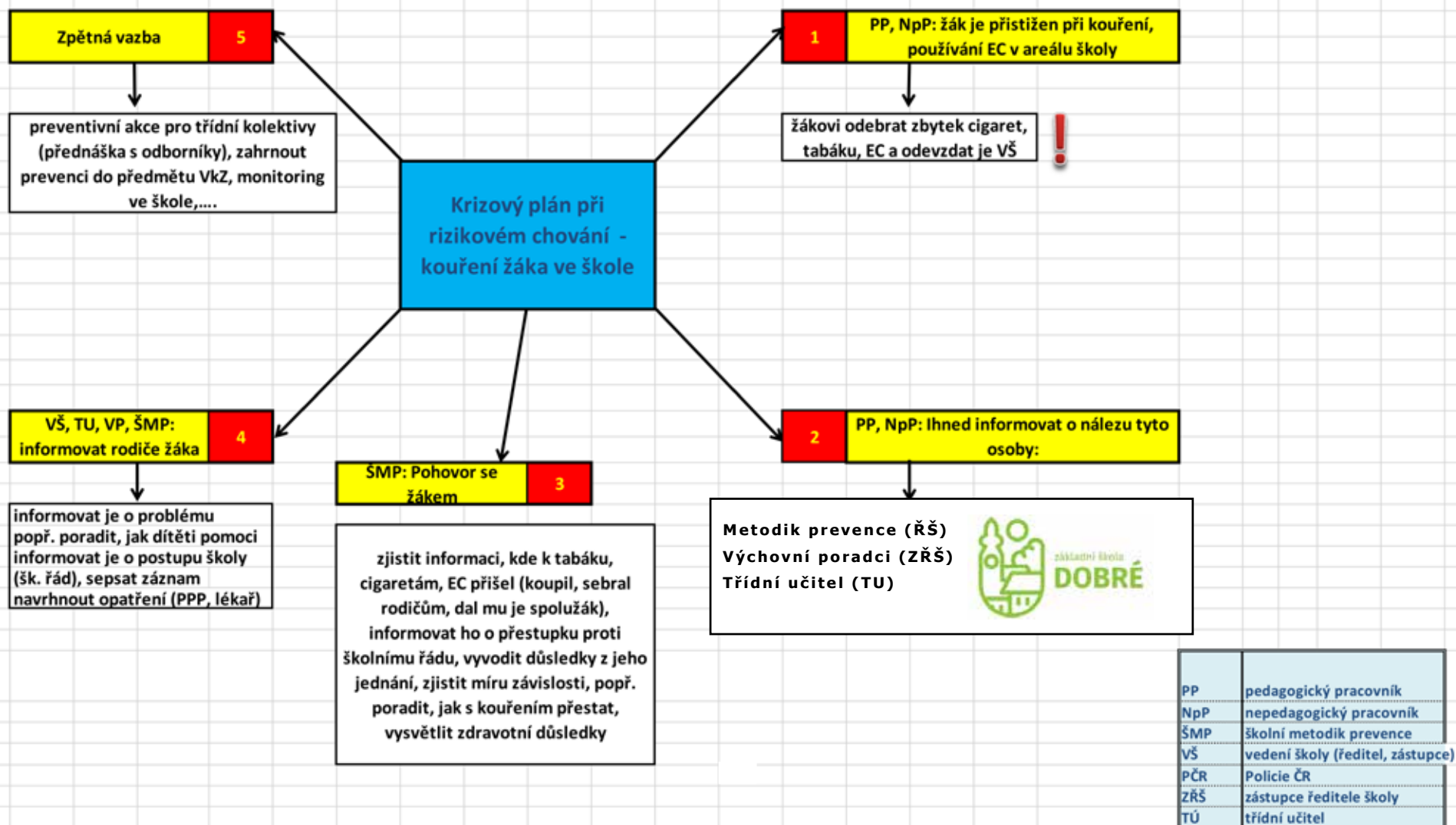
Krizový plán při zjištění krádeže u žáka

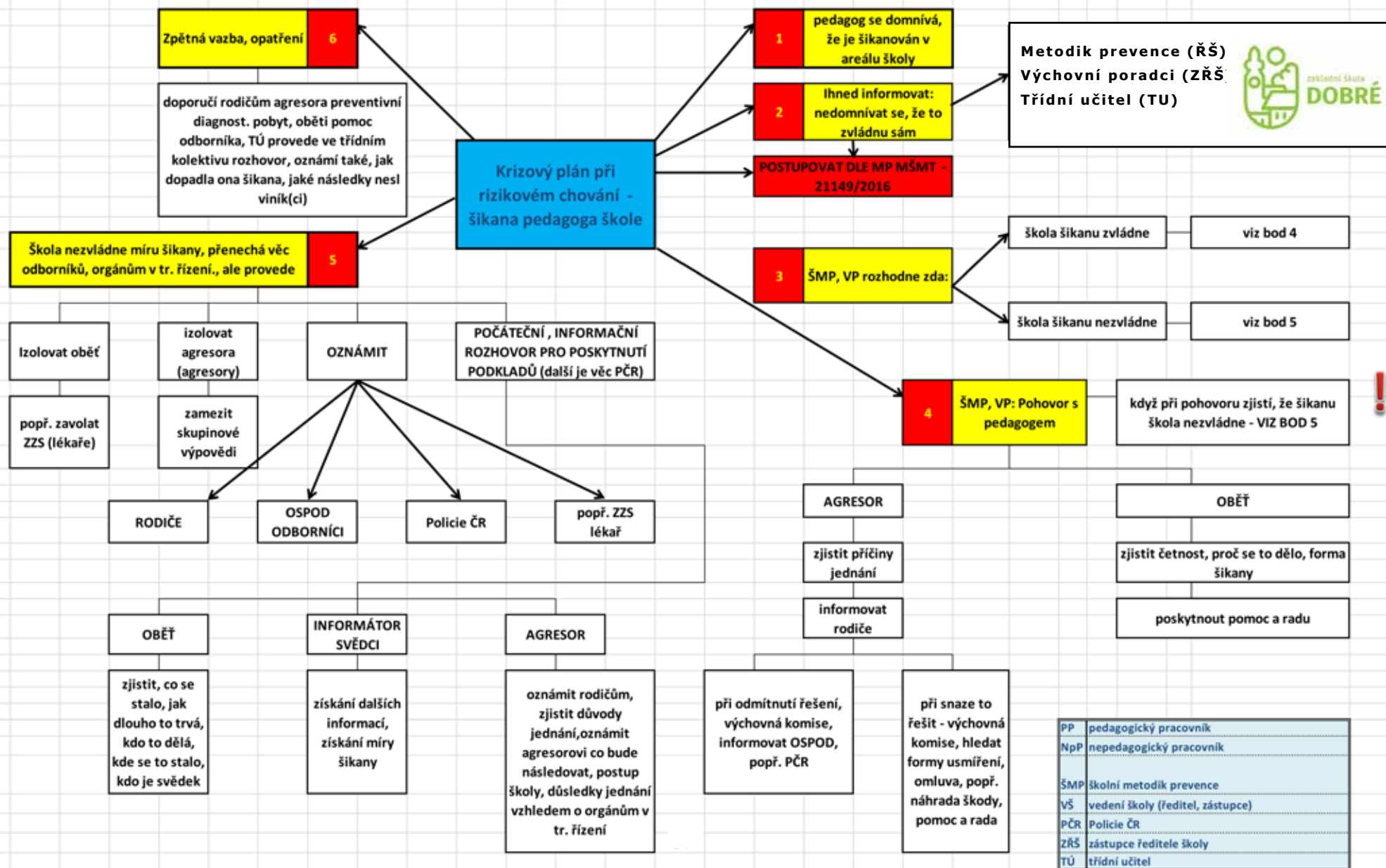
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

příloha č. 6 - šikana

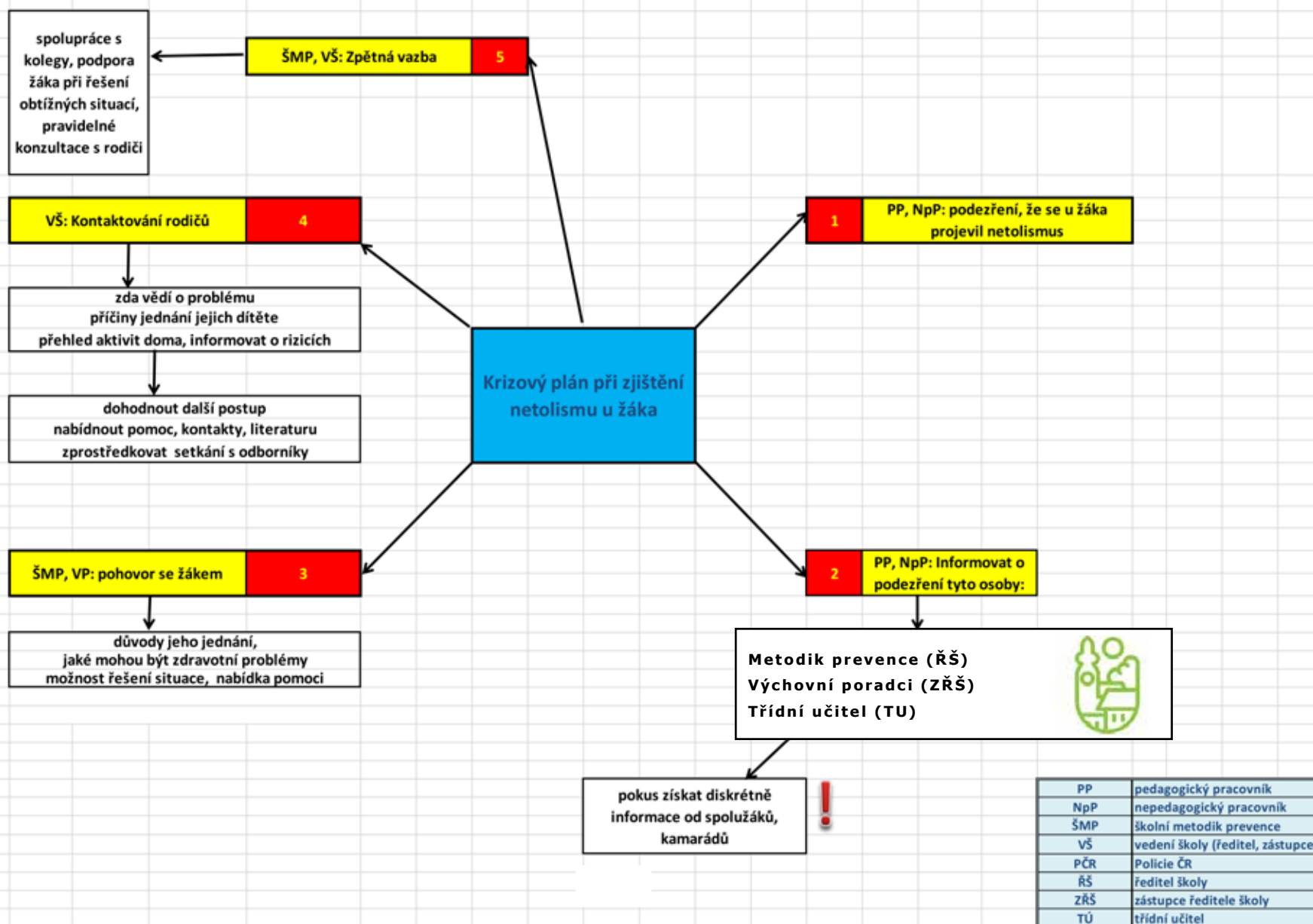
Krizový plán při zjištění, že žák ve škole kouří, používá elektronickou cigaretu (EC)

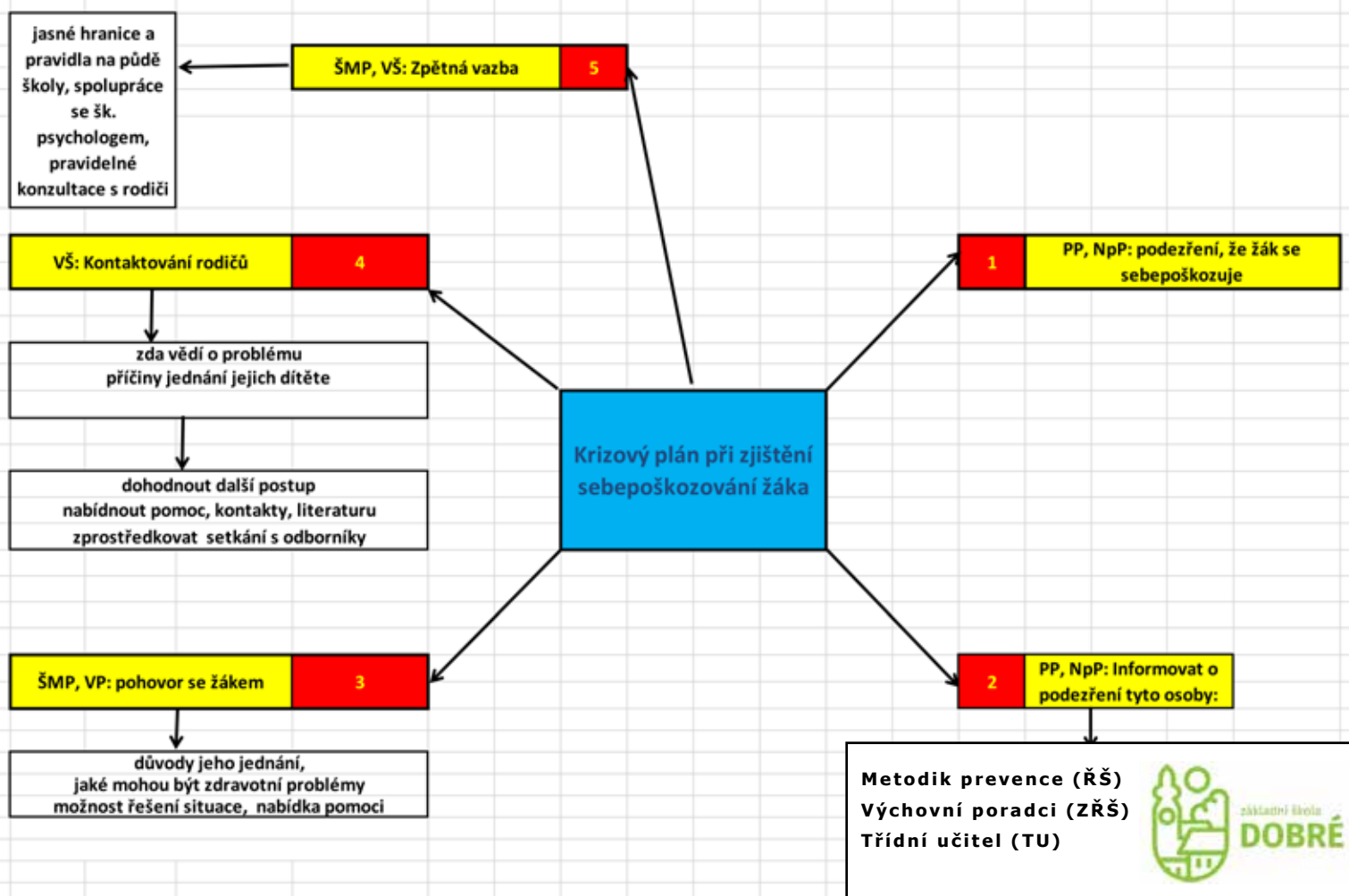
Krizový plán při zjištění, že je šikanován pedagog

Krizový plán při zjištění netolismu u žáka

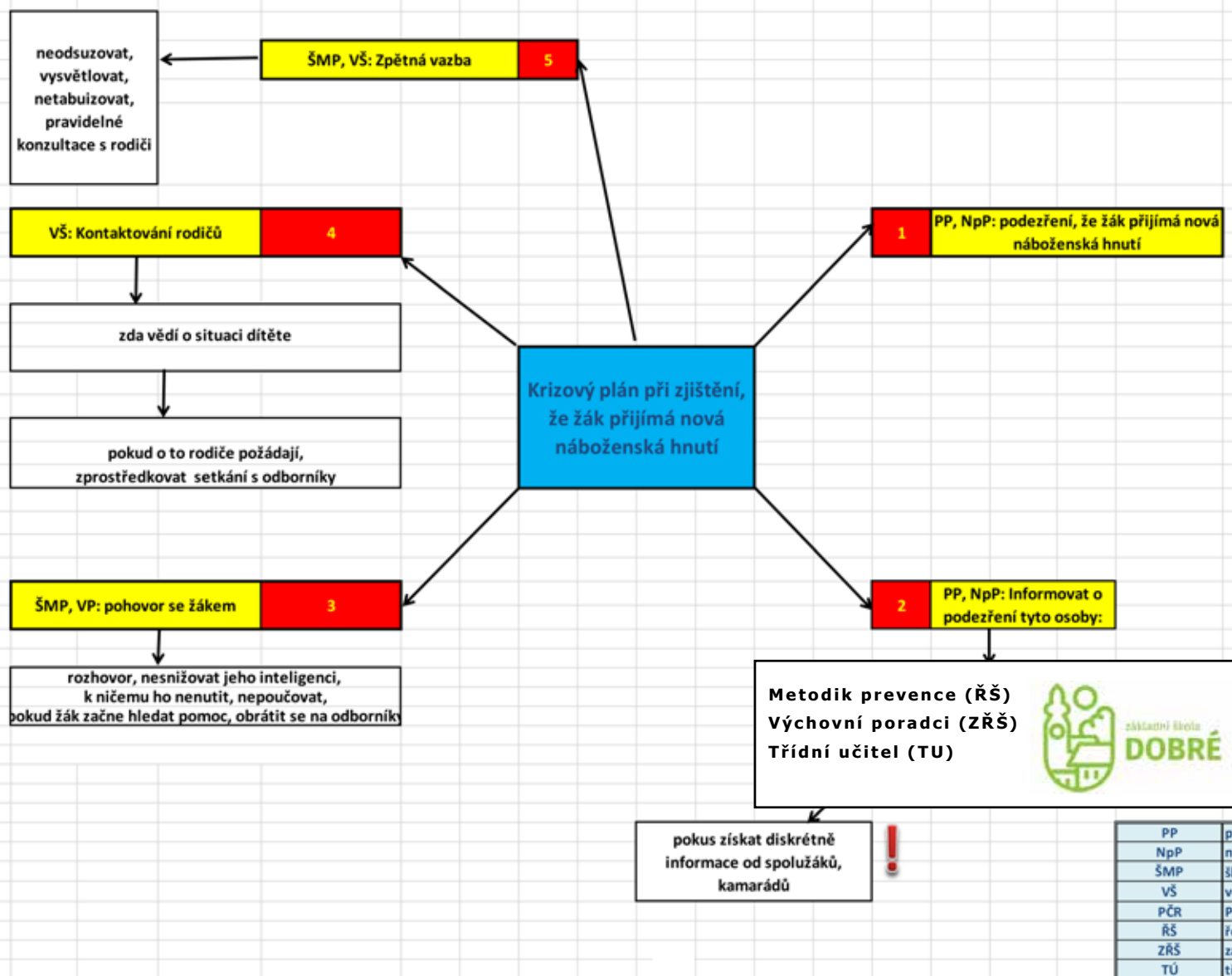

Krizový plán při zjištění sebepoškození žáka

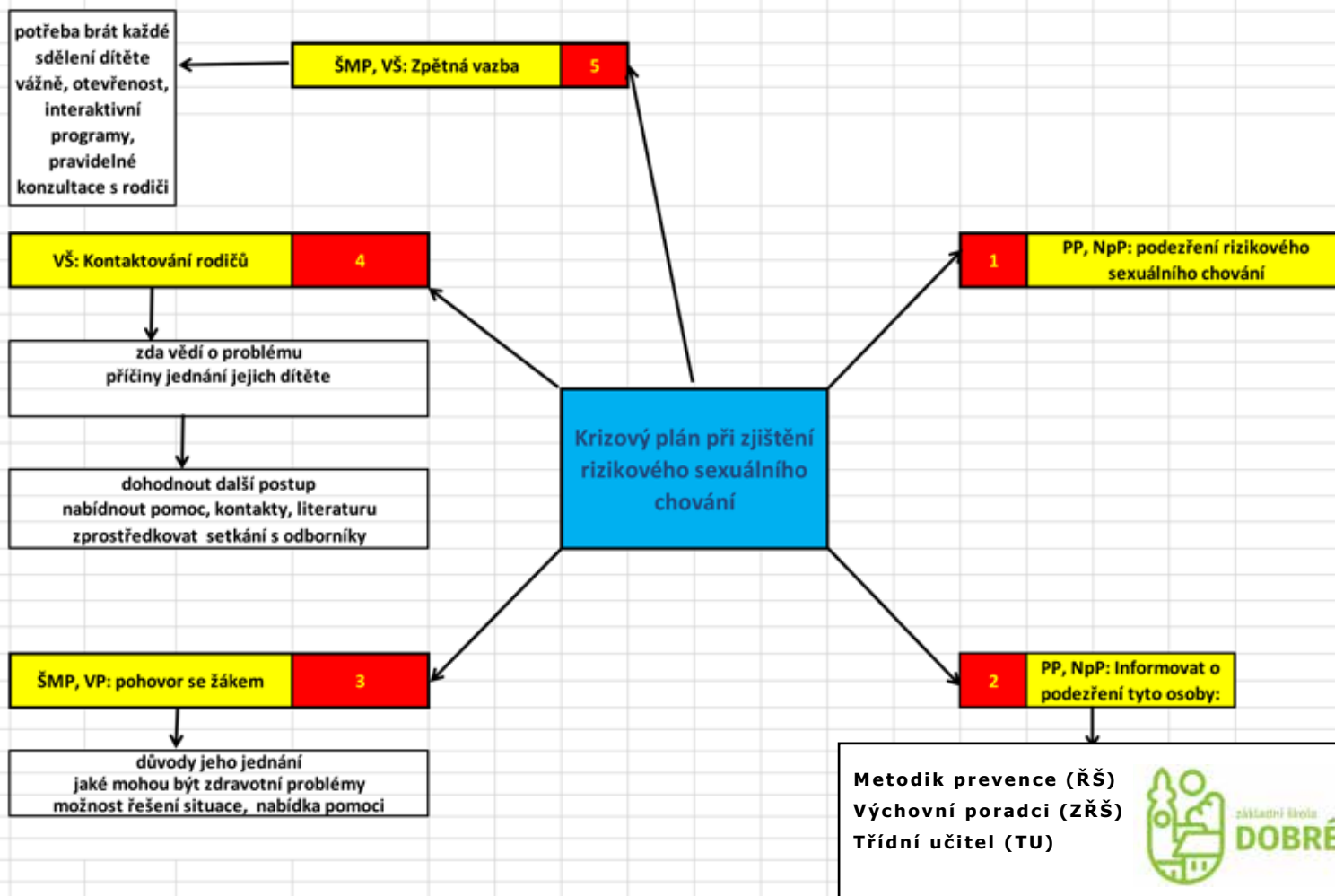
PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění, že žák přijímá nová náboženská hnutí

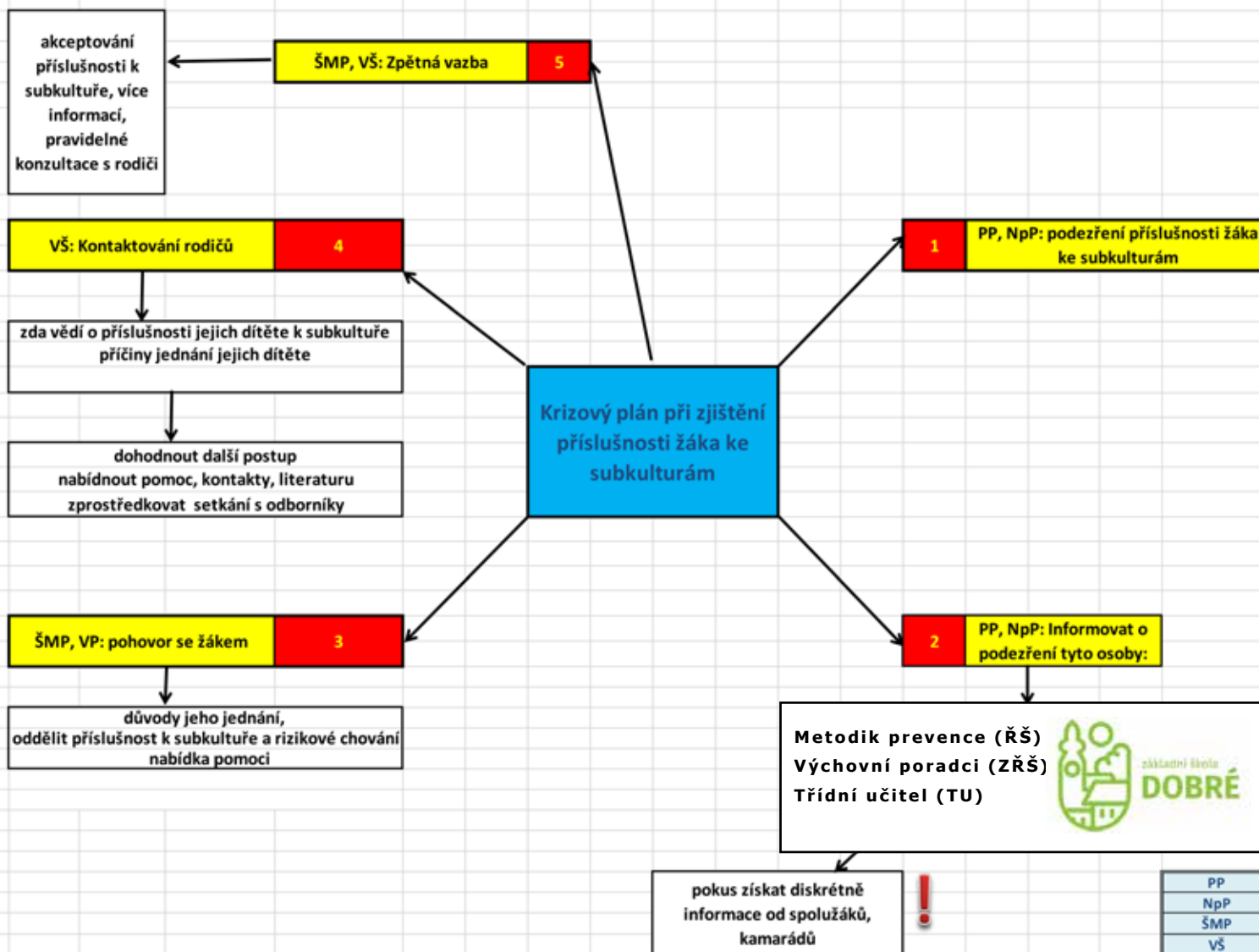

Krizový plán při zjištění rizikového sexuálního chování

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění příslušnosti žáka ke subkulturám

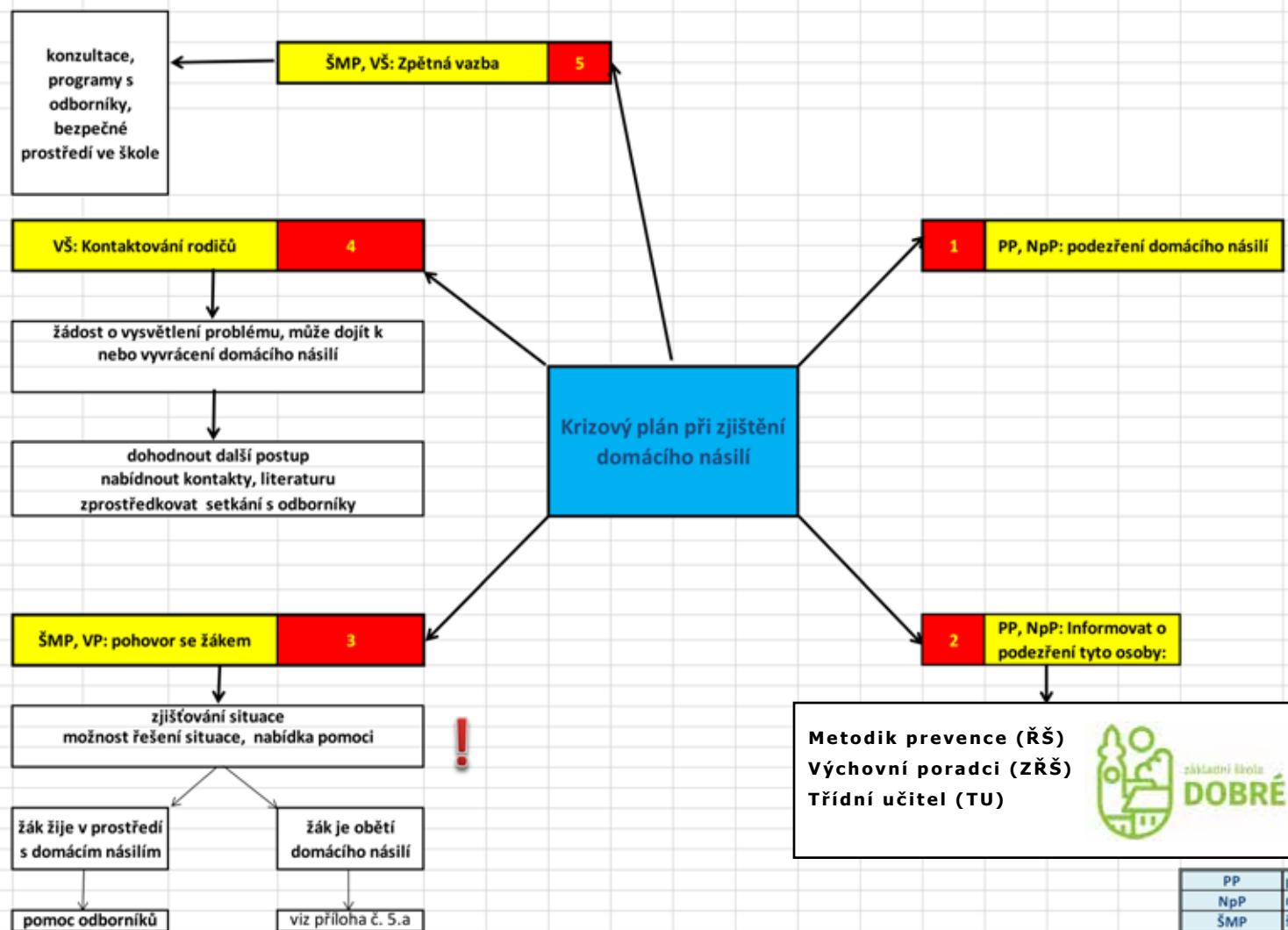
pokus získat diskrétně informace od spolužáků, kamarádů

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při zjištění domácího násilí

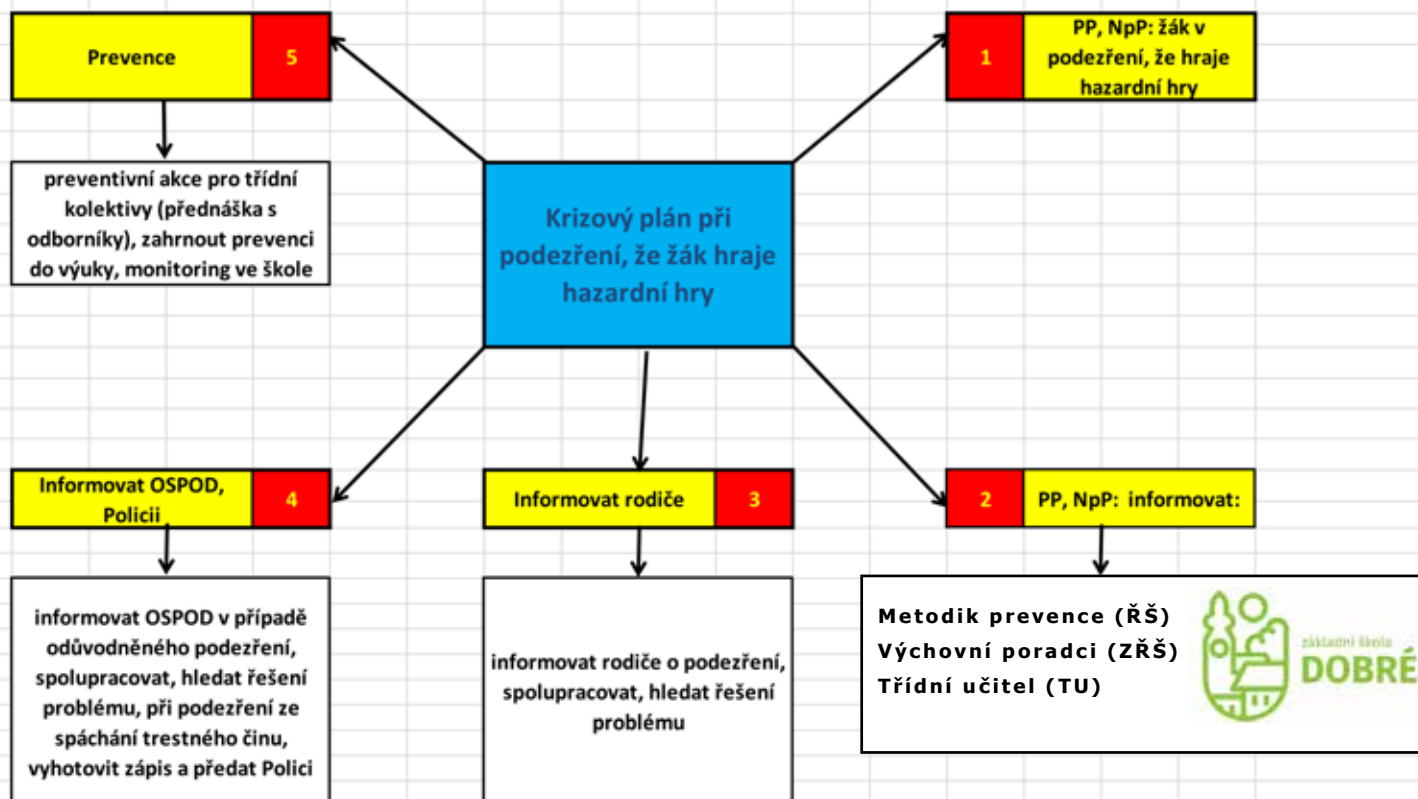

Metodik prevence (ŘŠ)
Výchovní poradci (ZŘŠ)
Třídní učitel (TU)

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ŘŠ	ředitel školy
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel

Krizový plán při podezření, že žák hraje hazardní hry

PP	pedagogický pracovník
NpP	nepedagogický pracovník
ŠMP	školní metodik prevence
VŠ	vedení školy (ředitel, zástupce)
PČR	Policie ČR
ZŘŠ	zástupce ředitele školy
TÚ	třídní učitel